

RÓMSKO - SLOVENSKÁ

ČÍTAŇKA

PRE 2. ROČNÍK ZŠ

Rómsko – slovenská čítanka pre 2. ročník ZŠ

PhDr. Jozef Facuna, PhD., PaedDr. Marta Mancová

**Štátny pedagogický ústav, Bratislava
2015**

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Publikácia vyšla v rámci projektu „Inovatívne vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov základných škôl za účelom zvýšenia ich interkultúrnych kompetencií vo vzdelávacom procese rómskych žiakov“, ktorý bol financovaný z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Rozmnožovanie a šírenie tohto diela alebo jeho častí akýmkoľvek spôsobom bez výslovného písomného súhlasu vydavateľa je porušením autorského zákona.

Rómsko – slovenská čítanka pre 2. ročník ZŠ

Autori: PhDr. Jozef Facuna, PhD., PaedDr. Marta Mancová

Recenzenti: Mgr. Eva Gašparová, Mgr. Silvia Galyašová

Návrh obálky a ilustrácie vypracoval: Peter Stankovič

Technický redaktor: PhDr. Jozef Facuna, PhD.

Jazyková korektúra v rómskom jazyku: Mgr. Eva Gašparová

Jazyková korektúra v slovenskom jazyku: Mgr. Viera Luptáková, PhD.

Tlač a grafické spracovanie: Ultra Print, s.r.o., Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Vydal: Štátny pedagogický ústav, P.O.Box 26, Pluhová 8, 830 00 Bratislava

Počet strán: 116

Náklad: 1000 ks

Prvé vydanie

© Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2015

ISBN 978-80-8118-145-0

Námesačná rozprávka

Mesiac môže za všeličo. Napríklad za zavíjanie psov, prílivy a odlivy oceánov – a za námesačníkov. Nepatríte náhodou aj vy k tomuto zvláštnemu druhu ľudí? Neprechádzate sa so zatvorenými očami po byte? Nevychádzate v pyžame na balkón? Ak aj áno, nehanbite sa: Vy za to nemôžete.

Môže za to Mesiac! Vlastne, keby sme chceli byť spravodliví, ani Mesiac celkom nie je na vine.

Kto teda? Nuž... ehm... aby sme to povedali jedným slovom: ľudia.

Mesiac bol celé tisícročia, ba ešte dlhšie samotárom. Zvykol si na to. Bolo mu tak dobre. Občas sa pozrel k nám, dolu na Zem, a povedal si:

„Dobre, že tam nie som. Na tú tlačenicu by som si nezvykol.“

A to sa Mesiac pozerá na našu zemeguľu v noci. Čo by tak povedal, keby videl, čo sa u nás deje vo dne?

Ale potom sa stalo to, o čom ste sa učili alebo sa budete učiť: Na Mesiaci pristáli ľudia.

Mesiac bol pobúrený.

Mesiac bol znepokojený.

Mesiac bol zvedavý.

Mesiac bol prekvapený.

Mesiac bol nadšený.

Ľudia ho príjemne štekli mäkkými topánkami. A vôbec – boli sympatáci! Odvtedy je Mesiac akýsi zamyslenejší. Noc čo noc vyťahuje svojou mocou ľudí z postele a chce, aby sa vybrali k nemu. Ale zatiaľ sa to v pyžame ešte nikomu nepodarilo. Veď cesta na Mesiac pešo by trvala možno aj – mesiac.

(Daniel Hevier)

Pár slov o spisovateľoch a dielach – žiak tieto informácie nemusí vedieť naspamäť.

Daniel Hevier patrí k najznámejším spisovateľom pre deti a mládež. Napísal desiatky kníh s básňami alebo rozprávkami. Jednou z nich je i knižka _____, z ktorej pochádza táto rozprávka. Ak ňu zaujala, prečítaj si ju celú.

Ilustrácia je obrázok, ktorý patrí k textu (rozprávky, básne...). Kreslí ho ilustrátor/ ilustrátorka.

Otázky a úlohy

1. Pozorne si prečítaj text rozprávky. Porozprávaj, za čo všetko môže Mesiac.
2. Aký bol Mesiac, keď na ňom pristáli ľudia? Vyhľadaj vety, v ktorých sa o tom hovorí v texte, a napíš ich do čítankového zošita.
3. Vieš si predstaviť, ako vyzerá Mesiac? Pokús sa obsah rozprávky nakresliť.
4. Poznáš názov knihy D. Heviera, v ktorej sa nachádza text?

Pojmy sú vysvetlené prostredníctvom poučky. Tieto by sa žiaci mali naučiť naspamäť alebo ich vedieť vysvetliť vlastnými slovami. Učiteľ trvá na tom, aby im žiaci porozumeli.

Otázky a úlohy sú zamerané na čítanie s porozumením a na ústnu komunikáciu. Niektoré úlohy sú koncipované na tvorivé písanie. Žiaci by mali mať čitateľský zošit, do ktorého si zapisujú vyriešené úlohy.

Mesiac – vesmírne teleso sympatáci – milí, príjemní ľudia

Neznáme slová, ktoré sú vysvetlené primerane k veku dieťaťa.

O Pherd'ipen/Obsah

1. Pal e sikhadi/O škole	6-7
E sikhadi/Škola	6-7
Sikhadi taňistra/Školská taška	8-9
Lače goda perdal o sikhľuvne/Dobré rady pre žiakov	10-11
2. Miri famil'ija/Moja rodina	12-13
Me som rado khere/Som doma rada	12-13
Mjadoskero (Avgino) thagaripen/Medové kráľovstvo	14-15
Bari famil'ija/Velká rodina	16-17
Duj džene/Dvaja.....	18-19
O Modlišagoš pal o daj-dad/Modlitba za rodičov.....	18-19
3. Pal e slovačiko čhib the romaňi čhib/O slovenčine a rómčine	20-21
Brindzaskere haluški/Bryndzové halušky	20-21
Geľam te dikhel la phura da the le phure dades/Návšteva u starých rodičov	22-23
O talentos/Talent	24-25
O Slovakos the O Američanos/Slovák a Američan	26-27
Baro barvalipen/Poklad vzácny	28-29
Amari romaňi čhib/Naša rómčina	30-31
Uľipnaskero džives/Narodeniny	32-33
4. Štar beršeskere kotora/Štyri ročné obdobia	34-35
Avľas o jesos/Prišla jeseň	34-35
Jesutno kašt/Jesenný strom	34-35
Palavindo chundruľ/Zákerná huba	36-37
Sirovcos/Sírovec	36-37
O Jevend/Zima.....	38-39
Šiľali navštiva/Studená návšteva	38-39
O Jezulankos/Vianočný stromček.....	40-41
Lačo hiros/Dobrá novina	40-41
So hin o jevendutno zarnos/Čo sú oziminy	40-41
O mariben le korbačiha/Šibačka.....	42-43
Terňi raňi andal e fontana/Slečna z fontány	42-43
O konvalinki/Konvalinky	44-45
O haranguza/Zvončky.....	44-45
O ňilaj/Leto	46-47
O dikhlipena le morostar/Zábery z mora	46-47
Pal e želeňinovo olimpijada/O zeleninovej olympiáde	48-49
O Frukti, želeňina the vitamini/Ovocie, zelenina a vitamíny	48-49
5. Pal o gend'a the pal o lekhade/O knihách a spisovateľoch	50-51
Sar pes kerel e gend'i/Ako sa tvorí kniha.....	52-53
Pal o Khamoro/O Slniečku.....	52-53

6. Paramisatar andre paramisi /Z rozprávky do rozprávky	54-55
E paramisi andal e špitalakeri soba/Rozprávky z nemocničnej izby	54-55
E paramisi, sava la o čhon cirdel /Námesačná rozprávka.....	56-57
Pal o džukloro the pal e mačkica/O psíčkovi a mačičke	58-59
Balvajakero thagar /Veterný kráľ	62-63
O drotara la Drotarijatar/Drotári z Drotárie.....	68-69
Drotuno čiriklo/Drôtený vtáčik	68-69
7. Le džvirengero them/Ríša zvierat	72-73
E goľa parňi – angluno čiriklo andro berš 2014/Bocian veľký – vták roka 2014	72-73
Le dinosavrengere jekhetane sikhľuvne/Spolužiaci dinosaurov	72-73
Sar smakinel o ričh/Ako chutí medveď.....	74-75
Devleskere džvira/Zvieratá zasvätené bohom.....	74-75
Dzivo bakri/Divá ovca.....	74-75
Miro akhor Maco/Môj orech Maco	76-77
8. Manušengere lavengere keribena/Ľudová slovesnosť	80-81
Romane phurikane giľa/Rómske ľudové piesne.....	80-81
Gođaver lava/Múdre slová.....	84-85
O garuđipena (hadki)/Hádanky	86-87
Tavelas e miškica krupička/Varila myšička kašičku.....	88-89
9. Savorestar čeporo/Z každého rožku trošku	90-91
Dičhuvav avri sar ričh/Vyzerám ako medveď.....	90-91
Pal o trubki so kamenas te koncertinel/O trúbkach, čo chceli koncertovať	92-93
O barikaňardo/Márnivec	94-95
Bare paňeskere paramisa/Hlbokomorské rozprávky	96-97
Pal o slavikos/O slávikovi	100-101
Lače keribena/Dobré skutky	102-103
Parne grajora/Biele poníky	102-103
O ňilaj/Leto	104-105
10. O tijatros the o čhave/Deti a divadlo	106-107
Pal e Lolí čapkica, abo pal o trin balore/ O Červenej čiapočke alebo o troch prasiatkach	106-107

1. Pal e sikhad'i

E sikhad'i

Le lekhades M. Valka
sajekh cirdelas o duripen.
Andal leskeri gi'utni sle duj sikh'uvne
andre sikhadi pro Čhon.
Ke lende pes šukares likerelas –
aňi ode na sikh'lonas.

Richtinen tumen pro visaribena
tajsastar the pre Phuv,
aleha pes lidžalas andre klasa
vičišagos –
sikh'uviben na avela
čhoneskere sikh'lipena perna.

P. s.
O Filip paťaben na našavel
talam peľa pal o Čhon.

O hiros andre klasa vakerel
O sikh'uvno andal
trito klasa le naveha Filip.
Vičinel, hoj o sikhade pen visarna.
Pro bavišagos bijo sikh'uviben
Kajča leskero hiros na sas čačo.

Čačo džanaviben na šundol lačhes –
andro sikhade pes nič na visarďa.
O sikh'uviben ode ačiľa
the avela odoj mindig.
U hoj oda hin avka, džanel imar dojekh
sikh'uvno.

(František Rojček)

Phučibena the keribena

1. Vakeren pal e sikhadi, sava o lekhado leperel andre gi'utni.
2. Andre gi'utni rode avri o nav le lekhadeske, savo lekhaďa e gi'utni.
3. Lekhav o nav le sikh'uvneske, savo vakerel dureder o načačo hiros: _____
4. Phen savore predmeti, save sikh'on andre sikhadi.
5. Gen e gi'utni jilestar.

e Phuv the o Čhon – vesmirike kotora

1. O škole

Škola

Básnika M. Válka
vždy lákala diaľka.
Z jeho básne dvaja žiaci
boli v škole na Mesiaci.
Správala sa k obom milo –
vôbec sa v nej neučilo.

Pripravte sa na zmeny
od zajtra aj na Zemi.
V tom duchu sa nieslo
v triede nové heslo –
výučba sa nezačne,
platia zvyky mesačné.

P. S.
Filip nádej nestráca,
asi spadol z Mesiaca.

Správu v triede šíril
tretiak menom Filip.
Hlásal, že sa školy zmenia
na zábavu bez učenia.
Lenže jeho správa
nebola, žiaľ, pravá.

Pravý oznam neznie milo –
v školách sa nič nezmenilo.
Učivo v nich zostalo
a bude tam nastálo.
A že je to tak,
vie už každý žiak.

(František Rojček)

Otázky a úlohy

1. Porozprávajte o škole, ktorú opisuje básnik v básni.
2. V básni vyhladať meno básnika, ktorý napísal báseň.
3. Napíš meno žiaka, ktorý šíril nepravdivú správu: _____
4. Vymenuj všetky predmety, ktoré sa učíte na vyučovaní.
5. Prečítaj báseň s dôrazom na prednes.

Zem a Mesiac – vesmírne telesá

Sikhađi taňistra

O cikno Samko hino angluno sikhľuvno. Les hin nevi sikhađi taňistra. Kidle la avri jekhetane la daha. Jon phirenas pal o sklepi andro foros dži akor, medig na arakhle ajsi taňistra, so pes lenge pačisaľolas. Adi taňistra hiňi bares šukar the bare thaneha andre. Hin la šafka perdal o gende, aver šafka perdal o irki, avrether perdal o dujto tosarutno chaben the peračňikos. Kajča o Samko hino bordeliskero. Ňikana peske na thovel veci pro lačo than. Jov peske dujto tosarutno chaben čhivel kijo irki the o peračňikos hino buterval čučo. Pingala the ceruzki hine čhide avri tel o gende.

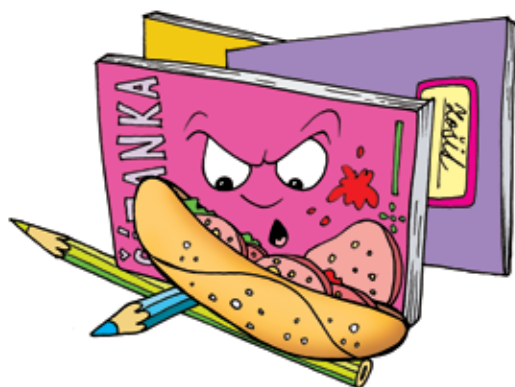
„Au, ľilvaris tu sal pharo, sa man phageres. Dža dureder!“ choľisaľolas pes e šukar farebňi ceruzka. „U kaj me džava dureder? Paš mande hin o makhlo kifľos, imar me som calo melalo,“ phendás pale o ľilvaris.

„So tumen choľisaľon? Me som adaj nekbuter kikidlo, imar som pučimen sar e palačinka! Ajses man čačes o Samko na kamela u čhivela man andro khudo. Jojoj, me som alestar pharejileskero!!“ jajgatinelas o makhlo kifľos u rozrudňa pes. O apsa leske perenas pro ľilvaris.

Andre sikhađi le sikhľuvnen sas jekhto ora o geňiben. E raňi sikhľarđi vičindás avri varesaven sikhľuvnen te genel. Šoros avľas the pro Samko. No jov čitelas.

„Samko, u tu pes na pririchtindal?“ phučľa pes e raňi sikhľarđi.

„Te man hin oda ľilvaris varesavo cindo u o ľiteri lačhes na dikhav,“ phukavelas pes o Samko. E raňi sikhľarđi napaťavindos bondarelas le šereha. Sar pes oda šaj ačhiľa?

(Maša Halamová)

O tekstos hino ispidlo, abo lekhado lavengero vakeribern.

O teksti hin lekhavibena, paramisa, giľutne, hadki the aver.

Phučibena the keribena

1. Gen o tekstos buterval u thov peskero dikhiben pro phučle the vičinde phendá.
2. Vaker pal oda, sar dičholas avri le Samkoskeri sikhađi taňistra u save veci andre phiravelas.
3. Ačhile pes tuke ajse buťa varekana, sar le Samkoske? Vaker tu pal lende tire sikhľuvnenge.
4. Kaj tu hordines paťardo dujto tosarutno chaben u sar tu bajines pal peskere gende?
5. Achaľar avri e phendí: „E raňi sikhľarđi napaťavindos bondarelas le šereha.“

napaťavindos – te napaťal varesoske

Školská taška

Malý Samko je prvák. Má novú školskú tašku. Vyberali ju spolu s mamou. Pochodili všetky obchody v meste, kým sa im táto zapáčila. Je veľmi pekná a priestranná. Má osobitný priečinok na učebnice, ďalší na zošity, zvlášť na desiatu i na peračník. Lenže Samko je neporiadnik. Nikdy si neuloží veci na správne miesto. Desiatu si hodí k zošitom aj peračník je často prázdny. Perá a ceruzky sú vysypané pod učebnicami.

„Au, šlabikár, si ťažký, celú ma dolámeš. Posuň sa!“ rozčuľovala sa pekná farebná ceruzka. „A kam sa mám posunúť? Vedľa mňa je rožok s nátierkou, už som i tak celý špinavý,“ odpovedal šlabikár.

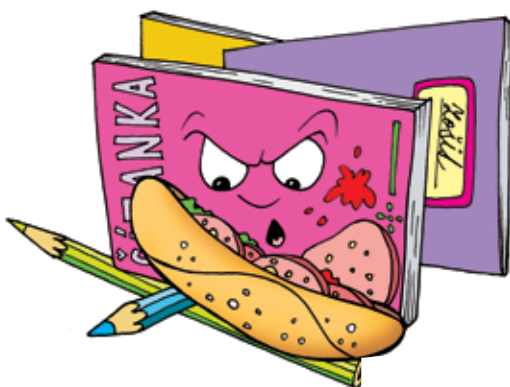
„Čo sa rozčuľujete? Ja som tu najviac utláčaný, už som splasnutý ako palacinka! Takýto určite nebudem Samkovi chutiť a hodí ma do koša. Jojoj, som z toho smutný!!“ nariekal rožok s nátierkou a rozplakal sa. A slzy mu padali na šlabikár.

V škole mali žiaci prvú hodinu čítanie. Pani učiteľka vyvolala niektorých čítať. Rad prišiel i na Samka. No ten mlčal.

„Samko, a ty si sa nepripravil?“ spýtala sa pani učiteľka.

„Keď ja mám ten šlabikár dáky mokrý a písmenká dobre nevidím,“ sťažoval sa Samko. Pani učiteľka neveriacky krútila hlavou. Ako sa to len mohlo stať?

(Maša Haľamová)

Text je tlačený alebo písaný slovný prejav.

Texty sú články, rozprávky, básne, hádanky, riekanky a iné.

Otázky a úlohy

1. Prečítaj text viackrát. Svoju pozornosť zameraj na čítanie opytovacích a zvolacích viet.
2. Opíš, ako vyzerala Samkova aktovka a ktoré veci v nej nosil.
3. Stalo sa i tebe niekedy to, čo Samkovi? Porozprávaj o tom svojim spolužiakom.
4. V čom nosíš zabalenú desiatu a ako sa staráš o svoje učebnice ty?
5. Vysvetli vetu: „Pani učiteľka neveriacky krútila hlavou.“

neveriacky – neveriť ničomu

Lače god'a perdal o sikh'uvne

Elšiňi god'i: Sar te phirel andre sikhad'i?

Andre sikhad'i kampil te phirel avka, hoj hin amen čanga
thode telune agoreha pro drom.
Šoha na hazdas soduj čanga jekhvara.
U, bizo na džas visara,
bo šaj dodžas pale khere.

Dujto god'i: Varesave veci naši bisteras khere?

Nekgoreder hin, te o sikh'uvno bisterel khere o dujto tosarutno chaben.
Paľis hino pro sikh'ariben prebokha'ardo u naši
mištes barol, bo o lavutara leske bašaven andro per.
Aľe varesave veci šaj bisterel khere. Nič pes na ačhela, te phenas,
khere bisterla e džidi žirafa vaj le sapes la otravaha.

Trito god'i: Sar te lekhavel andre irka?

Andre irka starinas pen te lekhavel mindig ča le vasteha.
O pingalos na ľikeras andro danda, bo šaj les ľiginas u šaj chudas
kora gojakero labard'ipen.

Štarto god'i: Sar te dochudel žuže jekhte?

Žuže jekhte šaj dochudas, te len amenge e raňi sikh'ardi
lekhavela andro školačiko ľil.
Vašoda kampil te arakhel ajsa sikh'arďa, savi džanel te lekhavel ča
o jekhte. Kaj the te bešelas pro agor lumake.

(Krista Bendová)

Phučibena the keribena

1. Gen e gi'utňi buterval. Peskero dikhiben thov pro sane the bind'a andre phend'i.
2. Acha'ar avri savore god'a, save le čhavage delas e lekhađi. Phen, savi god'i pes tuke nekbuter dičholas.
3. Sar pes vičinelas e lekhađi, savi lekhađa adi gi'utňi? Genehas latar varesavi gend'i?
4. Phen lakero nav.

Dobré rady pre žiakov

Prvá rada: Ako chodiť do školy?

Do školy treba chodiť tak, že máme nohy položené dolným koncom na ceste. Nikdy nedvíhame obe nohy naraz. A, samozrejme, nekráčame dozadu, lebo by sme prišli nazad domov.

Druhá rada: Ako si zabúdať veci?

Niektoré veci si neslobodno zabudnúť doma. Najhoršie je, keď si žiak zabudne desiatu. Potom je cez vyučovanie podvyživený a nemôže dobre rásť, lebo mu škúrka v bruchu. Ale niektoré veci si môže zabudnúť. Nič sa nestane, keď si napríklad doma zabudne živú žirafu alebo jedovatého hada.

Tretia rada: Ako písať do zošita?

Do zošita sa snažíme písať vždy len rukou. V zuboch pero nedržíme, lebo by sme ho mohli prehltnúť a mohli by sme dostať zápal slepého čreva.

Štvrtá rada: Ako dostať samé jednotky?

Samé jednotky dostaneme, keď nám ich pani učiteľka napíše na vysvedčenie. Preto je dobré nájsť si takú pani učiteľku, ktorá vie písať iba jednotky. Hoci by bývala na konci sveta.

(Krista Bendová)

Otázky a úlohy

1. Prečítaj báseň viackrát. Pozornosť zameraj na čítanie čiarky a bodky vo vete.
2. Vysvetli postupne všetky rady, ktoré dáva spisovateľka deťom. Povedz, ktorá sa ti páčila najviac.
3. Ako sa volá spisovateľka, ktorá napísala báseň? Čítal/a si už od nej nejakú knižku?
4. Povedz jej názov.

2. Miri famil'ija

Me som rado khere

Sako tosara uštavela man upre tato lipovo tejos,
peskera sungaha (sagaha) kerel man čalo la phura dajakero avripeko maro.
Pro nakhoro chickinela man somnakuno šerlago
the dogeli phabori, so pal o kašt perel tele.
Me som bares rado khere, kaj mange savoro šukares saginel.

Pre paldiloskero cikno chaben me kidava pherdo čaro małini,
E truš me čařarava tejoha le sasřarde čarendar.
O raj veš tavela amenge chundruřakeri zumin.
O ritos mek mange ponukņinel o šřavelos.
Sakone smakostar kotororo kořtinela miri čhibori.

(Simona Kovařov)

E gilutņi hin tekstos, andre savo pro agor le rjadkenge hin lava, save řundon sojegaver u phenas lenge rimos. O lekhado lenca phenel avri peskere gondoliřagi, řuņibena the kedvi.

Phuřibena the keribena

1. Achařar avri korkoro e phend, řaj tuke del ařutipen e raņi sikhřardi: „O raj veř tavela amenge chundruřakeri zumin.“
2. Gen andre gilutņi savore lava pro agor le rjadkenge, save řundon sojegaver. Sar amen len viřinas?
3. Vaker the tu, sal rado khere the vasoske?

řřavelos – řutli řar

2. Moja rodina

Som doma rada

Každé ráno prebudí ma teplý čajík lipový,
svojou vôňou zasýti ma starkej chlebík chrumkavý.
Na nošteku poštekli má nádherná púpava
i dozreté jablčko, čo zo stromu sa skotúľa.
Som veľmi rada doma, kde všetko mi krásne vonia.

Na olovrant nazbieram plnú misu malín,
smäd uhasím čajom z liečivých bylín.
Pani hora navarí nám hubovú polievku.
Lúka zase ponúka mi šťaveľovú nádielku.
Z každej chuti kúšтик ochutná môj jazýček.

(Simona Kovaľová)

Báseň je text, ktorý má na konci riadkov podobne znejúce slová, ktoré nazývame rým. Básnik v nich vyjadruje svoje myšlienky, pocity a nálady.

Otázky a úlohy

1. Vysvetli sám/sama alebo za pomoci pani učiteľky vetu: „Pani hora navarí nám hubovú polievku.“
2. Prečítaj z básne podobne znejúce slová na konci riadkov. Ako ich nazývame?
3. Povedz, či sa aj ty cítiš doma dobre a prečo.

šťaveľ – kyslá bylina

Mjadoskero/Avgino thagaripen

Amen bešas andro familijakero kher. E daj, o dad, o phral the me. Adaj amen dživas jekhetane la phura daha. Pašal o kher hin sakovar varesavi bući. The adađives...

O dadoro imar richtinelas peske veci, kaj te bondarel o mjados (avgin). Amen oda kerehas leha lošaha. Kadi bući hiñi sakovar interesantñi. O dadoro amen adađives sikhavelas, sar pes richtinen o plasti pro bondaripen. Špecijalna vidličkaha amen šaj jekhetane phundravahas pro plasti o uprune. Davahas len le dadoreske u jov len thovelas andro mjadometos. Pałis imar ča phiravahas o pira pro mjados u pherde somnakunošarga lačhipeneha len hordinahas pale ke daj andre kuchña. Pal dojekh sera lidžalas pes lači saga le gule mjadostar. Na ča e kuchña saginelas, ałe the amen savore. Sar andro mjadoskero thagaripen.

(Gabriela Tereňová)

plasti – hine ochtošingengere kaštune grati, andre save o bervała keren mjados

mjadometos – inštumentos saveha dochudas o mjados

lačhipena – lače chabena

Phučibena the keribena

1. Rode le tekstoskero upruno nav the gen les. Džanehas ale tekstoske te arakhel aver upruno nav?
2. Phen, soske e lekhađi thovelas la familija ke mjadoskero thagaripen?
3. Prindžares andre peskero pašalipen varekas, ko bararel berveła the bikenkerel o mjados? Vaker pal oda le sikhľuvnenge.
4. Le sikhľardakere ažutipnaha vakeren pre soste pes o mjados chasňarel.
5. O tekstos gen buterval u thov peskero dikhiben pro vičinde avri phendā.

Upruno nav hin charno, achal'ardo avri tekstos, phenas: lekha, gi'utña, paramisa ...

Medové kráľovstvo

Bývame v rodinnom dome. Mama, otec, brat a ja. Žijeme tu spolu so starou mamou. Okolo domu je vždy nejaká robota. Aj dnes...

Ocko si už pripravoval veci na vytáčanie medu. S nadšením sme to robili s ním. Toto je vždy zaujímavá práca. Ocko nás dnes učil, ako sa pripravujú plásty na vytáčanie. Špeciálnou vidličkou sme mohli spolu otvárať na plástoch viečka. Podávali sme ich ockovi a on ich vkladal do medometu. Potom sme už len nosili nádoby na med a plné zlatožltej maškrtky sme ich nosili späť mamine do kuchyne. Všade navôkol rozvoniaval sladký medík. Voňala nielen kuchyňa, ale my všetci. Ako v medovom kráľovstve.

(Gabriela Tereňová)

plásty – nádoby so zvláštnym osemuholníkovým tvarom, do ktorých znášajú včely med

medomet – zariadenie na získavanie medu

maškrtky – chutné jedlo, pochúťka

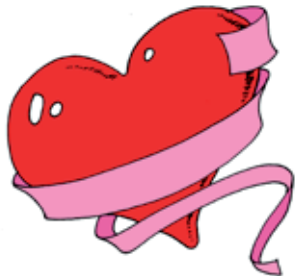
Otázky a úlohy

1. Vyhľadaj nadpis, prečítaj ho. Vedel/a by si vytvoriť k článku iný nadpis?
2. Povedz, prečo spisovateľka prirovnala rodinu k medovému kráľovstvu.
3. Poznáš vo svojom okolí niekoho, kto pestuje včely a predáva med? Porozprávaj o tom spolužiakom.
4. S pomocou pani učiteľky porozprávajte, na čo sa med využíva.
5. Text prečítaj viackrát a svoju pozornosť zameraj na čítanie oznamovacích viet.

Nadpis je krátky a výstižný názov textu, napríklad článku, básne, rozprávky...

Bari famil'ija

Miri daj pes milones privakerelas ke peskeri mek na ulimen popka, ke miro nevo phraloro či pheñori: „Kamiben miro, na kamel pes tuke te avel pre adi luma? Ma dara, amen sam adaj, tiri daj the dad, u hin tut mek pandž pheñora. Savore tut bares *kamlinkeras* u lošaľuvas pes pre tute.“

Ajse the mek aver phende vakerelas mek ča ale bare peroreske. Paše les lokes hlaskinelas. Nekphureder phen phenel, hoj e dajori šoha na šporinelas le kamibnaha u ke savore amende avka šukares vakerelas. Man interesinde ala bare šukar lava the o cikno lavoro „*kamlinkeras*“. Imar korkoro lav *kamav tut* hin baro u hin les bari cena the bares šukares šundol...

Miro phraloro, či pheñori avela andre familiji, kaj hin baro kamlipen, čhave the asaviben, kaj nane mariben the dokeriben. Amare dake the le dadeske hin mištes, jon hine pherde lačhibnaha.

Džanav, hoj amen nane kherutñi mozi, nane amen aňi trin televizi, nane aňi sakones kompjuteris... No hin amen bari familija, daj the dad, save dživen ča perdal amende...

La dajora ligenda e sanitka andre špitaľa. Na birušindos užarahas pre nevo amara familijakero dženo.

O dadoro avel le hiroha, hoj amen hin pheñori e Marija. Talam amenge na sas dino, te avel amen phraloro, aľe nič vašoda. Laha la ke peste le kamlipnaha... Bistoš avaha savore bachtale, bo amare daj the dad hine bachtale. Jon na prindžaren nalačhipen, hamišagos. Ča avka šaj avel o manuš bachtalo. Oda hin nekbareder barvalipen, savo šaj dochudľam le dživipnastar u bečelinas les...

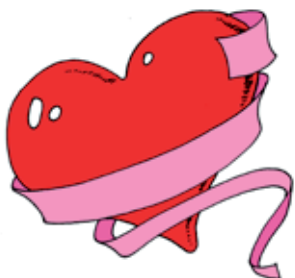
(Martina Miklošková)

Cikne lavora hin le manušengere, le džvirengere, abo le vecengere nava, save phenas šukareder, mileder, jilestar. Phenas: dad – **dadoro**, daj – **dajori**...

Phučibena the keribena

1. Vaker, soha tut interesinda e familija, pal savi pes lekhavel andro tekstos.
2. Soske hine bachtale o manuša andre odi familija? Rode andro tekstos o phenda, save pal oda vakeren.
3. Rode andro tekstos o cikne lavora the lekhav len: _____
4. Andro tekstos pro agor le phendenge hin trin binda. Sar len genas?

Veľká rodina

Moja mama sa nežne prihovára svojej ešte nenarodenej bábike, čiže môjmu novému súrodencovi: „Láska moja, nechce sa ti na tento svet? Neboj sa, sme tu my, tvoji rodičia, a máš už päť sestričiek. Všetci ťa *ľúbkame* a tešíme sa na teba.“

Takéto a podobné vety hovorí zatiaľ len veľkému brušku. Jemne ho pritom hladká. Najstaršia sestra tvrdí, že mamička nikdy nešetrila láskou a každému z nás sa takto krásne prihovárala. Mňa zaujali nádherné slová a zdobnenina *ľúbkame*. Už samotné ľúbim ťa má obrovskú cenu a znie nádherne...

Môj braček či sestrička príde do rodiny bohatej na lásku, deti a úsmev, ale veľmi chudobnej na bitku, výčitky... Naši rodičia sú pokojní, vyžaruje z nich dobro.

Viem. Že nemáme domáce kino ani tri televízory a dokonca ani ten pre každého potrebný počítač... Máme však veľkú rodinu, rodičov, ktorí majú pre nás všetok voľný čas...

Mamičku odviezla sanitka do nemocnice. Netrpezlivo čakáme na nového člena našej rodiny.

Ocko prichádza s novinou, že máme sestričku Máriu. Asi nám braček nebol súdený, ale nič to. Prijmeme ju s láskou... Určite budeme všetci šťastní, pretože máme šťastných rodičov. Nepoznajú zlo, závišť. Len tak môže byť človek šťastný. To je najväčší dar a poklad, aký sme mohli dostať do života, a vážime si ho...

(Martina Miklošková)

Zdobneniny sú slová, ktorými pomenúvame osoby, zvieratá alebo veci krajšie, milšie a jemnejšie. Napr. otec – **ocinko, otecko**, mama – **mamička, mamulienka...**

Otázky a úlohy

1. Porozprávaj, čím ťa upútala rodina, o ktorej sa píše v článku.
2. Prečo sú členovia tejto rodiny šťastní? Vyhladať v texte vety, ktoré o tom hovoria.
3. Vyhladať v článku zdobneniny a napíš ich: _____
4. V texte na konci viet sa nachádzajú tri bodky. Ako ich čítame?

Duj džene

Andre familija hine
duj diline,
o diliņipen len
phanen jekhetane.

Elšino dilino,
imar phuro hino
Dičhol avri sar čhavoro,
Devloro, bavinel pes
sar ciknoro.

Kaj les ile?
Andre familija hine
duj diline,
Džanes, ko oda hin?
O dad the me.

(František Rojček)

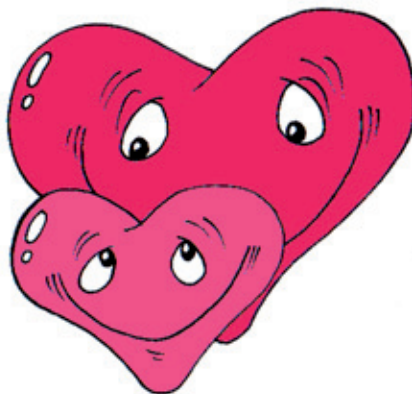
Modlišagos pal o daj-dad

Devloro, savo sal pro zegos,
arakh savore čhvenge le dajen.
Kaj te baron andro tato tel o vasta,
sar o chumer pro maroro.

Arakh amenge so dujdženen,
sem duj vasta amen hin tutar.
Duj vastora le čhavorenge kerđa o Del:
jekh perdal o dadoro,
dujto perdal e dajori.

De le čhvenge le dadores,
pro sako đives,
na ča idž.
Bijo dadoro hiņi e bakrori
našađi u hiņi bijo pastiris.

(Milan Rúfus)

Phučibena the keribena

1. Gindin u phen, so hin jekh andro so duj giľutņa?
2. Rode andro giľutņa savore rimi.
3. Gen o giľutņa jilestar. Te pes tuke varesavi giľutņi dičhol, sikhľuv la te vakereľ šerestar.

Dvaja

V rodine sú
blázni dvaja,
bláznenie ich
oboch spája.

Prvý blázon
je už starý,
detský výraz
má však v tvári.
Ba aj šantí
ako malý,
panebože,

Kde ho vzali?
V rodine sú
blázni dvaja.
Vieš, kto je to?
Oco a ja.

(František Rojček)

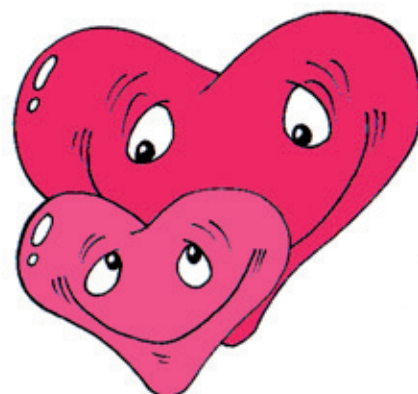
Modlitba za rodičov

Pane, ktorý si na nebi,
zachovaj všetkým deťom mamy.
Nech ako cesto na chlebič
im rastú v teple pod rukami.

Zachovaj nám obidvoch,
veď dve ruky od Teba máme.
Dve rúčky deťom stvoril Boh:
pre ocka jednu,
druhú mame.

Podaruj deťom otecka
na každý deň,
nie iba včera.
Bez otecka je ovečka
zatúlaná a bez pastiera.

(Milan Rúfus)

Otázky a úlohy

1. Porozmýšľaj a povedz, čo majú spoločné obidve básne.
2. Vyhľadaj v básňach všetky rýmy.
3. Prečítaj básne s dôrazom na prednes. Ak sa ti niektorá z básní páči, môžeš sa ju naučiť naspamäť.

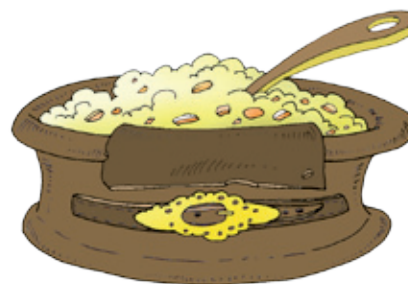

3. Pal e slovačiko čhib the pal e romaňi čhib

Brinzaskere haluški

Andre amari famiľija hin brinzaskere haluški bares lačo chaben. Savore len rado chan, ča me na. Sako mange vakerelas, kaj te probaľinav len te chal, aľe me na somas tromado.

La daha the le dadeha me dromaravas pro festivalos, kaj pes taven the chan o brinzaskere haluški. La dake me phend'om, kaj mange te kerel riski pro calo dives, bo me brinzaskere haluški na rado chav. No e daj o riski bisterďa khere.

Me man rozrudňom, bo somas bokhalo. Andro jekh šatros tavelas šive balengero kak, jov man lošaľarďa u iľa man te tavel. Aňi na džanav sar, chaľom jekh taňiris brinzaskere haluški. O kak mange vakerelas, hoj len chalas the o Janošikos. Vašoda les sas ajsi zor the sas učo sar heďos.

Akorestar o haluški tavav jekhtane la daha u chav the duj taňira. Sem the me som Slovakos, u šaj avel, hoj the man avela ajsi zor sar le Janošikos.

(Martin Paták)

Phučibena the keribena

1. Soske pes o čavoro andro vakeriben rozrudňa? Vaker peskere lavenca.
2. Pherďar e phend'i. Brinzaskere haluški, phenel pes, hine amaro nacionalno _____
3. Sar pes vičinel o vitezis andal o vakeriben? Džanes te phenel leskero calo nav?

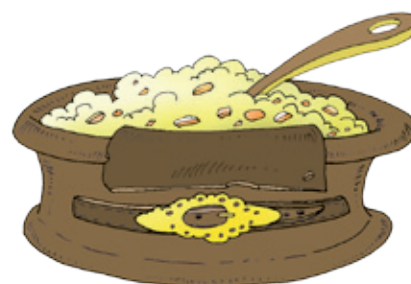
dupľa – duvar (buterval) vareso te del

3. O slovenčine a rómčine

Bryndzové halušky

V našej rodine sú bryndzové halušky najobľúbenejšie jedlo. Všetci ich majú radi, len ja nie. Každý mi hovoril, aby som ich skúsil, no ja som nemal odvahu.

S rodičmi som cestoval na festival vo varení a jedení halušiek. Mame som povedal, nech mi pripraví rezne na celý deň, lebo halušky nemám rád. Mama však rezne zabudla doma.

Rozplakal som sa, lebo som bol hladný. V jednom stánku varil šedivý ujo, ktorý ma rozveselil a zapojil do varenia. Ani neviem, ako som zjedol tanier bryndzových halušiek. Ujo mi porozprával, že ich jedával aj Jánošík. Preto mal takú silu a bol vysoký ako hora.

Odvtedy halušky varím s mamou a dávam si aj dupľu. Veď som Slováč a možno aj silu budem mať ako Jánošík.

(Martin Paták)

Otázky a úlohy

1. Prečo sa rozplakal chlapec z príbehu? Porozprávaj vlastnými slovami.
2. Doplň vetu: Bryndzové halušky sú nazývané naším národným _____
3. Ako sa volá hrdina z príbehu? Vieš povedať jeho celé meno?

dupľa – dvojnásobne (viacnásobne) niečo dávať

Gel'am te dikhel la phura da the le phure dades

Sako sombat paldiloskro amen phirahas ke phuri daj the ko phuro dad. La daha the le dadeha phirahas ke phuri dajori the ko phuro dadoro. E phuri dajori Terezka the o phuro dadoro Imrich tavenas smačne chabena.

Leperav mange pre ajse chabena: Marikla the Mačalka. Oda hine čirlatune, ča ajse romane chabena. Prindžaren len andro savore lumakere thema.

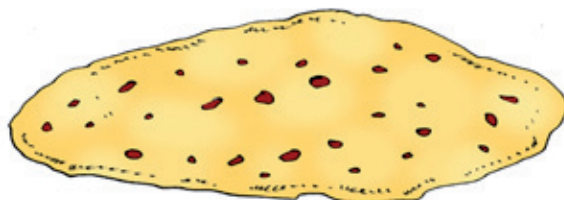
Paš ala chabnengero taviben amen sokovar lošaha ažutinahas. Činahas avri le chumerestar cikne kereki. Pašis činahas pro kocki smačno salama the frišne žužarde phuvale. Kana sas o chaben kisno, bešlam penge pro divanos u cichan šunahas o paramisa amare phure dadendar.

Likeren penge andre gođi o ingredijenciji, save amenge kampil pre Marikli: polohrubo aro, žiros, duj jandre, jekh kereka kvasnica, jekh poharis paňi, cesnakos the lon.

E Marikli pes kerel avka: savore ingredijenciji thovas jekhtane u ušanas lendar kovlo chumer. O chumer pašis valkinas avri, kaj te avel vaj jekh centimetr is thulo. Le pohariha činas avri kereki. Avka kereha vajkeci chumereskere cikne kereki. O chumer šaj valkinas avri the pre jekh bari kereka u te peťola, šaj la čingeras pro kotorora. Kisitimen cikne chumereskere kereki abo jekh bari chumereskeri kereka pekas pre keradi plotňa, vaj andre šerpeňa. Tate marikla makhas bilarde žiroha, sikra londaras the makhas len le pučimen cesnakoha. E marikli pes chal ča avka, vaj le smačne makhlibeneha.

(Jozef Facuna)

Phučibena the keribena

1. Andal o vakeriben roden avri the lekhaven romane chabnaskere nava: _____
2. Prindžares mek the aver romane chabena, save buterval tumen khere taven u tuke bares smakinen? Vaker pal lende le sikhľuvnenge andre klasa.
3. Sar tu ažutines khere le dajorake paš o taviben?
4. Gen o tekstos buterval u thov peskero dikhiben pro interpunkčna znaki.

Návšteva u starých rodičov

Každú sobotu poobede sme chodievali k starým rodičom. S mamičkou a oteckom k starej mamičke a starému oteckovi. Stará mamička Terezka a starý otecko Imrich varili chutné jedlá.

Spomínam si najmä na tieto: marikľa a máčalka. Sú to tradičné, jednoduché rómske jedlá. Poznajú ich vo všetkých krajoch sveta.

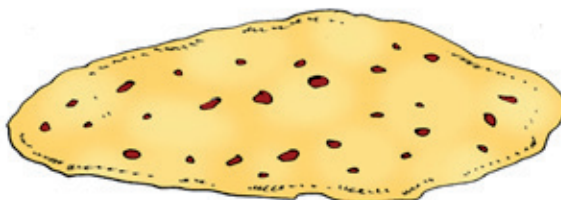
Pri varení týchto jedál sme vždy s radosťou pomáhali. Vykrajovali sme z cesta malé kolieska. Nakrájali sme na kocky chutnú salámu, tiež čerstvé a očistené zemiaky. Keď už bolo jedlo hotové, usadili sme sa na pohovke a tíško so zvedavosťou sme počúvali rozprávky našich starých rodičov.

Zapamätajte si suroviny, ktoré potrebujeme na marikľu: polohrubú múku, bravčovú masť, dve vajcia, jednu kocku kvasníc, pohár vody, cesnak a soľ.

Pri príprave jedla postupujeme nasledovne: všetky suroviny spolu zmiešame a vypracujeme z nich hladké cesto. Cesto vyvaľkáme tak, aby malo hrúbku necelý centimeter. Vykrojíme kolieska pohárom. Získame tak niekoľko malých koliesok. Môžeme cesto aj vyvaľkať na jedno veľké koleso, ktoré po upečení nakrájame na kúsky. Pripravené kolieska alebo jedno veľké koleso pečieme na horúcej platni, nie na panvici. Horúce pomastíme roztopenou masťou, trošku posolíme a potrieme popučeným cesnakom. Marikľu podávame samotnú alebo s chutnou nátierkou.

(Jozef Facuna)

Otázky a úlohy

1. V článku vyhľadaj a napíš názvy rómskych jedál: _____
2. Poznáš ešte iné rómske jedlá, ktoré často doma varíte a veľmi ti chutia? Porozprávaj o nich svojim spolužiakom.
3. Ako pomáhaš mamičke doma pri príprave jedla?
4. Text čítaj viackrát, dôraz klad' na čítanie interpunkčných znamienok.

Talentos

Pre Slovensko hin vareso ajso, so les hin ħimin sar le somnakaj. Oda hine o manuša... sako manušes hin vareso andre peste. Me gindinav mange, hoj oda hin o talentos. Mira da hin talentos pro uchañiben. Miri bibi bares šukar giľavel phurikane manušengere giľa. Mira raña sikhľard'a hin talentos pre oda, hoj hiñi super sikhľardi. Miri baratkiña džanel šukares te vakereľ o giľutne. O sikhľuvne andal miri sikhďadi džanen lačhes te ažutinel, te del goďi andre phare đivesa the te kerel lačhe keribena...vašoda me kamav te dživel maškarer ajse manuša, saven nekradeder dikhav.

(Michaela Maselková)

Phučibena the keribena

1. Džanes peskere lavenca te achalarel avri/rozthovel/rozvakereľ o lav talentos? Vaker pal aver talentoskere prikladi.
2. Sar tu achaliľal le lavenge: vareso, so les hin ħimin sar le somnakaj? Pherďar e phenďi: Andro miro dživipen hin ħimin sar le somnakaj _____
3. Andre tekstos arakh avri the gen, savo talentos hin le sikhľuvnen.
4. Andro tekstos rode avri o phenďa le trine bindenca u lačhes len gen.

talentos – goďi pre vareso

Talent

Na Slovensku je niečo, čo má cenu zlata. Sú to ľudia... každý má niečo v sebe. Myslím tým talent. Moja mama má talent na česanie. Moja babka krásne spieva ľudové piesne. Moja pani učiteľka má talent na to, že je super učiteľka. Moja kamarátka vie pekne recitovať. Moji spolužiaci vedú dobre pomôcť a poradiť v ťažkých chvíľach a robiť dobré skutky... preto chcem žiť medzi tými, ktorých mám najradšej.

(Michaela Maselková)

Otázky a úlohy

1. Vieš vlastnými slovami vysvetliť slovo talent? Uveď ďalšie príklady talentov.
2. Ako si porozumel/a slovnému spojeniu: *niečo, čo má cenu zlata*? Doplň vetu: V mojom živote má cenu zlata _____
3. V texte nájdi a prečítaj, aký talent majú spolužiaci.
4. V texte vyhľadaj vety s tromi bodkami a dôrazne ich prečítaj.

talent - nadanie na niečo

Slovakos the Američanos

Me man phučav le Američanostar, či prindžarel e Slovačiko.
Jov bidzekakero pre oda, hoj ča newyorkaskro sidliskos.
Me leske pre oda, hoj hino them andre Europakero jilo.
Jov peske oda furt na džanel te del jekhetane!
Me phenav, hoj amen adaj hin šukar paña-veša.
Ča hoj leske o lav paña-veša nane džanlo.
Me ašarav slovačika kuchňakere špecijaliti.
Aļe jov chal ča o hamburgeri andro kinos.
Phenav leske pal o slovačike landaripena.
Šaj pes odoj sastarel andro čikakero zabalos.
Miro diņipen na ila andre,
radeder džal te bavinel basketbalos.

Te imar avka but rado športines,
soske tu na ližines andre amare Tatry?
U amare čhajora, oda hine ča šukarore,
sem pal oda džanen pre calo luma!
Na bešas sar tumen andre bare fora,
amenge hin lačhes the andro cikne fora.
Kana miro amal avlas khere,
akor mange šukar phendī phendā:
„Amerika – miro bešutno than, hiņi calkom aver“,
no e Slovačiko – hin bares šukar them!

(Timon Braunfeld)

Le veršos hin jekh hangos pro la giļutņakera līnajkakero agor. O verši pen phanden andro strofi.

Phučibena the keribena

1. Arakh andre giļutņi the gen so hin charakterikano perdal o Slovakos the so hin perdal o Američanos.
2. Phen, keci strofi hin le giļutņa?
3. Hin andre giļutņi veršos abo rimos? Kana hin, palis les pregen. Oda, savo tuke but rado dikhelas šaj tut irines: _____

Slovák a Američan

Pýtam sa Američana, či pozná Slovensko.
On bez záujmu na to, že len newyorské sídlisko.
Ja mu na to, že je to štát v srdci Európy.
On si to stále nevie dať dokopy!
Hovorím, že krásnu prírodu tu máme.
Ale slovo príroda mu nie je známe.
Pochvaľujem špeciality slovenskej kuchyne.
On však jedáva iba hamburgery v kine.
Odporúčam mu navštíviť slovenské kúpele.
Môže sa tam preliečiť v bahennom zábale.
Odmietla moju ponuku prijať,
radšej sa ide basketbal zahrať.

Keď už tak veľmi rád športuješ,
prečo si v našich Tatrách nezalyžuješ?
A naše dievčatá, tie sú ale krásne,
veď je to na celom svete jasné!
Nebývame ako vy v mestách obrovských,
nám je tu dobre aj v mestách malých.
Keď sa môj kamarát domov poberal,
v tej chvíli mi nádhernú vetu povedal:
„Amerika – môj domov, je úplne iná,
no Slovensko – prekrásna je krajina!

(Timon Braunfeld)

Verš je zvuková zhoda na konci riadka básne. Verše sa spájajú do **strof**.

Otázky a úlohy

1. V básni vyhládaj a prečítaj, čo je charakteristické pre Slováka a čo pre Američana.
2. Povedz, z koľkých strof sa skladá báseň.
3. Nachádza sa v básni verš alebo rým? Ak áno, potom ho prečítaj. Ten, ktorý sa ti najviac páčil, môžeš napísať: _____

Baro barval'ipen

Amari rañi sikh'ard'i
e slovačiko čhib kamel.
Phenel, hoj oda hin bares šukar čhib,
šukares pal late vakerel.

Sikh'uvav e ang'liciko čhib,
the čechika čhibake acha'uvav.
E slovačiko čhib pes mange nekfeder pačisa'ol,
u vašoda la bares kamav.

Sikh'uvav la ciknovarbastar,
oda hin miri kherutñi čhib,
Hin la šukar lačhejileskere lava,
no the ostre lava sar o charo.

Slovačiko čhib hiñi šukar,
oda hin amaro baro barval'ipen,
Kampel amenge la te vartinel,
the te sikh'ol la te bečelinel.

(Timon Braunfeld)

Phučibena the keribena

1. Phen, soske o lekhado andre gi'utñi thovel e slovačiko čhib kijo baro barval'ipen.
2. Keci strofi hin andre gi'utñi?
3. Andre gi'utñi rode avri o rimi.
4. Džanehas te phenel aver nav ala gi'utñake?
5. Sikh'uv te vakerel e gi'utñi jilestar.
6. The pes tuke adi gi'utñi pačisa'olas, sikh'uv la te vakerel šerestar.

Poklad vzácny

Naša pani učiteľka
slovenčinu miluje.
Tvrdí, že je krásny jazyk,
pekne ju ospevuje.

Učím sa ja angličtinu,
češtine tiež rozumiem.
Slovenčina sa mi najviac páči,
a preto ju milujem.

Učím sa ju od malička,
je to moja rodná reč.
Sú v nej slová pekné, milé,
však aj ostré ako meč.

Slovenský jazyk je krásny,
je to náš poklad vzácny.
Musíme si ho strážiť,
učiť sa ho a vážiť.

(Timon Braunfeld)

Otázky a úlohy

1. Povedz, prečo autor básne prirovnal slovenský jazyk k vzácnemu pokladu.
2. Z koľkých strof sa skladá báseň?
3. V básni vyhľadaj rýmy.
4. Vedel/a by si k tejto básni utvoriť iný nadpis?
5. Nauč sa báseň recitovať.
6. Ak sa ti páči, môžeš sa ju naučiť naspamäť.

Amari romaňi čhib

Khere le dadeha the la daha the mire phrala- pheñenca vakerav slovačika the romanes. Maškar o mire amala ladžavas man te vakerel romaňa čhibaha. Vašoda, hoj mange na achalonas u the vašoda, bo sas varesavi aver. Kaj te avlahas pro asaben? Na džanav te odphenel. No andre sikhadi man dodžanlom, hoj e romaňi čhib hin jekh la slovačika čhibaha, la čečika čhibaha, la anglicika čhibaha, la francuzika čhibaha, abo la ñemcika čhibaha. Romanes vakeren o Roma pal calo luma, nekbuder andre Europa. Romaňi čhib pes nekbuter zalikerđa le vakeribneha. Paramisengere vakeribena, vakeribena pal o predživipena, phurikano manušengero gilengero gilavipen ada pes likerlas la generacijatar ke generacija.

Gođaver manuša vakeren, hoj e romaňi čhib pes zdel pre hindicko čhib, sava vakerenas o manuša andre Indija. La romaňa čhiba hin bari historija. Andre romaňi čhib hin andrephandle ezera lava. Jon pes zden the avre čhibenca vašoda, bo le romengere phure dada čirla dromarenas la Indijatar prekal but aver thema, medig na dogele andre Europa. Adađives andre romaňi čhib lekhavas, bašavas o giľa the bavinat tijatros. Mek the andre romaňi čhib lekhavav charne gilutne teksti. Prindžardom, kaj e romaňi čhib hiňi bares šukar the barvali čhib.

Ñikoneske našti te ladžal pes vaš peskeri čhib. Phurikano manušengero gođaver lav vakerel: Ko pes ladžal vaš peskeri čhib, ladžal pes the vaš peskeri daj. Ko pes na ladžal vaš peskeri daj, na ladžal pes aňi vaš peskeri čhib.

(Jozef Facuna)

Phučibena the keribena

1. Rode andro tekstos o phenda, kaj pes vakerel, soske o čhavoro pes ladžal te vakerel romanes.
2. Andal savo them avle le romengere phure dada?
3. Probalin korkoro, abo la sikhľadakere ažutipnaha te achalarel avri o agorutne phenda andro tekstos.

e romaňi čhib – čhib, sava vakeren o Roma

Naša rómčina

Doma s rodičmi a so súrodencami hovorím v slovenčine a aj v rómčine. Medzi kamarátmi som sa hanbil hovoriť rómčinou. Jednak preto, že mi nerozumeli, a tiež preto, že bola akási zvláštna. Že by bola smiešná? Neviem na to odpovedať. V škole som sa však dozvedel, že rómčina je rovnocenným jazykom, tak ako je slovenčina, čeština, angličtina, francúzština alebo nemčina. Rómčinou hovoria Rómovia všade po celom svete, najmä v Európe. Zachovala sa najmä ústnym podaním. Hovorením rozprávok, príbehov a spievaním ľudových piesní z generácie na generáciu.

Múdri ľudia hovoria, že rómčina sa podobá jazyku, ktorý sa volá hindčina a ktorým ľudia hovoria v Indii. Rómčina má dlhú históriu. Obsahuje tisíce slovíčok. Podobajú sa aj iným jazykom, pretože predkovia Rómov v dávnej minulosti prechádzali z Indie cez rôzne územia, až kým sa nedostali do Európy. Dnes v rómskom jazyku píšeme, hráme piesne a rôzne divadelné hry. Dokonca v rómčine aj ja píšem krátke pesničkové texty. Spoznal som, že rómčina je krásnym a bohatým jazykom.

Nikto by sa nemal hanbiť za svoju reč. Staré múdre príslovia hovoria: Kto sa hanbí za svoj jazyk, hanbí sa aj za svoju mamu. Kto sa nehanbí za svoju mamu, nehanbí sa za svoj jazyk.

(Jozef Facuna)

Otázky a úlohy

1. Vyhľadaj v texte vety, ktoré hovoria o tom, prečo sa chlapec hanbil hovoriť po rómsky.
2. Z akej krajiny pochádzajú predkovia Rómov?
3. Snaž sa sám/sama alebo s pomocou pani učiteľky vysvetliť posledné vety článku.

U'ipnaskero d'ives

Pro u'ipnaskero d'ives e daj pekel e torta. Pro u'ipnaskero d'ives amen chudas diñipena. Ča u'ipnaskero d'ives hin the brigi. Oda hin akor, te u'ipnaskero d'ives nane amen, a'le varekas avres. Phagerav mange o šero – so kampil te richtinel, savo diñipen? The vasoste? O love na rodas, pal o žebakere love amenge hin pharo...

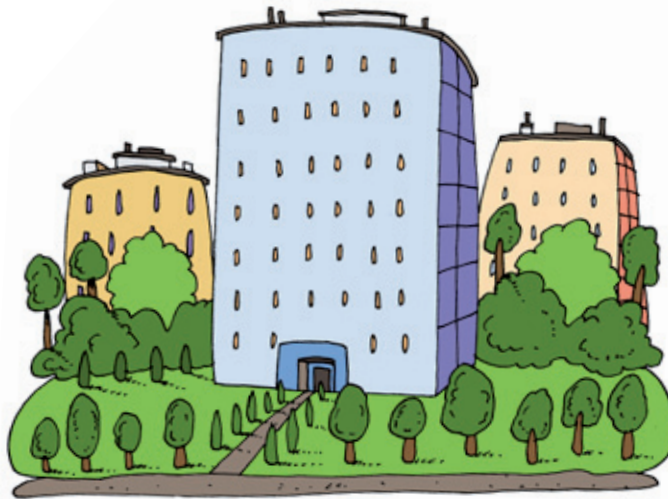
No kana hin u'ipnaskero d'ives varekas avres, na le manušes andal e familija, akor ča hin bida! Čačes, džas penge jekhetane te phagerel o šero, savo diñipen richtinaha pre ajso u'ipnaskero d'ives. Hoj kaske ela u'ipnaskero d'ives? Sem amare kamadune themeske le Slovačiko. U oda avela imar leskero bišto u'ipnaskero d'ives!

Sar amen leske pa'likereha pa'ivaha?

Vakerel pes, hoj nekšukareder diñipen hin keriben. Diñam leske nav – Amare žel'ena keribena. Amari 2. A klasa diña lav, hoj akharela o paña-veša andro amaro foros. Žužareha avri o chañigora, parki the akharena len.

Kerde penge ekohlijadki. Amari jekhto keriben hin te akharel la sikhad'akero pašalipen the te bajinel pal o žužipen pro sidliska, kaj amen bešas. Le daj-dadakere ažutipnaha akharas o rukha the bajinas pre oda, kaj len ņiko na phagerel. Amen kamas, kaj amaro sidliskos te avel nekšukareder.

(Martin Chroma)

Phučibena the keribena

1. Vaker peskere lavenca, savo diñipen richtinde o čhave perdal o Slovačiko u'ipnaskero d'ives.
2. So hin o lav *ekohlijadka*. Phuč le datar the le dadestar khere, či the tumen hin pre tumengero sidliskos ekohlijadki.
3. Vaker le sikh'luvnenge andre klasa, sar tu likereres tiro u'ipnaskero d'ives.
4. Andro tekstos hin pharde. Gen o phend'a le phardenca.

ekohlijadka – manušengeri grupa, savi akharel manušengero pašal'ipnaskero žužipen, žužipen andro parki, veša...

Narodeniny

Na narodeniny peče mamka tortu. Na narodeniny dostávame darčeky. Ale narodeniny sú aj starosti. To vtedy, keď ich nemáme my, ale niekto iný. Lámem si hlavu – čo len prichystať, aký darček? A za čo? Peniaze nezarábame, vreckového nám je ľúto...

No ak má narodeniny niekto iný, nie človek z rodiny, vtedy len nastanú trampoty! Tak veru, poďme si spolu hlavu lámať, aký darček pripraviť na takéto narodeniny. Že kto ich bude mať? No predsa naše milované Slovensko. A budú to dvadsiate narodeniny!

Ako sme ich privítali?

Hovorí sa, že najkrajším darčekom je čin. Dali sme im názov – Naše zelené činy. Naša 2. A sa rozhodla, že bude chrániť prírodu v našom meste. Vyčistíme studničky, parky a budeme sa o ne starať.

Utvorili sme si ekohliadky. Našou prvoradou úlohou je starať sa o okolie školy a čistotu sídliska, kde bývame. S pomocou rodičov ošetrujeme stromčeky a dávame pozor, aby ich nikto neničil. Chceme, aby naše sídlisko bolo čo najkrajšie.

(Martin Chroma)

Otázky a úlohy

1. Opíš vlastnými slovami, aký darček pripravili deti na narodeniny Slovenska.
2. Čo znamená slovo *ekohliadka*? Opýtaj sa doma rodičov, či aj na vašom sídlisku sú ekohliadky.
3. Porozprávaj svojim spolužiakom, ako ty oslavuješ narodeniny.
4. V texte sa nachádzajú pomlčky. Prečítaj vety s pomlčkami.

ekohliadka – skupina ľudí, ktorí kontrolujú čistotu obydlí, parkov, lesov...

4. Štar beršeskere kotora

Avl'a o jesos

O maľa hine sar te naurde,
či imar nane űilaj?
Cicho, kašukes hin andre dubrava
urűisaľile amendar o giľipnaskere čirikle.

(Pavol Országh Hviezdoslav)

Phučibena the keribena

1. Achaľar avri peskere lavenca o lava: „maľa hine sar te naurde“ the „cicho, kašukes hin andre dubrava.“
2. So kamľa o lekhado te phenel le lavenca: „Urűisaľile amendar o giľipnaskere čirikle?“
3. Save čirikle urűisaľon andal amaro them jesone?
4. E giľutűi gen jilestar the sikhľuv la te vakereľ šerestar.

Jesutno kašť

„Dźal le gaveha o jesutno kašť. Sakone khereske mukhel vajkeci prajta,“ vičinenas o čirikle u daranas pre leste te bešel. Jekh holubos pre les sikra bešľa u vičindľa:

„Sem oda o poštaris.“

Ada le holuboske kampľa te džanel. Jov sas poštariko. Tromandune čirikle urűisaľile pal o poštaris. Arakhle les pal o gav, imar les na sas ľila. Ačhelas u ačhelas peske.

„Imar pre leste bešas“ vičinenas pro holubos.

„Av the tu te bešel pro poštaris.“

„Oda hin o poštaris?“ vičindľa o holubos.

„Sem oda hin o jesutno kašť.“ U na bešľa peske. Kampľa leske te urűisaľol. Jov sas poštariko.

(Lubomír Feldek)

Phučibena the keribena

1. Sar dičhon avri o kašta jesone? Savi farba hin le prajten?
2. Dikhľan varekana poštariko holubos? Džanehas te phenel sar o poštariko holubos dičhol avri?
3. Soske o čhave thovenas o jesutno kašť kijo poštaris?
4. Andal o tekstos gen o phende, save vičinenas o holubi.

4. Štyri ročné obdobia

Prišla jeseň

Polia sú jak zodedé,
a či je už po lete?
Ticho, hlucho v dúbrave,
pošli vtáčky spevavé.

(Pavol Országh Hviezdoslav)

Otázky a úlohy

1. Vysvetli vlastnými slovami: „polia sú jak zodedé“ a „ticho, hlucho v dúbrave“.
2. Čo chcel básnik vyjadriť slovami: „pošli vtáčky spevavé“?
3. Ktoré vtáky odlietajú na jeseň z našej krajiny?
4. Básničku zarecituj a nauč sa ju naspamäť.

Jesenný strom

„Dedinou kráča jesenný strom. Každému domu zanecháva zopár listov,“ volali vtáci a báli sa naň sadnúť. Jeden holub si naň chvíľu sadol a zavolať:

„Veď je to poštár.“

Holub to musel vedieť. Bol poštový. Posmelení vtáci sa rozleteli za poštárom. Našli ho za dedinou, už bez listov. Stál a odpočíval.

„Už na ňom sedíme,“ volali na holuba.

„Poď si aj ty sadnúť na poštára.“

„To že je poštár?“ zvolal holub.

„Veď je to jesenný strom.“ A nesadol si. Musel kamsi letieť. Bol poštový.

(Lubomír Feldek)

Otázky a úlohy

1. Ako vyzerajú stromy na jeseň? Akú farbu majú ich listy?
2. Videl/a si už niekedy poštových holubov? Vedel/a by si povedať, ako poštový holub vyzerá?
3. Prečo deti prirovnávali jesenný strom k poštárovi?
4. Z textu prečítaj vety, ktoré volali holuby.

Palavindo chundruľ

O manuša čirlastar kamenas te pindžarel nachabnaskere chundruľa le chabnaskere chundruľendar. Varesave manuša paťanas, hoj le nachabnaskere chundruľen hin štípašno the kirko smakos, hoj len na obchana aňi o šlimaki, u hoj e rupuňi rojori kaľola andro chaben le palavinde chundruľendar. Nič alestar nane čačipen. O chundruľa kampil mištes te prindžarel u ča lače te kidel. Bares prindžargutno nachabnaskero chundruľ hin e muchotravka želeňi. O manuša la phares prindžaren, bo dičhol avri sar e chabnaskeri pečarka. Nekpalavindeder nachabnaskero chundruľ hin o pavučinovcos plišovo. Otravi ale chundruľestar nane but, vašoda bo oda hin barnasto chundruľ u imar dičhol avri sar nachabnaskero chundruľ. Palavindo hino andre oda, hoj te les manuš chal, až palo duj abo trin kurke sikhavel pes e otrava u o manuš šaj merel.

(Marta Šurínová)

Sirovcos

Andro veš imar dural dikhena le sirovcis. Oda hin sirovošarga sinoskero chundruľ u barol pro kašta. Kaj pes chudel, ole kašteske hin agor. Merel pro lolo kirňipen. Kana o sirovcos phurisaľol, leskero sirovošargo sinos našľol.

(Marta Šurínová)

Phučibena the keribena

1. Genen mištes soduj teksti. Sar pes vičinel nekpalavindeder nachabnaskero chundruľ?
2. Andro tekstos rode avri o nav le nekpalavindera nachabnaskere chundruľeske.
3. Save chundruľa šaj kidas andro veš, kaj te na chudas otrava?
4. Andro tekstos gen o phenda, kaj pes lekhavel pal o chundruľ – sirovcos.
5. Phiren andro veš te kidel chundruľa? Save chabnaskere chundruľa nekbuter kiden? Vakeren pal oda!

**sirovcos – chundruľakeri sorta
palavind'i – kerel naužardo naláčhipen**

Zákerná huba

Ľudia sa oddávna snažili odlišovať jedovaté huby od jedlých. Niektorí verili, že jedovaté huby majú štipľavú, horkú chuť, že ich neobžerú ani slimáky a že strieborná lyžička sčernie v jedle z jedovatých húb. Nič z toho nie je pravda. Huby treba dokonale poznať a iba také zbierať. Najznámejšou jedovatou hubou je muchotrávka zelená. Ľudia si ju ľahko pomýlia s pečiarkou, hojne zbieranou jedlou hubou. Najzákernejšou jedovatou hubou je pavučinovce plyšový. Otravy nebývajú až také časté, pretože je to nenápadná hnedá huba, ktorú si nemožno pomýliť s niektorou z bežne zbieraných húb. Zákerná je v tom, že jej účinky sa prejavia až po dvoch či troch týždňoch a majú smrteľné následky.

(Marta Šurínová)

Sírovec

V lese zbadáte sírovec už z diaľky. Je to sírovožltá huba a rastie na stromoch. Kde sa uchytí, je stromu koniec. Zahynie na červenú hnilobu. Keď sírovec zostarne, jeho sírovožltá farba sa vytratí.

(Marta Šurínová)

Otázky a úlohy

1. Pozorne si prečítajte obidva články. Ako sa volá najznámejšia jedovatá huba?
2. V texte vyhľadaj názov najzákernejšej jedovatej huby.
3. Aké huby môžeme v lese zbierať, aby sme sa neotrúvali?
4. V texte prečítaj vety, ktoré opisujú hubu – sírovec.
5. Chodíte zbierať do lesa huby s rodičmi? Aké jedlé huby najčastejšie zbierate?
Porozprávajte!

sírovec – druh huby
zákerná – spôsobujúca nečakané zlo

Jevend

O jevend avľa, no na parno,
o jiv pes amenge varekhaj garuđa.
Le papiriskere jivune manuške,
savore čhavore lošalila.
La duchnakeri baba hamišno hiři,
na učharella amenge e bar.
Na ačhela odoj
čačipnaskero jivuno manuš.

(*Kristína Macáková*)

Šil'ali navštiva

Odi streda avľa ke amende andre klasa o Jevend. Ča avke, the tuke nič anglal na phend'a, šaj avel, hoj kamelas vareso te džanel, šaj avel našliľa. Ko la odoj džanel. Ačhiľa pre garadiča u phučel:

„Čhavale prindžaren man?“

„Tu sal o Jevend,“ phenen o čhave u paše penge phurden pro angušťa.

„God'aver san čhavale, ada hin o čačipen“ phenel o Jevend.

„U te hin avka, ta jekhtane bavinaha pen. Kamen?“

„Kamas, kamas!“ vičinen o čhave u paše maren le dandenca bare šilestar. Phurdel o Jevend pro čilaris u lestar kezdińđa te barol cencul'is. Sas bares d'ind'ardo dži kije phuv. Phagľa o Jevend le cencul'istar, dińa le Paľkoske the la Katkake. Phagľa dujtovar, dińa la Žofkake the la Betkake. Phagľa the dińa, savore chudle kotororo.

O cencul'is sas šilalo, o danda lestar fađinenas, aľe sas gulo sar o mjados. Paľis o Jevend demađa pindreha u maškar o lavki kerďa šmikalka u kezdińđa pes te šliskinel. Asanas o čhave, asalas e Dorotka – na rovelas, kaj! – u asalas the o Jevend. Cirdľa avri andal e žeba bari jivuńi čercheń u primakhľa la la Dorotkake pro čekat. Šaj dikhľal, sar lake džalas. La čercheńaha dičholas avri sar e Barikańi princezna.

Zijand, joj na ačhiľa andre klasa buter čiro – pal jekh ora odgeľa. Abo imar amenca na kamľa te avel, abo andre kotolńa prikerde o kotlos. Jekh alestar.

(*Mária Ďuričková*)

Lekhado/lekhadi hin manuš, savo lekhavel o giľutne, lekha, paramisa, tijatros... Phenas leske the autoris.

Phučibena the keribena

1. Džanehas te phenel, soske o Jevend avľa andre klasa?
2. Rode the gen ola phend'a, save vakeren pal oda, so savoro O Jevend andre klasa kerďa?
3. Sar pes vičinel e lekhadi, savi oda tekstos lekhađa? Gend'al latar varesavi gendi? Phen lakero nav.
4. Andro tekstos rode o phend'a le phardenca u gen len.

Zima

Zima prišla, nie však biela,
sniežik sa nám niekde skry.
Papierový snehuliáčik
všetky deti potešil.
Perinbaba skúpa je,
záhradu nám neskrýje.
Nebude tam stáť
naozajstný snehuliak.

(Kristína Macáková)

Otázky a úlohy

1. O akej zime sa píše v básni?
2. Kto je Perinbaba? Čítal/a si o nej rozprávku? Porozprávaj.
3. Vyhľadaj v básni verše a prečítaj ich.

Studená návšteva

Minulú stredu prišla do triedy Zima. Len tak mne nič, tebe nič, možno zo zvedavosti, možno zablúdila. Kto ju tam vie. Stala si na stupienok a spytuje sa:

„Deti, poznáte ma?“

„Ty si Zima,“ vravia deti a dúchajú si na prsty.

„Ste bystré deti, také ja rada,“ vraví Zima.

„A keď je tak, nuž sa spolu zabavíme. Či chcete?“

„Chceme, chceme!“ kričia deti a drkocú zubami. Dýchla Zima na luster, a tu z neho začal rásť cencúľ. Dlhý, dlhočizný až po samú zem. Odlomila Zima z cencúľa. Dala Paľkovi a Katke. Odlomila druhý raz, dala Žofke a Betke. Odlomila a dala, všetci dostali po kúsku.

Cencúľ bol studený, až na zuby oziabalo, ale sladký ako s medom. Potom Zima dupla nohou, a tu sa spomedzi lavice spravila kĺzačka a začala sa šmýkať. Smiali sa deti, smiala sa Dorotka – neplakala, kdeže! – a smiala sa aj Zima. Vytiahla z vrecka veľkú snehovú hviezdičku a prilepila ju Dorotke na čelo. Mali ste vidieť, ako jej pristala. Vyzerala s tou hviezdičkou ani Pyšná princezná.

Škoda, že sa nezdržala v triede dlhšie – po hodine odišla. Alebo sa jej zunovalo, alebo už v kotolni opravili kotol. Jedno z toho.

(Mária Ďuričková)

Spisovateľ/spisovateľka je človek, ktorý píše literárne diela. Napríklad básne, príbehy, rozprávky, divadelné hry... Nazývame ho aj autorom.

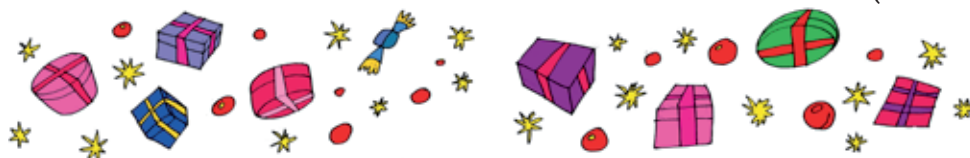
Otázky a úlohy

1. Vedel/a by si povedať, prečo prišla Zima do triedy?
2. Vyhľadaj a prečítaj tie vety, ktoré hovoria o tom, čo všetko Zima v triede vyparatila.
3. Ako sa volá spisovateľka, ktorá článok napísala? Čítali ste od nej knižku? Povedzte jej názov.
4. V texte vyhľadaj vety s pomlčkami, prečítaj ich.

Jezulankos

Elšine leperibena pal o jezulankos šukaľardo le fruktenca the le gulipenena prindžaras andal e Němciko le dešušov šelberšestar. Anglal dešeňato šelberšeste šaj dikľlam ajse jezulanki the pre Čechiko, khatar pes dochudle ke amende. Elšinovar lendar lošaľonas o manuša andro fora, pro diza, nasigeder the andro gavutne khera. Bare the cikne jezulanki figinenas pro plafoni, šukaľarde sle le mjadoskere bokheľenca, šuťarde fruktenca, abo le papirike šukaribnenca the le momelēenca. Adaďives imar but familiji visaľon ke adi tradicija. Hin len ča ajso lačhoro jezulankos. Abo roden andro veš kašt, šukaľaren les le gulipenena, save palis chan o džvira.

(Marta Šurínová)

Lačo hiros

Le čhavengero vinčišagos jekhetanařel pes le lovengere kidľipnaha perdal o čhave andal e Afrika. Le čhaven andre Afrika nane majnem řiř olestar so hin tumen. Dživen čores, u sako đives daran, hoj merena bokhatar. Elšinovar pes o Lačo hiros ke amende reaľizinda pre Karačoňa andro ezeros eňa šel eňavardešthepandžto berš.

(Marta Šurínová)

Phučibena the keribena

1. Phen, sar pes vičinel o them, kaj pes elšinovar sikhada o jezulankos?
2. Andro tekstos rode avri o phendā, kaj pes vakerel pal oda, sar dičhonas avri elšine jezulanki.
3. Savo kašt šukaľaren khere pre Karačoňa? Vakeren maškar pende.
4. Kerďan vareso tumen, vaj tumare daj-dad, kaj te ažutinen avre manušenge? Soske kampil te ažutinel avre manušenge andro lengero čoripen?

So hin o jevendutno zarnos

Jesone hine o maľa buterval zamukhle. Varesave hine orimen, pre aver hino imar zašejimen o jevendutno zarnos. Te hin o idejos lačo, khiňalol tel o jivuňi perňica dži ko jaros. U avka len hin buter čiro, te barol, sar le zarnos šejimen pre jara.

(Marta Šurínová)

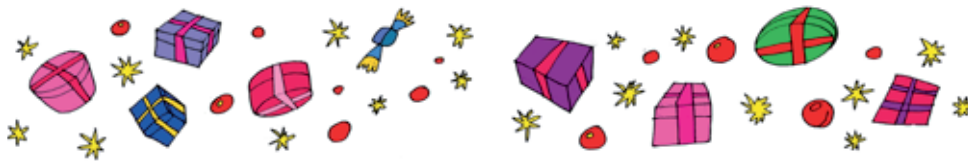
Phučibena the keribena

1. Sar pes vičinel e čar, savi pre maľa predživel o jevend? Andro tekstos rode avri soduj nava.
2. Achaľar avri: „khiňalol tel o jivuňi duchna“.

Vianočný stromček

Prvé zmienky o vianočnom stromčeku ozdobenom ovocím a sladkosťami poznáme z Nemecka zo 16. storočia. Začiatkom 19. storočia sa takéto stromčeky objavili v Čechách a odtiaľ sa dostali k nám. Najprv sa z nich tešili v mestách, na zámkoch, neskôr aj v dedinských chalupách. Veľké aj malé viseli na strope, ozdobené medovníčkami, sušeným ovocím alebo papierovými ozdobami a sviečkami. Dnes sa mnohé rodiny vracajú k tejto tradícii. Majú jednoduchý skromný stromček. Alebo si vyhľadnu stromček v lese a ozdobia ho dobrotami, na ktorých si pochutnajú aj zvieratká.

(Marta Šurínová)

Dobrá novina

Je koledovanie detí spojené so zbierkou na pomoc deťom v Afrike, ktoré nielenže nemajú takmer nič z toho, čo máte vy, ale žijú v takých chudobných podmienkach, že musia bojovať o prežitie. Po prvý raz sa Dobrá novina u nás uskutočnila na Vianoce v roku 1995.

(Marta Šurínová)

Otázky a úlohy

1. Povedz, ako sa volá krajina, v ktorej sa prvýkrát objavil vianočný stromček?
2. V texte vyhľadaj vety, ktoré opisujú, ako vyzerali prvé stromčeky.
3. Aký stromček ozdobujete doma na Vianoce? Porozprávajte si navzájom.
4. Prispeli ste vy alebo vaši rodičia na nejakú dobročinnú zbierku? Prečo treba pomáhať ľuďom v núdzi?

Čo sú oziminy

Na jeseň sú polia väčšinou pusté. Niektoré sú rozorané, na iných sú už zasiaté ozimné rastlinky. Keď je počasie dobré, odpočívajú pod snehovou perinou až do jari. A tak majú náskok pred zrnom zasiatym na jar.

(Marta Šurínová)

Otázky a úlohy

1. Ako sa volajú rastliny, ktoré na poli prezimujú? V článku vyhľadaj obidve pomenovania.
2. Vysvetli: „odpočívajú pod snehovou perinou“.

Mariben le korbačiha

Kezdind'a e čar te marel le korbačiha,
te marel le korbačiha jevendeskero dumo.
O jevend le šilipnaha sig denašle
u o jiv geľa lenca.

(Štefan Moravčík)

Phučibena the keribena

1. Save inepoha hine phandle o lava Mariben le korbačiha?
2. Sar achaľareha o lava: „te marel le korbačiha jevendeskero dumo“?
3. The pes tuke e gilutňi dičholas, sikhľuv la te vakereľ šerestar.

Terňi raňi andal e fontana

Andre amaro forutno parkocis sas jekh fontana. Maškar late pro bar ačhelas e bronzovo terňi raňi. Elšinovar lošaľolas olestar, sar pre late o manuša poravenas o jakha, no nasigeder chudelas la o pharipen. Ňiko la na hladkind'a, Ňiko la na chudľa vastestar, Ňiko la na diňa ruža he te dičholas avri sar džidi. Jekhvar jekh cikno rakloro kamľa te čhivel lake o labda, aľe o dad pre leste vičind'a: „Ča na kames tut te bavinel la sochaha?!“

„Oda nane e socha,“ phend'a o rakloro „oda hin e terňi raňi.“ U čhiďa lake e labda. But čiro la paľis le dadeha rodenas.

„Ligend'a la o paňi,“ phend'a pro agor o dad. Akorestar o rakloro e fontana obdžalas, aľe sar avľa e Patraďi u jov džalas le dadeha pašal late, cirdľa pes avri le dadeskere vastestar u denašľa ke socha.

„Kaj džas?“ vičinelas pal leste o dad.

„Te landarel la terňa raňa,“ phend'a pale o rakloro.

„Našaďal e godi?!“ rušelas o dad. „Te landarel la socha!“

O rakloro denašľa ke fontana, nacirdľa o vast le parfinoha u očord'a laha la socha. E bronzovo terňi raňi ladžand'iľa pes, paľis chuťiľa tele pal o bar u anglo le dadeskere jakha diňa le rakloreske e labda.

„Oda hin vaš o patraďakero jandro, asand'iľa u pale chuťiľa pro bar.“

(Ján Donoval)

Phučibena the keribena

1. Soske o rakloro gondolinelas peske, hoj pre fontana hin e džidi terňi raňi?
2. Vaker, sar pes e terňi raňi likerelas kijo rakloro. Soske la sas pharipen?
3. Achaľar avri o lava: „bronzovo terňi raňi.“
4. Andro tekstos hin phend'i, pal savi pes lekhavel phučlo the vičin. Gen odi phend'i!

Šibačka

Začala už tráva šibať,
šibať chrbát zimy.
Zima s mrazom rýchlo ušla
a sneh išiel s nimi.

(Štefan Moravčík)

Otázky a úlohy

1. S akými sviatkami sa spája slovo šibačka?
2. Ako by si vysvetlil/a slovné spojenie: „šibať chrbát zimy“?
3. Ak sa ti báseň zapáčila, nauč sa ju naspamäť.

Slečna z fontány

V starom mestskom parčíku bola fontána. V jej strede, na kamennom podstavci, stála bronzová slečna. Obdiv ľudí ju sprvoti tešil, no neskôr sa jej zmocňoval smútok. Nikto ju nepohladil, nikto ju nechytiteľ za ruku, nepodal ružu, hoci vyzerala ako živá. Raz jej chcel malý chlapec hodiť loptu, ale otec ho zahriakol: „Vari sa nebudeš hrať so sochou?!“

„To nie je socha,“ odvetil chlapec, „to je slečna.“ A hodil jej loptu. Dlho ju potom s otcom hľadali.

„Odniesla ju voda,“ napokon povedal otec. Odvtedy chlapec fontánu obchádzal, no keď prišiel Veľkonočný pondelok a on išiel s otcom okolo nej, vytrhol sa mu z ruky a rozbehol sa k soche.

„Kam ideš?“ volal za ním otec.

„Okúpať slečnu,“ odvetil chlapec.

„Potratil si rozum?!“ hneval sa otec. „Kúpať sochu!“

Chlapec pribehol k fontáne, natiahol ruku s voňavkou a pokropil sochu. Bronzová slečna sa zapýrila, potom zoskočila z podstavca a pred zrakom užasnutého otca podala chlapcovi jeho loptu.

„To je namiesto veľkonočného vajíčka,“ usmiala sa a vyskočila naspäť na podstavec.

(Ján Donoval)

Otázky a úlohy

1. Prečo si chlapec myslel, že socha na fontáne je živá slečna?
2. Porozprávaj, ako sa slečna správala k chlapcovi. Prečo bola smutná?
3. Vysvetli slovné spojenie: „bronzová slečna“.
4. V texte sa nachádza veta, za ktorou sa píše otáznik aj výkričník. Prečítaj ju!

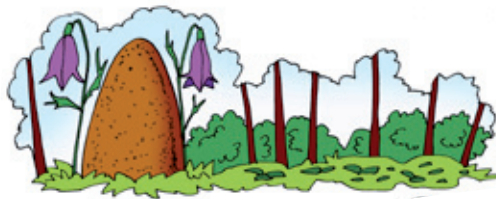
Konvaľinki

Jekhvar amenge bares nasvaľila o dad. Sas jara. Avri sas ťukares. O veť luludisaľolas, o ĉirikle giľavenas u o prajtina loťalones huĉinenas. Ća ke amende khere sas baro pharipen.

Kamľam te anel khere sikra loť. Pregelam calo veť, skidľam savore konvaľinki. Sas lendar but. O kher sas pherdo laĉha sagaha. Le dadeske bara loťatar perenas o apsa pre perňica.

Akor na dťanahas, hoj rovel, bo kamľam leske te kerel loť. Gondolinas mange, hoj o dad hino ajsa godaver, hoj aĉaľol so o konvaľinki vakeren u hoj o konvaľinki leske vareso cichan phende, varesavo pharipen.

Avri bariľom u adaďives dťanav, hoj o konvaľinki le dadaske phende vareso bares ťukar, so amen leske akor na dťanahas te phenel. Hoj les savore bares, bares kamas. U hoj o dad rovelas la loťatar. Palis sig sastiľa avri. Ťaj avel ipen amare konvaľinkendar.

(Mária Haťtová)

Haranguza

Andro veť aĉelas baro brahuňiskos. Beťenas andre leste buťakere brahunci. Denaťenas cale ďivesa le phare ľigend'ipenenca andro peskero brahuňiskos.

Te varesavo brahuncos naťľola, leskero amal pes cirdela upre pro haranguzos, demela le pindrorenca pre luludakeri fala u harangozinela, kaj o brahuncos te talinel khere. Ća miťtes andro veť savoro obďikhen! Pať dojekh brahuňiskos baron veťsune haranguza. Oda talam vaťoda, kaj ťisavo brahuncos te na naťľol.

(Mária Haťtová)

Pal e lekhaďi: M. Haťtová hiňi jekh le nekphureder lekhhadendar, save lekhaven perdal o ĉhave. Ťerutňi tema andro lakero lekhaviben hin e famil'ija, o cird'ipena maťkar o manuťa, manuťengero cird'ipen ko paňa-veťa the ke savoro, so ko paňa-veťa dťal. Lekhaďa e gend'i: „Keď pťjdeť ľúkami,“ andal savi hine the ala duj teksti. Hine pherde kamľipnaha the laĉhipnaha.

Phuĉibena the keribena

1. Genen o phende, kaj pes vakerel pal o konvaľinki.
2. Dťanehas te aĉaľarel o lava: „o veť luludisaľolas“?
3. Prindťares the aver lulud'a, save baron pre jara? Phen avri lengere nava.

Konvalinky

Raz nám veľmi ťažko ochorel otec. Bola jar. Všade bolo krásne. Hora kvitla, vtáci spievali a lístie veselo šumelo. Iba u nás doma bolo smutno.

Chceli sme priniesť domov trochu radosti. Obišli sme celú horu a vyzbierali všetky konvalinky. Bolo ich veľa. Dom bol plný utešenej vône. Otcovi od dojatia stekali slzy na vankúše.

Vtedy som nevedela, prečo plače, keď sme mu chceli urobiť radosť. Myslela som si, že je otec taký múdry, že rozumie reči konvaliniek a že mu konvalinky pošepkali dačo veľmi smutné.

Vyrástla som a teraz už viem, že konvalinky povedali otcovi čosi veľmi pekné, čo sme mu vtedy ešte nevedeli povedať. Že ho máme všetci veľmi, veľmi radi. A že otec plakal od radosti. Potom čoskoro vyzdravel. Možnože práve vďaka našim konvalinkám.

(Mária Haštová)

Zvončeky

V lesnej tône na kraji smrečiny stojí velikánske mravenisko. Bývajú v ňom usilovné mravce. Behajú celé dni s ťažkými nákladmi do svojho mraveniska.

Ak sa daktorý mravček zatúla alebo stratí, vylezie niektorý jeho kamarát na vysokú stonku zvončeka, zabúcha nôžkami o stenu kvietka a zazvoní, aby mravček potrafil domov. Len sa v lese dobre poobzerajte! Pri každom mravenisku kvitnú lesné zvončeky. To asi preto, aby ani jeden mravček nezablúdil.

(Mária Haštová)

O spisovateľke: M. Haštová patrí k najstarším spisovateľkám pre deti. Hodnoty v jej tvorbe sú jasné a ustálené. Dôležité miesto patrí rodine, vzájomným vzťahom medzi ľuďmi, ale aj vzťahom k prírode a ku všetkému, čo k prírode patrí. Napísala knihu: „Keď pôjdeš lúkami,“ z ktorej pochádzajú aj tieto dva texty. Sú plné lásky a nehy.

Otázky a úlohy

1. Prečítaj vety, o čom hovorili konvalinky.
2. Vedel/a by si vysvetliť slovné spojenie: „hora kvitla“?
3. Poznáš aj iné kvietky, ktoré kvitnú na jar? Vymenuj ich.

Ńilaj

Ńilaje, kana sas bares tato, e phuri dajori čhivelas tele pal o čhave o gadora u lidžalas len te landol. O paŃi šaj uľa ča dži o kħoča, bo palis bi daralas, kaj te na tašlon.

Upral o paŃi pen cirdeŃas o jelši. O čhave čhigernas o raŃa, čhivenas len andro paŃi u dikhenas pal lende, sar len o paŃi lidžalas.

„Kampel amenge e raŃori te čhivel andro čhoriben, bo te ačhela paš o partos, chudela la dojekħ čarori u likerla but čiro, kana e raŃori dodžala odoj, kaj kampel,“ sikhlarlas le čhaven e phuri dajori.

„U kaj palis plivinel?“ phučla pes e Adelka.

„Plivinel dur dži andro moros.“

„O, he, andro moros! U kaj hino the savo hino o moros?“

„Ach o moros hino buchlo, duralo, šelvar hin dureder ke leste sar andro foros,“ phendā e phuri dajori.

„U so pes odoj ačhela mira raŃoraha?“ phara vođaha phučla pes e raklori.

„Plivinela pal o baro paŃi džikim la o paŃi na čhivena pro partos. Pro partos pen prephiren but manuša the čhave. Varesavo rakloro hazdela upre e raŃori u gondolinela peske: „Khatar ča raŃori plivines? Ko ča tut mukhla kijo paŃi? Talam odoj varekhaj dur bešelās jekh raklori paš o paŃi, joj tut čhindā tele u mukhla pro paŃi!“ U o muršoro peske lidžal la raŃora khere. Sadzinla la andre phuv u la raŃoratar barola šukar kašt, pre savo o čirikle giļavena u o kašt lošaola.“

(Božena Němcová z knihy *Babička*)

Egend'i „Babička“, savi lekhađa e lekhađi e Božena Němcová, hiŃi bares prindžargutŃi. Genehas adi gend'i the tu? Buterval sas pal late kerdo filmes, andre televiza les den jekhbuter pre KaračoŃa. Te šaj avela, dikh les.

Dikh'ipena le morostar

Paš mande ačhen duj žraloki -
som sikhado pro šoki.
Mindar te liškinel man džav,
hoj ča rekreačne som adaj.
Andro moros ča vašoda plivinav,
bo hin Ńilaj u landuvav.

Jon pre oda, hoj hine phrala,
o ideja penge charņaren pre plaža.
Mindig pro jepaš džan,
kaj ruš te na chan...
Či andro filmes predživava,
la režijatar man dodžanava.

(František Rojček)

Phučibena the keribena

1. Vaker pal oda, sar o čhave predžiđile o Ńilaj paš e phuri daj.
2. Andro tekstos rode avri the gen o phendā, andre save e lekhađi lekhaveľ pal o moros.
3. Andre giļutŃi rode o rimi u palis len šukares pregen.
4. Vaker jekhetane sikhľuvnenge, sar tu kamľalas te predživel Ńilajutne prazdŃini.

šititne prajtengere jelši – šititnones farbimen rukhakere prajta

Leto

V lete, keď bývalo veľmi teplo, zbliekla babička deti do košielky a viedla ich kúpať sa. Muselo však byť vody len po kolienka, lebo ináč sa bála, aby sa neutopili.

Nad vodou sa klenuli temnolisté jelše. Deti trhali prútiky, hádzali ich do vody a dívali sa za nimi, ako ich voda odnáša.

„Musíte hodiť prútik do prúdu, lebo keď zostane pri brehu, zachytí ho každá trávička, každý korienok a trvalo by to dlho, kým by prišiel k cieľu,“ poučala ich pritom babička.

„A kde potom pláva?“ spýtala sa Adelka.

„Pláva ďaleko až do mora.“

„Ó, jej, do mora! A kde je a aké je more?“

„Ach, more je široké, ďaleké, sto ráz je k nemu ďalej ako do mesta,“ odvetila babička.

„A čo sa tam stane s mojím prútikom?“ smutne sa spýtalo dievčatko.

„Bude sa hojdať na vlnách a tie ho vyhodia na breh. Na brehu sa bude prechádzať veľa ľudí a detí. Niektorý chlapec prútik zdvihne a pomyslí si: „Odkiaľže asi, prútik, plávaš? Ktože ťa pustil k vode? Istotne tam kdesi ďaleko sedelo dievčatko pri vode a to ťa odtrhlo a pustilo na vodu!“ A chlapec si odnesie prútik domov. Zasadí ho do zeme, z prútika vyrastie pekný stromček, vtáčiky budú na ňom spievať a stromček sa bude radovať.“

(Božena Němcová z knihy *Babička*)

Knižka *Babička* od spisovateľky Boženy Němcovej je veľmi známa. Čítal si túto knihu aj ty? Niekoľkokrát bola aj sfilmovaná, v televízii ju dávajú obyčajne na Vianoce. Ak budeš mať možnosť, pozri si ju.

Zábery z mora

Vedľa mňa dva žraloky –
som zvyknutý na šoky.
Ihneď sa im líškať začnem,
že som tu len rekreačne.
V mori plávam iba preto,
že sa kúpem a je leto.

Ony na to, že sú bratia,
pri pláži si chvíle krátia.
Vždy sa delia napoly,
aby spory neboli...
Či vo filme prežijem,
dozviem sa až z réžie.

(František Rojček)

Otázky a úlohy

1. Porozprávaj, ako deti trávili leto u babičky.
2. V texte vyhľadaj a prečítaj vety, v ktorých autorka píše o mori.
3. Vyhľadaj v básni rýmy a potom ju zarecituj.
4. Porozprávaj spolužiakom, akoby si ty chcel/a prežiť letné prázdniny.

temnolisté jelše – tmavo sfarbené listy stromu

Pal e želeňinovo olimpijada

Andre bar nadur le Adamkoskere kherestar sas e želeňinovo olimpijada. E olimpijada sas internacijalno. Sar elšino pes diňa te prindžarel o Repaňis u mindar kerďa želeňinovo rekordos andro chuťiben andre piri. The la Petruškake mištes džalas, no te avľa šoros pre Armin the pre Purum o dikhune manuša pen mukhle andro baro asaben. Šaj ča te na, sem sle urde sar andro februaris – pre Armin sas urde duj trički, trin gada the pandž svetera, pre Purum sas urde trin telune gada, štar bluzi, duj cipune bundi u kija mek andro vast ambrela. Sar avľa imar kijo prekidkeriben, e Purum na chuťiľa aňi jekh centimetros... u e Armin ajci, so pes na diňa aňi te zmerinel. U avke sle soduj diskvalifikimen. O Repaňis the e Petruška len šajnajinenas u avke rozgindinde penge, hoj lenge ažutinena. Čhide pal lende tele o buter gada u mek jekhvar kezdinde te treňinel. La Purumake the la Arminake pes o športiko keriben dičholas u pal o cikno čiro imar čhingerenas o rekordos jekh pal aver.

Sar pen pal ada dodžanle aver Puruma the o Armina avle the jon. Avľa the e Činsko armin the e lachi Purum andal o Taľijaňiko. Sar imar kerde o športike keribena, kamle pen te džidarel upre. Elšinar thovenas o šere andro paňi, paľis pen rozginde hoj probalinenas te thovel tele la Pertušakero rekordos. Denašle kije piri la zuminaha. U sar ke lende dochuťiľa o Repaňis the e Petruška e želeňinovo zumin sas kisňi!

(Ján Pochanič)

Frukti, želeňina the vitamini

Frukti the želeňina keren amare teštoske lačhes. Phenen, hoj sako d'ives kampelas amenge te chal choča pandž kotora frukti, abo želeňina u šaj amen obdžan o nasvalipena sar e chripka, džungalo nasvalipen the aver nasvalipena. Andro frukti the želeňina hin but thavale, save žužaren amare goja u den amen šuňiben, hoj sam čale. Na kempel paľis but te chal žirošne the nasaste chabena. Vašoda, bo o žiros amen na čaľarla u amen hin paľis kamľipen buter te chal. Ča hoj amenge kempel te chal všel'ijake fruktengere the želeňinakere sorti vašoda, hoj te dochudaha andre peste ča jekh sorta vitamini, aver vitamini amenge šaj hijanzinen.

Frukti the želeňina anglo chaben mištes thovas tel o čuľardo paňi. Uďan avka thovas penge the o vasta, kaj te na avas nasvale le nalače bakterijendar. Nefeder hin te chal jale frukti the želeňina vašoda, bo hin la but vitamini, save lendar le tavibnaha the le pekibnaha naš'lon.

(Marta Mancová)

Phučibena the keribena

1. Andro elšino tekstos rode avri želeňina, savi kempel pre želeňinovo zumin.
2. Genen, sar sas „urďi“ e purum the e armin.
3. Phen, soske hin perdal amaro organizmus lačhes te chal e želeňina the frukti (ovoca).
4. Phen avri, save frukti the želeňina rado chas.

e olimpijada – prekidkeriben andre varesoste

te treňinel – pravidelnones te cvičinel

o rekordos – nekbareder dochudľipen phenas: andro športos

o organizmus – manuškero teštos

te diskvalifikinel – varekas te čhivel avri andal o prekidkeriben

te konzuminel – te chal

džungalo nasvalipen, infarktos – manuškengere nasvalipena adadives

o bakteriji – mikroorganizmi, save keren o nasvalipena

O zeleninovej olympiáde

V záhrade neďaleko Adamkovho domu sa konala zeleninová olympiáda. Účasť bola medzinárodná, ceny lákavé, a tak bolo o čo hrať. Ako prvá sa predstavila Mrkva a hneď aj vytvorila zeleninový rekord v skoku do hrnca. Petržlenu sa celkom dobre darilo, no keď prišli na rad Kapusta s Cibuľou, diváci sa pustili do obrovského smiechu. Bodaj by aj nie, keď boli poobliekané ako vo februári – Kapusta dve tričká, tri košele a päť svetrov, Cibuľa – tri tielka, štyri blúzky, dve kožené bundy a k tomu ešte v ruke dáždňik (alebo žeby slnečník?). Keď prišlo samotné súťaženie, Cibuľa neskočila ani centimeter... a Kapusta toľko, že sa to ani nedalo zmerať. A tak boli obe podľa najnovších pravidiel diskvalifikované! Mrkve i Petržlenu ich bolo ľúto, a tak sa rozhodli, že im pomôžu. Povyžliekali z nich prebytočné oblečenie a nanovo začali s tréningom! Cibuli a Kapuste sa cvičenie pozdávalo a onedlho už lámali rekord jeden za druhým.

Keď sa o tom dopočuli ostatné cibule a kapusty, prišli i ony. Prišla dokonca i Kapusta Čínska, či Lahôdková Cibuľka z Talianska. Keď už mali cvičenie zvládnuté, začali s otužovaním. Najprv ponáraním do krhly, potom skákaním do suda s vodou. Keď už pri otužovaní prekonávali rekordy, rozhodli sa, že skúsia prekonať Petržlenov rekord. Rozbehli sa a skočili do hrnca s polievkou. A keď k nim doskočila i Mrkva s Petržlenom, zeleninová polievka bola hotová!

(Ján Pochanič)

Ovocie, zelenina a vitamíny

Zelenina a ovocie majú na náš organizmus a predovšetkým na naše trávenie výborný vplyv. Odporúča sa denne zjesť aspoň 5 kúskov ovocia alebo zeleniny a môžeme tak predísť mnohým ochoreniam, akými sú chrípka, rakovina a iné choroby. Ovocie či zelenina obsahujú veľké množstvo vlákniny, ktorá čistí naše telo a dodáva nám pocit sýtosti. Netreba potom konzumovať veľké množstvo tučných a nezdravých potravín. Pretože tuk nás nenasýti a my máme potrebu jesť ešte viac. Avšak príjem zeleniny a ovocia musí byť pestrý, pretože ak by sme do seba dostávali len určitý druh vitamínov, ostatné by nám mohli chýbať.

Ovocie a zeleninu si pred jedením dobre umyjeme pod tečúcou vodou. Tak isto si umyjeme aj ruky, aby sme sa vyhli rôznym ochoreniam, ktoré spôsobujú škodlivé baktérie. Najlepšie je jesť ovocie a zeleninu surové, pretože obsahujú veľké množstvo dôležitých vitamínov, ktoré sa varením alebo pečením strácajú.

(Marta Mancová)

Otázky a úlohy

1. V prvom texte vyhľadaj druhy zeleniny, ktoré potrebujeme na zeleninovú polievku.
2. Prečítaj, ako bola „oblečená“ cibuľa a kapusta.
3. Porozprávaj, prečo je pre náš organizmus dôležitá zelenina a ovocie.
4. Vymenuj, ktoré druhy ovocia a zeleniny máš najradšej.

olympiáda – súťaž v niečom

rekord – podať najvyšší výkon, napr. v športe

diskvalifikovať – vylúčiť, vyradiť niekoho zo súťaže

rakovina a infarkt – časté choroby u ľudí dnes

baktérie – mikroorganizmy, ktoré spôsobujú ochorenie

trénovať – pravidelne cvičiť

organizmus – ľudské telo

konzumovať – jesť

5. Pal o gend'a the pal o lekhade

Man hin khere but gend'a u vašoda the prindžarav but lekhaden. Lengere gend'a pes mange dičhon. Lendar me sikhľuvavas e slovačiko čhib, e matematika, e prirodoveda... Savoro man interesinelas. Le lekhadeske nane ča avka lokes te lekhavel. O lekhado lekhavel kana leske vareso lačo avel pre godi, abo kana peske arakhel vareso, pal soste šaj jov lekhavel. U džanen, soske jov ada kerel? Bo les adi buti interesinel. O lekhado lekhavel u lekhavel. Aľe varekana na lekhavel čačipen, sar phenas andre amari angľuňi gend'i andre giľutňi Geňibnaskeri ora, savi amen genahas andro 12. oktobros pre trito sikhľuvibnaskeri ora. Odoj hin lekhado ada:

„Ema, Ema, čhaje lači,
dživel odoj pašal e Suča,
U adi Ema korkori vakerel,
hoj imar čirla le Samos kamel.“

Akor pes oda the kezdind'a. Andre klasa amen hin Ema the Samo, no u sar amen ada genahas, ta soduj džene pen ladžandile. E Ema pes nekradeder garuđahas tel e phuv the ačilahas odoj u o Samo tiš. Vašoda me lekhađomas le rajekaske Tomašiske Janovicaskes:

Raje lekhado,

Tumari giľutňori sas šukar, sas la but verši, ča feder uľahas, te lekhađanas pal e Ruženka the pal o Ferkos, bo ajse navenca nane sikhľuvne andre amari klasa. Avka bi na asandilamas la Emkatar the le Samkostar. Pre bacht pes andre odi giľutňori buter lekhavel pal o Samos, hoj jov hino pohoničis, hoj les nane nič, so na sas perdal mande naužardo, bo o Samo čačeste nane barvalo... Avka... Raje lekhado, imar na lekhaven pal o sikhľuvne andre miri klasa, ča pal aver manuša. Prikeren oda, kaj lendar imar te na asan! U the avka pes mange tumari giľutňori bares dičholas. Tumari geňibnaskeri. Me peske gindinav, hoj o lekhado našti kerel lačhes savorenge. U vašoda leskeri buti nane loki.

(Simona Kerestešová)

Phučibena the keribena

1. Arakh andre tekstos le lekhadeskero nav u lekhav les _____
2. Andro tekstos hin phend'i, savi vakerel pal oda „soske le lekhadeske nane lokes te lekhavel.“ Gen odi phend'i.
3. Džanes te phenel peskere lavenca soske le lekhadoneske nane lokes te lekhavel?
4. Gindin avri le tekstoske upruno nav.
5. Phen, keci gend'a tut hin khere.

5. O knihách a spisovateľoch

Mám doma veľa kníh, a preto poznám veľa spisovateľov. Ich knihy sa mi páčia. Učila som sa z nich slovenčinu, matematiku, prírodovedu... Všetko ma bavilo. Spisovateľ to nemá ľahké. Spisovateľ píše, keď mu niečo dobré napadne, alebo keď si nájde niečo, o čom by mohol písať. A viete, prečo to všetko robí? Lebo ho to baví. Spisovateľ píše a píše. Ale niekedy nenapíše pravdu, ako napríklad v našej čítanke v básni Hodina čítania, ktorú sme čítali 12. októbra na tretej vyučovacej hodine. Tam je napísané toto:

„Ema, Ema, dievča rúce,
žije tam okolo Súče.
A tá Ema vraví sama,
že už dávno ľúbi Sama.“

Tu sa to aj začalo. V triede máme totiž aj Emu, aj Sama, no a keď sme to čítali, tak sa obidvaja zahanbili. Ema by sa najradšej prepadla pod zem a zostala tam a Samo tiež. Takže by som napísala pánovi Tomášovi Janovicovi:

Pán spisovateľ,

Vaša básnička bola pekná, mala veľa veršov, ale radšej by ste mohli napísať o Ruženke a Ferovi, lebo tých v triede nemáme. Tak by sme sa Emke a Samovi nesmiali. Našťastie sa v tej básničke písalo viac o Samovi, že je pohonič, že nemá nič, čo ma vôbec neprekvapilo, lebo Samo fakt nie je bohatý... Takže... Pán spisovateľ, už nepíšte o mojich spolužiakoch, ale o iných ľuďoch. Opravte to, aby sa im už nesmiali! Ale i napriek tomu sa mi Vaša básnička páčila. Vaša čitateľka. Myslím si, že spisovateľ nemôže vyhovieť všetkým. A preto to nemá ľahké.

(Simona Kerestešová)

Otázky a úlohy

1. Nájdi v texte meno spisovateľa a napíš ho: _____
2. V texte sa nachádza veta, ktorá vysvetľuje, „prečo to spisovateľ nemá ľahké“. Prečítaj ju nahlas.
3. Vieš povedať vlastnými slovami, prečo to spisovateľ nemá ľahké?
4. Vymysli k textu nadpis.
5. Povedz, koľko kníh máš doma ty.

Sar pes kerel e gend'i

Džanes?

Le literendar pes kerel o čhindo lav,
phend'a e phen Gabika.

Čhinde lavendar ačhel o lav,
thođa pes andre miro phral o Ivo.

Lavorendar e phend'i,
dothođa e bibi.

Phend'atar?

O lekhado vakeriben keren o phend'a,
oda hin pale la bibakere lava.

Le lekhade vakeribendar ačhela e gend'i.

Phenav pre oda: Fíha!

Savi gend'i?

Kadi, savi me genav tuke,

o paramisa le lekhadestar Dobšinsky.

(Gréta Ondrášková)

Pal o Khamoro

Me rado dikhav o nilaj, o jevend, o jiv the o šilipen,
o khamoro cinav peske pale.

Šukar gil'utňa, the o rimi,
líkeraha avri lenca dží o jevend.

Furt neve gil'utňa –
alestar ča poravav avri o jakha!

Chudava les andre sikhad'i,
hino mange pro skamind.

Lekhavava les, genava,
andro deski les thovava.

Andre sikhad'i les mange te hordinel kampil,
kaj o poznamki man te na avaven.

U imar me agordinav le veršenca, imar mange nič nabrañinel.

(Stanka Arbetová)

E gend'i hin lekhado vakeriben, savo lekhađa o lekhado/e lekhađi. Čhavorikano ľil hin publikacija, andre savi hin sako aver teksti, paramisa, sikhľarde lekha, le sako aver autorendar. Šaj odoj lekhaven the o čhave.

Phučibena the keribena

1. Pal savo Khamoro lekhavel andre gil'utňi e autorka?
2. Phen avri čhavorikane ľila, save tu imar genehas.
3. Irin choča jekh ľilengero nav_____
4. Rode avri andro gil'utňa o rimi, sikhľuv o gil'utňa te vakerel jilestar.

Ako sa tvorí kniha

Vieš?

Z písmeniiek sa tvorí slabika,
povedala sestra Gabika.
Zo slabík nám vznikne slovo,
zamiešal sa môj brat Ivo.
Zo slovíčok veta,
pridala sa teta.

Z vety?

Článok predsa tvoria vety,
to sú opäť slová tety.
Z článkov vznikne kniha.
Vravím na to: Fíha!
Aká kniha?
Táto, ktorú čítam ti,
Dobšinského rozprávky.

(Gréta Ondrášková)

O Slniečku

Mám rada leto, zimu, sneh aj mráz,
slniečko si kúpim zas.
Pekné básne, ba aj rýmy,
vydržíme s nimi do zimy.
Stále nové básne –
ztoho teda žasnem!
Dostanem ho v škole,
mávam ho na stole.
Podpíšem ho, prečítam,
do dosiek ho zakladám.
Do školy ho nosiť mám,
nech poznámky nemávam.

A už končím s veršami, už mi nič nebráni.

(Stanka Arbetová)

Kniha je dielo, ktoré napísal/a spisovateľ/ka. Detský časopis je publikácia, v ktorej sa nachádzajú rôzne texty, napríklad rozprávky, povesti, básne, náučné články od rôznych autorov. Môžu doňho prispievať aj deti.

Otázky a úlohy

1. O akom Slniečku píše v básni autorka?
2. Vymenuj detské časopisy, ktoré si už čítal/a.
3. Napíš názov aspoň jedného časopisu: _____
4. Vyhľadaj v básňach rýmy, nauč sa básne recitovať.

6. Paramisatar andre paramisi

Paramisi hin gindimen avri vakeriben. Andre paramisi pes vakerel pal o nadžidune veci avka, sar pal o džidune. Le džviren the le vecen andre paramisi hin manušengere ajsipena. Phenas: džanen te vakerel, te gišavel, te kerel buti...

Paramisi andal e špital'akeri soba

Me pašl'uvavas andre špitala. Mange pes na pačisa'olas e infuzija aňi oda, hoj me našti gelom avri andal e soba u šerales, hoj me na som khere. Kampelas mange oda te likerel avri, kaj te avav sasto.

Visardes, calkom pes mange pačisa'olas e sikhadi. Oda hin dost pherasutno, kaj me pašl'uvav andro hačos u e sikhadi avela pal mande. No na o kher, ča e raňi sikhlarđi. Neksigeder mange pes na kamelas te sikh'lol. Feder kamavas te bavinel pes the te dikhel o paramisa. Ča la raňa sikhlarđa sas ajse finti, hoj amen penge pre nevi litera gindinahas avri prehasune lava vaj vakeribena. Oda sas sar andre pherasutňi paramisi.

Kana na sas andre miri soba e raňi sikhlarđi, aňi e raňi, savi bararel avri le čhaven u mange the mire amaloske čul'onas o infuziji, amenge sas phares. Avka amenge raňi sikhlarđi andas o CD prehravačis. Te dikhel o paramisa našti samas, bo mire amalos le Pečos sas labardipen andre godi. Man na sas labardipen andre godi, ča te dikhel me našti somas, bo o Pečos oda na likerđahas avri u bizo jov bi dikhl'ahas pre paramisi. Avka amen o paramisa ča šunahas. Dost pes mange pačisa'olas „O kocúrovi, kohútovi a kose“ i the „Jabloňová panna, ale i the „Zlatovláska“, „Siedmi zhavranení bratia“. Varesave paramisengere nava na thočom mange andre godi. Ale sas lače. Čepo the darade. Čačipen sas, hoj sakovar lačo khelel avri upral o phujipen. Oda pes mange nekbuter pro paramisa pačisa'ol. Miri nekfeder kamaduňi paramisi sas „Janko Hraško“. O Jankos sas pherasutno u nekfeder sas o kotor, kaj pes kidl'a avri te rodel nalačo the lačo.

E raňi sikhlarđi amenge phenda, hoj kala paramisa gindinde avri o manuša čirla, čirla pre čirlaste, u hoj te na našlon, ta o kak Dobšinský len kidl'a upre. Na pal e phuv, vaj pal o rukha, ale phirelas pal e luma sar o Janko Hraško. O manuša leske o paramisa vakerenas u the jov len lekhavelas andre gendi. The jov amenge len sikhada andre gendi. Gindinel peske, hoj ole kakes sas super buti, oda pes the mange pačisa'olas. U avka džav aver literi te sikh'lol.

(Luboš Povinský)

Phučibena the keribena

1. Andro elšino tekstos rode avri o phenda, save vakeren pal o paramisa.
2. Ačařar avri o lava: „la raňa sikhlarđa sas ajse finti.“
3. Arakh andro elšino tekstos e phendi: „Sar o kak Dobšinsky kidl'a upre o paramisa...“ u ačařar la avri.

infuzija – varesavo roztokos čul'al andre manušeskeri žila finta – varesoskero chochaviben

6. Z rozprávky do rozprávky

Rozprávka je vymyslený príbeh. V rozprávke sú opísané neskutočné veci tak, ako keby boli skutočné. Zvieratá a veci, ktoré v rozprávkach vystupujú, majú ľudské vlastnosti. Napríklad vedia rozprávať, spievať, pracovať...

Rozprávky z nemocničnej izby

Ležal som v nemocnici. Nepáčili sa mi infúzie ani to, že nemôžem ísť z izby von, ale hlavne, že nie som doma. Musel som to vydržať, aby som bol zdravý.

Naopak, celkom sa mi páčila škola. To je dosť vtipné, keď ležím v posteli a škola príde za mnou. No nie budova, ale pani učiteľka. Najskôr sa mi nechcelo učiť. Radšej by som sa hral a pozeral rozprávky. Ale pani učiteľka mala také finty, že sme si na nové písmenko vymýšľali smiešne slová alebo príbehy. Bolo to ako v smiešnej rozprávke.

Keď nebola v mojej izbe pani učiteľka ani pani vychovávateľka a mne a môjmu kamarátovi tiekli infúzie, nudili sme sa. Tak nám pani učiteľka priniesla CD prehrávač. Pozeráť rozprávky sme nemohli, lebo kamarát Peťo mal zapálený mozog. Ja som zapálený mozog nemal, ale pozeráť som nemohol, lebo Peťo by to nevydržal a určite by do rozprávky nakúkal. Tak sme rozprávky počúvali. Dosť sa mi páčila „O kocúrovi, kohútovi a kose“ i „Jabloňová panna, ale i „Zlatovláska“, „Siedmi zhavranení bratia“. Pri niektorých som si nezapamätal, ako sa volajú. Ale boli dobré. Trochu aj strašidelné. Podstatné bolo, že vždy dobré zvíťazí nad zlým. To sa mi na rozprávkach najviac páči. Mojou najobľúbenejšou rozprávkou bol „Janko Hraško“. Janko bol zábavný a najlepšia bola časť, keď sa vybral hľadať zlé i dobré.

Pani učiteľka nám povedala, že tieto rozprávky vymysleli ľudia dávno, pradávno a aby sa nestratili, tak ich ujo Dobšinský pozbieral. Nie zo zeme alebo zo stromov, ale chodil po svete ako Janko Hraško. Ľudia mu ich rozprávali a on ich zapisoval do knihy. Aj nám ich v knihe ukázala. Myslím, že ten ujo mal super zamestnanie, to by sa aj mne páčilo. Tak sa tie ďalšie písmenká idem učiť.

(Luboš Povinský)

Otázky a úlohy

1. V prvom texte vyhľadaj a prečítaj vety, v ktorých sa hovorí o rozprávkach.
2. Vysvetli slovné spojenie: „pani učiteľka mala také finty“.
3. Nájdi v prvom texte vetu: „Ako ujo Dobšinský pozbieral rozprávky...“ a vysvetli ju.

infúzia – vliatie nejakého roztoku do žily
finta – predstieranie niečoho

Paramisi, so la o čhon cirdel

O čhon šaj avel pal chočso. Phenas pal o vikiben le džuklendar, pal o prilivos the odlivos le oceanendar – the pal o manuša so len o čhon cirdel. Na peren ča avka ke odi čudni fajta manušenge? Na prephirkeren pen le phandle jakhenca pal o kher? Na džan andro sovibnaskere gada andal o soviben pro balkonos? Te he, ma ladžan tumen: tumen vašoda našti.

Vašoda šaj hino o Čhon! No te kamahas te avel čače, aňi o Čhon našti avel calkom vašoda. Akor, ko aver? No... ehm... kaj amen oda te phenas jekhe laveha: o manuša.

O Čhon sas ezeros berša talam mek the buter korkoro. Jov pre oda peske sikhliľa. Leske sas avka lačhes. Dajekvar dikhľa pre amende tele pre Phuv, u phendľa peske:

„Lačhes, hoj odoj na som. Pre oda ispidňipen me mange na sikhliľomas“.

U oda o Čhon dikhel pre amari phuv raťi. So bi jov avka phendahas, te dikhľahas, so pes ke amende kerel đivese?

Ča palis pes kerďa oda, pal soste tumen sikhľonas, abo mek ča sikhľona: Pro Čhon avle o manuša.

O Čhon sas rušado.

O Čhon sas darangutno.

O Čhon sas phučkerdo.

O Čhon sas naužardo.

O Čhon sas lošando.

O manuša les lačhes chickinenas kovle kamašľenca. The barbut – jon sas šukar manuša! Akorestar hino o Čhon varesavo zadumimen. Raťi, so raťi cirdel avri peskera zoraha le manušen hađostar u kamel, kaj te džan ke leste. Ča mek oda, te džal pro Čhon andro sovibnaskere gada űikaske na avľa avri. Sem o drom pre Čhon pro pindre likerďahas šaj avel the jekh – čhon.

(Daniel Hevier)

Daniel Hevier hino prindžargutno lekhado perďal o čhave the terne manuša. Lekhaďa but gendľa le gilutnenca the le paramisenca. Jekh lendar hin e gendľi _____ savatar hin the adi paramisi. Te tut interesindľa, gen tuke calo gendľi.

Ilustracija hin čitro, savo džal ko tekstos (paramisakero, gilutňakero...). Čitraral les o ilustratoris/ e ilustratorka.

Phučibena the keribena

1. Lačhes genen e paramisi. Vaker, pal soste savoro šaj avel o Čhon.
2. Savo sas o Čhon, kana pre leste avle o manuša? Arakh avri o phendľa, andre save pes pal oda vakerel u lekhav len andre gendakeri irka.
3. Džanes peske te kerel dikhľariben, sar dičhol avri o Čhon? Probalin te čitrarel la paramisakero pherdipen.
4. Prindžares le D. Hevieriskera gendakero nav, andre savi hino o tekstos?

O Čhon – vesmiriko kotor šukar manuša – lačhejileskere manuša

Námesačná rozprávka

Mesiac môže za všeličo. Napríklad za zavíjanie psov, prílivy a odlivy oceánov – a za námesačníkov. Nepatríte náhodou aj vy k tomuto zvláštnemu druhu ľudí? Neprechádzate sa so zatvorenými očami po byte? Nevychádzate v pyžame na balkón? Ak aj áno, nehanbite sa: Vy za to nemôžete.

Môže za to Mesiac! Vlastne, keby sme chceli byť spravodliví, ani Mesiac celkom nie je na vine.

Kto teda? Nuž... ehm... aby sme to povedali jedným slovom: ľudia.

Mesiac bol celé tisícročia, ba ešte dlhšie samotárom. Zvykol si na to. Bolo mu tak dobre. Občas sa pozrel k nám, dolu na Zem, a povedal si:

„Dobre, že tam nie som. Na tú tlačenicu by som si nezvykol.“

A to sa Mesiac pozerá na našu zemeguľu v noci. Čo by tak povedal, keby videl, čo sa u nás deje vo dne?

Ale potom sa stalo to, o čom ste sa učili alebo sa budete učiť: Na Mesiaci pristáli ľudia.

Mesiac bol pobúrený.

Mesiac bol znepokojený.

Mesiac bol zvedavý.

Mesiac bol prekvapený.

Mesiac bol nadšený.

Ľudia ho príjemne štekli mäkkými topánkami. A vôbec – boli sympatáci! Odvtedy je Mesiac akýsi zamyslenejší. Noc čo noc vyťahuje svojou mocou ľudí z postele a chce, aby sa vybrali k nemu. Ale zatiaľ sa to v pyžame ešte nikomu nepodarilo. Veď cesta na Mesiac pešo by trvala možno aj – mesiac.

(Daniel Hevier)

Daniel Hevier patrí k najznámejším spisovateľom pre deti a mládež. Napísal desiatky kníh s básňami alebo rozprávkami. Jednou z nich je i knižka _____, z ktorej pochádza táto rozprávka. Ak ťa zaujala, prečítaj si ju celú.

Ilustrácia je obrázok, ktorý patrí k textu (rozprávky, básne...). Kreslí ho ilustrátor/ ilustrátorka.

Otázky a úlohy

1. Pozorne si prečítaj text rozprávky. Porozprávaj, za čo všetko môže Mesiac.
2. Aký bol Mesiac, keď na ňom pristáli ľudia? Vyhľadaj vety, v ktorých sa o tom hovorí v texte, a napíš ich do čítankového zošita.
3. Vieš si predstaviť, ako vyzerá Mesiac? Pokús sa obsah rozprávky nakresliť.
4. Poznáš názov knihy D. Heviera, v ktorej sa nachádza text?

Mesiac – vesmírne teleso sympatáci – milí, príjemní ľudia

Pal o džukloro the pal e mačkica

Oda sas akor, sar o džukloro la mačkica mek jekhetane chulajinenas. Len sas pal o veš cikno kheroro the odoj jekhetane dživenas u kamenas savoro te kerel avka, sar keren o bare manuša. U čačeste oda na mindig džanenas te kerel avka, bo len sas bare the kiľave labki u pre lende len na sas angušta, sar hin le manušes, ča cikne perničici u pre lende pazurki. U bizo šaj kerde savoro avka, sar keren o manuša u andre sikhadī na phirenas, vašoda, bo e sikhadī nane perdal o džvira, oj oda na! So penge gindinen? Odi hiņi ča perdal o čhave!

U avka andro lengero kher dičholas avri všelĳakones. Vareso kerenas lačhes u vareso kerenas phujes, u vašoda odoj sas čeporo bordelĳis. No jekh dĳives dikhen, hoj andro kheroro hin bares melali phuv. „Šun džukloro“ vakerel e mačkica, „odi puv hiņi varesavi melali“. – „The mange pes dikhel, hoj hiņi imar varesavi bares melali“, phenel o džukloro, „ča dikh, save man hin melale labki la phuvatar“. – „Bares melale tut hin,“ phendā e mačkica, „fuj oda hin ladž! Kampil amenge e phuv te khosel avri. Sem le manušen nane ajsi melali phuv. Jon la varekana khosen avri“.

„Lačhes“, phendā o džukloro, „sar oda amen keraha?“ – „Oda nane nič,“ phendā e mačkica. „Tu dža pal o paņi u me kerava savoro aver“. O džukloro geľas la piraha pal o paņi u e mačkica cirdņa andal peskero kufros kotor sapuņis u thoda les pro skamind. Palis peske geľa andre špajza, la sas sahas odoj garudno kotororo udzimen mišocis. Pal oda avľa o džukloro le paņaha u dikhel vareso hin pro skamind. Rozpařardā oda u oda sas varesave ružovo. „Aha oda avela vareso lačho“, phendās peske o džukloro u vašoda, hoj sas les pre oda smakos, diņa peske kotororo andro muj u kezdindā te danderkerel.

Aľe varesar leske oda na smakinelas. Pal oda avľa e mačkica u šunel, hoj o džukloro veresar čudnones chal. Dikhľa pre leste u dikhel, hoj les hin andro muj but pena u andal o jakha leske čuľan o apsa. „Devla, Devla!“ kerelas viki e mačkica, „so pes tuha kerel džukloro? Sem tu sal varesavo nasvalo?! Sem tuke čuľol avri e pena andal o muj! So hin tuha?!

-„Aľe“ phenel o džukloro, „arakhľom adaj vareso pro skamind u gindindom mange, hoj oda hin varesavo ciral, abo varesavi bokheľi, ta oda chaľom. Aľe oda bares labarel o muj the olestar pes mange kerel andro muj pena“.

O psíčkovi a mačičke

To bolo vtedy, keď psíček a mačička ešte spolu gazdovali. Mali pod lesom malý domček a tam spolu bývali a chceli všetko robiť tak, ako to robia veľkí ľudia. Ale veru to vždy tak nevedeli, lebo majú veľké a nešikovné labky a na tých nemajú prsty, ako má človek, len také malé vankúšiky a na nich pazúriky. A teda mohli robiť všetko tak, ako to robia ľudia, a do školy nechodili, pretože škola nie je pre zvieratká, oj, to nie! Čo si myslíte? Tá je len pre deti!

A tak to u nich v tom byte vyzeralo všelijako. Niečo robili dobre a niečo zasa nie, a tak tam mávali aj trochu neporiadok. No a jedného dňa zbadali, že majú vo svojom domčeku veľmi špinavú dlážku. „Počúvaj, havko,“ vraví mačička, „tá dlážka je voľáka špinavá.“ – „Aj mne sa zdá, že je už voľáka veľmi špinavá,“ vraví psíček, „len pozri, aké mám zababrané labky od tej dlážky.“ – „Strašne špinavé ich máš,“ vravela mačička, „fuj, to je hanba! Musíme tú dlážku umyť. Veď ľudia nemajú takú špinavú dlážku. Tí ju niekedy umývajú.“

„Dobre,“ povedal psíček, „ale ako to spravíme?“ – „To je predsa nič,“ povedala mačička. „Ty choď po vodu a ja sa postarám o ostatné.“ Psíček išiel s hrncom po vodu a mačička vytiahla zo svojho kufrika kus mydla a položila to mydlo na stôl. Potom si šla po niečo do komory, mala tam asi schovaný kústik údenej myši. Zatiaľ prišiel psíček s vodou a vidí niečo ležať na stole. Rozbalí to a bolo to voľajaké ružové. „Aha, to bude dačo dobrého,“ vraví si psíček, no a pretože mal na to chuť, strčil si ten kus do papule a začal hrýzť.

Ale voľajako mu to nechutilo. Zatiaľ prišla mačička a počuje, že psíček akosi čudne prská. Pozrie naň a vidí, že psíček má plnú papuľu peny a z očí mu tečú slzy. „Prepánajána!“ kričala mačička, „čo sa to s tebou robí, havko? Veď ty si dáky chorý?! Veď ti kvapká pena z papule! Čo je to s tebou?!“

– „Ale,“ vraví psíček, „našiel som tu niečo na stole a myslel som, že je to nejaký syr alebo nejaký zákusok, tak som to zjedol. Ale strašne to štípe a robí sa mi z toho v papuli pena.“

- „Tu sal dilino,“ rušelas e mačkica, sem oda sas sapuňis! U o sapuňis hin pre thoviben, u na pro chaviben“. – „Aha“, phend’a o džukloro, „vašoda man avka labarel. Juj, juj, sar oda labarel, sar oda labarel!“

- „Pi avri but paňi,“ diňa les gođi e mačkica, „palis tut te labarel preačhela“. O džukloro avka pijelas, hoj sa o paňi piľa avri. Te labarel les preačiľa, aľe e pena, latar sas mek sa but. Avka o džukloro geľa peske te khosel avri o nakh andre čar u palis leske kampľa te džal pal o paňi, bo sa piľa avri u imar len ņisavo paňi na sas. La mačkica sas jekh koruna, ta geľa te cinel nevo sapuňis.

- „Oda imar me na chava,“ phend’a o džukloro, kana e mačkica and’a nevo šapuňis, „ta sar oda amen keraha, te amen adaj nane kefa?“ – „Pre oda imar gindinavas,“ phend’a e mačkica, „sem pre tute hin ajse thule the ježate dzara, sar e kefa u avka e phuv čuchinaha tuha“.

- „Lačhes“, phend’a o džukloro u e mačkica iľa o sapuňis the e piri le paňeha, bandarďa pes pre phuv, iľa le džuklores sar e kefa the čuchinďa leha o dili. O dili sle bares cinde u čačeste igen žuže na sas. „Kampel amenge o dili mek varesoha šukeha te khosel,“ phenel e mačkica. „Ta džanes so“, phenel o džukloro, „me som imar calo cindo, aľe tu sal šuki u hin pre tute ajse šukar, kovle dzarora, ta šuťaraha avri o dili tuha. Iľa la mačkica u khosľa laha o dili. O dili sle akana khosle the šuke, aľe o džukloro the e mačkica sle cinde the bares melale olestar, sar jekh avreha čuchinenas o dili, sar te bi o džukloro sas kefa u e mačkica rentos.

- „No, aľe dičhuvav avri,“ phende penge soduj džene, sar pre peste dikhle, „o dili hine akana žuže, aľe amen sam bares melale! Ajse našti ačas, sem bi amendar sako asalas! Kampel pes amenge te rajbinel avri.“

(Josef Čapek)

Phučibena the keribena

1. E paramisi pal oda, sar o džukloro le mačkicaha khosenas e phuv nane dokerďi. Džanehas tu peskere lavenca te dovakerel e paramisi?
2. Andro tekstos pen arakhen o lava „sar te uľahas“, džanes choča jekh te arakhel? O lava „sar te uľahas“ lekhav: _____
3. The pes tuke e paramisi Pal o džukloro the pal e mačkica dičhol, gen la dži o agor. Šaj peske e gend'i les kečeň andal o pustikano kher u šaj la cali genes.

– „Ty si hlúpy,“ hnevala sa mačička, veď to bolo mydlo! A mydlo je predsa na umývanie, a nie na jedenie.“ – „Aha,“ povedal psíček, „preto to tak štípalo. Júj, júj, ale to štípe, ale to štípe!“

– „Napi sa poriadne vody,“ poradila mu mačička, „potom ťa prestane štípať.“ Psíček sa tak napil, že všetku vodu vypil. Štípať to teda prestalo, ale peny bolo až strach. Tak si išiel utrieť ňucháč o trávku a potom musel ísť znova po vodu, lebo všetku vypil a už žiadnu nemali. Mačička mala jednu korunu a išla kúpiť nové mydlo.

- „Toto už nezjem,“ povedal psíček, keď mačička priniesla nové mydlo, „ale ako to spravíme, keď tu nemáme kefu?“ – „Na to som už myslela,“ vraví mačička, „veď ty máš na sebe také hrubé a ježaté chlpy, ako sú na kefe, a tak môžeme tú dlážku vyrajať tebou.“

- „Dobre,“ povedal psíček a mačička vzala mydlo a hrniec s vodou, kľakla si na zem, vzala psíčka ako kefu a vydrhla psíčkom celú dlážku. Dlážka bola celá mokrá a veľmi čistá veru nebola. „Mali by sme ju ešte niečím suchým poutierať,“ vraví mačička. „Tak vieš čo,“ povedal psíček, „ja som už celý mokrý, ale ty si suchá a máš na sebe také pekné mäkké chlpy ako ten najlepší uterák! Teraz zas vezmem ja teba a vysušim tebou dlážku.“ Vzal mačičku a poutieral celú dlážku mačičkou. Dlážka bola teraz umytá a suchá, ale zato psíček a mačička boli mokří a strašne špinaví od toho, ako jeden druhým tú dlážku umývali, ako keby psíček bol kefa a mačička handra.

- „No vyzeráme,“ povedali si obaja, keď na seba pozreli, „dlážku máme teraz čistú, ale za to my sme teraz špinaví! Takí predsa nemôžeme ostať, veď by sa nám každý smial! Musíme sa vyprať.“

(Josef Čapek)

Otázky a úlohy

1. Príbeh o tom, ako psíček s mačičkou umývali dlážku, nie je dokončený. Vedel/a by si vlastnými slovami príbeh dorozprávať?
2. V texte sa nachádzajú prirovnania, vieš aspoň jedno nájsť? Prirovnanie napíš: _____
3. Ak sa ti príbeh O psíčkovi a mačičke páčil, prečítaj si ho dokonca. Môžeš si knižku vypožičať z knižnice a prečítať si ju celú.

Balvajakero thagar

Varekana čirla dživelas jekh thagar u les sas jekh čhavo the jekh čaj. Ej, či oda sas šukar para, o čhavo sar khamoro, e čaj sar le čerčeņengero vudud! Jekh džives, sar džalas o thagar la čhaha andre koča, phurdelas bari balvaj u jekhvareste e princezna našliša.

„Och, Devla miro!“ phares phendā o thagar u denašelās la princezna te rodel. Kajča jeva denašelās adaj the odoj, jeva denašenās the leskere solgasa pal e princezna sar te bi e phuv phandilahas. Sar imar na džanelās, so te kerel, chudlā o thagar te rovel, te jajgatinel. O princos delas le dadeske lačo lav, no the leske na sas lokes paš o jilo:

„Ma roven, dade, ma jajkinen. Mek som adaj me u te o Del dela, me mira pheņa arakhava.“ O thagar lošandilās, manglā le čhaske le Devlestar bacht u jov pes mindar diņa pro drom te rodel la pheņa. No jeva phirlas, jeva pes phučerlas avri, pal leskeri phen ņiko nič na džanelās.

Sar avka phirlas heđenca – maļenca, ča dodžal kijo paņi, kaj plivinenās šukar kačkici. O princos ilā tele pal o phiko o lukos u imar kamlā te livinel andre nekšukareder kačkica, ča hoj joj prevakerdā:

„Hop, princona, hop! Na livin man, bo me džanav, so na džanes tu.“ O princos thođa tele o lukos u e kačkica vakerelas dureder: „Tiri phen hiņi andro burkos, so hino le balvajeskere thagariskero!“ U sar ada dophendā marđa le phakenca the urñindās. No mek angle oda, sar našliša le princoske pal o jakha, vičinda: „Jekhvar tuke mek avava pro lačo ažutipen.“

O princos ča o jakha porađa, čidiđa o lukos pale pro phiko u džalas dureder. Na pregeļa but čiro, ča arakhel baro brahuncoskero hñizdos u ča avka ņisostar nič demađa andre leste la pacaha. O brahunci pen čalade u ča jekh lendar oda le nekbareder phakenca phenel: „Soske kames te čhivel tele, oda, so tu na ačhađal? Te tuke ačas andro drom, obdža amen čačuņa seratar!“ O princos ladžandilās u kerđa avka, sar kamelas o brahuncos. Pal oda o brahuncos phenel:

„Jekhvar tuke avava pro lačo ažutipen.“ O princos pre ala lava ča asandilās the džalas dureder. Džal, ča jekhvareste pes arakhel andro veš, kaj sas pherdo kandre. Kamelas te predžal, aļe o kandre les na mukhenās. Sar peske imar o čoro gindinelās, hoj odarig pes avri na dochudela, dikhlā uzko dromoro. Ta džalas odoj, aļe andro drom leske ačhelās baro šuřardo avri pņakos pherdo berveļenca. O princos cirdņa avri o charo, hoj prečhinela o pņakos, te andre odo andal o hñizdos urñalol avri le berveļengeri thagarņi u phenel: „Ma čhinder, princona, oda so nane tiro. Te tuke ačas andro drom, obdža amen balogņa seratar!“

Veterný kráľ

Žil kedysi kráľ, čo mal jedného syna, jednu dcéru. Ej, či to bol len za krásny pár, šuhaj sťa slnce, dievčina sťa zora! Jedného dňa, práve keď sa kráľ s dcérou prevážal v koči, zafučal vietor a princezná bola preč.

„Och, božemôj, prebože!“ zabedákal kráľ a rozbehol sa princeznú hľadať. Lenže darmo behal sem i tam, márne behali sluhovia, po princeznej akoby sa zľahla zem. Keď už nevedel, čo ďalej, začal kráľ plakať, nariekať. No kráľovič, ktorému tiež nebolo ľahko pri srdci, utešuje otca:

„Neplačte, otec, nenariekajte. Ešte som tu ja a ak pán boh dá, ja si sestru nájdem.“

Kráľ sa potešil, požehnal syna a ten poďho cez vršky a doliny, po rudných, kamenistých cestách. No darmo chodil, márne sa vypytoval, po jeho sestre nebolo ani chýru, ani slychu.

Ako tak chodí horami, dolinami, príde raz k jednému jazeru, kde sa šplachotal krdlik kačiek. Kráľovič strhol z pleca luk, napol tetivu a namieril na tú najkrajšiu. Tá však vraví:

„Hop, kráľovič, hop! Nestrieľaj na mňa, lebo ja viem, čo nevieš ty.“ Kráľovič sklonil luk a kačka nato: „Tvoja sestra je v zámku veterného kráľa!“ A ako to povie, zatrepoce krídlami a letí preč. No ešte predtým než zmizne kráľovičovi z očí, zavolá: „Raz ti ešte budem na dobrej pomoci.“

Prekvapený kráľovič si prehodil luk cez plece a ide ďalej. Onedlho natrafil na veľké mravenisko a len tak z ničoho nič doň pichol palicou. Mravce sa zahmýrili a iba keď jeden z nich, ten s najväčšími krídlami, vraví: „Prečo chceš búrať, čo si nestaval? Ak sme ti v ceste, obíď nás sprava!“ Kráľovič sa zapýril a urobil, ako chcel mravec. Nato mravec vraví:

„Raz ti ešte budem na dobrej pomoci.“ Kráľovič sa nad týmito slovami iba pousmial a pobral sa ďalej. Ako tak ide, vojde do jednej húštiny. A tam sa márne prediera, všade samé trnie. Keď si už neborák myslel, že odtiaľ nevyjde, zbadal úzky chodníček. Zamieril k nemu, no v ceste mu stojí veľký suchý peň plnučičký plný včiel. Kráľovič vytiahol šabľu, že ho rozrúbe, keď v tom vyletí včelia kráľovná a vraví: „Nerúbaj, kráľovič, čo nie je tvoje. Ak ti stojíme v ceste, obíď nás zľava!“

O princos kerda avka, sar kamelas e berveŕi , joj pal leste mek viĉinel: „Jekhvar tuke avava pro laĉho aŝutipen.“ Akor imar o princos pregeŕa o veŝ le kandrenca u anglal leste sas cikno heĉos, pre savo aĉhelas baro burkos. „Chvala Devleske, imar som adaj!“ phares ke peske phenda o princos the diŕna pes pro drom upre heĉoha. Kajĉa, mek ĉa akana sas phuj-nalaĉhes. E bares zoraŕi balvaj marlas leske andro koŕin, ĉhivkerlas les sera serate dŝi akor, medig les na phurdŕa tele pre phuv, sar le prajten jesone. O princos imar kamŕa te visaŕol tele, ĉa avŕa leske pre godi e phen, kidŕa upre savori zor the varesar pes dochudŕa dŝi ke burkoskeri kapura. Demaĉa pre late – ŕiĉ. Dŝido vodi na sas aŕni andre elŝiŕni aŕni andre dujto soba. Avka geŕa andre trito soba u odoj dikhŕa le balvajakere thagaris, sar peske ŝoŕarlas prekal e blaka.

„Av bachtalo, phraleja!“ ŝukares phenel o thagar u viĉinel le princos ke peskero skamind. „Na avŕom ke tute pro mulatŝagos,“ phenel leske pale o princos, „avŕom mange vaŝ e phen!“

„Kajĉa na avka sig!“ phenda pale o balvajakero thagar u o jakha leske kaŕile. „Adaj som rajardo me, na tu!“ Paŕis ligenda le princos kijo baro paŕni. Odoj o thagar iŕa avri andal e ŝeba e angruŝti u ĉiĉa la andro baro paŕni.

„Te mange dŝi tosara aneĉa adi angruŝti, e phen avela tiri u te na, dŝaha pale khatar avŕal.“ O princos parŕiŕa avri, aĉhelas, sar bar. „No so, phraleja, naŝadŕal e hvara?!“ asalas o balvajakero thagar the mukhŕa le princos korkores. Pal varesavo ĉiro chudŕa o princos te phirkerel paŝal o paŕni. Paŕis geŕa andre, elŝinovar leske sas o paŕni dŝi o khoĉa, paŕis sas o paŕni bareder the bareder imar les ĉhorelas andre, te andre oda urŕaŕol upral leskero ŝero odi kaĉkica, sava kamŕa te livinel u phenel leske: „Ma ker tuke phares, princona, dŝa pale pro partos sikra te sovel. Me tuke odi angruŝti anava.“

Tosara o princos uŝtel upre u e angruŝti sas leske pro vast. Sar lake loŝaŕolas, dikhel o rukha bandon dŝi ke phuv, ajsi balvaj kerlas o thagar, sar avelas ke leste: „Kaj hiŕni odi angruŝti?“ „Ade“ sikhavel o princos o vast.

„No, miŝtes,“ nakamadunes phenel o balvajakero thagar, „aŕe mek na kheldŕal avri.“ O thagar ligenda le princos pre nekuĉeder veŝa andre peskero burkos. Odoj o thagar phundraĉa o gono le makoha u pherde burŕikenca les rozĉhivkerĉa pre savore lumakere seri.

„Te mange dŝi tosara kideĉa upre ada makos,“ asandŕiŕa o thagar, „dŝaha khere tira pheŕnaha! Te na, aĉhena imar adaj soduj dŝene sakovarest!“ O princos naŝti avŕa ke peste, dŝanelas, hoj te uŕahas les the trin dŝivipena, ta korkoro na dokazinela te kidel upre o rozĉhido makos. Cirdel phari vodi, hoj imar peskera pheŕna na dikhela, ĉa sikhavel pes leske o brahuncos le bare phakenca, so leske diŕna lav pro aŝutipen u phenel: „Ma ker tuke phares, princona, dŝa te paŝŕol u dŝi tosara avela o makos kidlo upre.“

Kráľovič urobil, ako chcela včela, a tá za ním volá: „Raz ti ešte budem na dobrej pomoci.“ Vtedy mal už kráľovič húštinu za chrbtom a pred sebou holý vršok s vysokým zámkom. „No, chvalabohu, už som tu!“ vzdychol si a pustil sa kráčať nahor. Lenže až teraz bolo zle-nedobre. Víchor, čo sa strhol, búšil mu do prs, metal ho zo strany na stranu, až ho sfúkol na zem ako lístie v jeseni. Kráľovič sa už chcel vrátiť nadol, no spomenul si na sestru, zaťal zuby a štvornožky, piadť po piadi dral sa nahor. Tak po biede, po psote doštveral sa až po kráľovskú bránu. Zabúchal na ňu – nič. A živej duše nebolo ani v prvej, ani v druhej izbe. Vošiel teda do tretej a tam zazrie veterného kráľa, ako si hvízda von oblokom.

„Vitaj, bratku!“ prívetivo vraví kráľ a pozýva kráľoviča k pestrému stolu. „Neprišiel som k tebe na hostinu,“ odmietol kráľovič pozvanie, „prišiel som si po sestru!“

„Lenže nie tak zhurta!“ odsekol veterný kráľ a oči mu potemneli. „Tu som vládcom ja, nie ty!“ Potom vzal kráľoviča na morský breh. Tam si stiahol z ruky prsteň a zahodil ho do morskej hĺbočiny.

„Ak mi ho do rána donesieš, sestra je tvoja. Ak nie, pôjdeš, odkiaľ si prišiel.“ Kráľovič zbledol, zmeravel. „No čo, bratku, stratil si reč?!“ rozchichotal sa veterný kráľ a zanechal nešťastného kráľoviča svojmu osudu. Po chvíľke začal kráľovič nešťastne pobehovať po brehu mora. Ba aj vkročil doň, najprv po kolená, potom po pás, no keď ho už voda začala zalievať, zakrúžila nad ním tá kačka, čo na ňu mieril lukom, a vraví mu: „Netráp sa, kráľovič, vráť sa na breh a pospi si. Ja ti ten prsteň prinesiem.“

Na svitaní sa kráľovič prebudí a prsteň má na ruke. Ako sa mu teší, prizerá, pritrieli veterný kráľ a zafučí, že sa stromy ohýbajú po samú zem: „Kde je ten prsteň?“ „Tu,“ ukáže kráľovič ruku.

„No dobre,“ skrotol veterný kráľ, „ale ešte si nevyhral.“ A vyviedol kráľoviča na najvyššiu vežu vo svojom zámku. Tam rozviazal vrece s makom a plnými priehrškami ho rozsýpal na všetky strany sveta.

„Keď mi ho do rána pozbieraš,“ uškeril sa, „odídeš so svojou sestrou! Ak nie, zostanete tu obaja navždy!“ Zmeravel kráľovič viac než prv, lebo keby mal aj tri životy, rozviatey mak by nepozbieral. Nuž si len vzdychol, že si viac sestru neuvidí, keď v tom, kde sa vezme, tu sa vezme, zjaví sa pred ním ten krídlatý mravec, čo mu sľúbil pomoc, a vraví: „Nič sa ty netráp, kráľovič, choď, ľahni si, do rána budeš mať všetok mak pokope.“

The čačeste. Sar tosara dotradna o balvajakero thagar, dojekh makocis sas kidlo upre. „Mištes, phraleja“ phenel o balvajakero thagar, „te sal ajso godaver murš, e phen avela tiri!“ U palis mek phenda: „Kajča kampil tuke la te prindžarel maškar o dešuduj čhaja!“

„Ach, Devla miro“ phenel ke peste o princos, „savo oda phral ulomas, te mira pheña na prindžardomas.“ Lošaha džal pal o thagar andre bari soba, kaj ačhenas dešuduj čhaja, jakh sar aver u savore pre leste lošanes vičinenas:

„Av bachtalo, phraloreja, av bachtalo!“ Akor imar o princos na asalas, bo sako ole dešuduj čhajendar dičholas avri, sar leskeri phen. No andre oda urniła ke leste e berveli, odi berveli, savi leske diña lav pro ažutipen u andro kan phenel leske: „Ma dara, princona! Pre savi čhaj bešava, odi hiñi tiri phen!“ Mindar the urniła u bešla pro phiko jekhake le dešuduj čhajendar.

O princos geła ke odi čhaj, obchudna la u phenel: „Adi hiñi miri phen.“

„Avka hin,“ nakamadunes phenel o balvajakero thagar. „Le tuke la pheña u džan Devleha!“

Na užarenas but ala duj džene. Chudle pen vastendar u denašenas ko phare jileskero dad. Ej, sar jov čoro lošandilas, te dikhla, sar o phral la našađa pheñaha aven vast vasteha. U na lošanelas pes ča jov, ałe pre oda šukariben lošanelas pes calo luma.

(Pavol Dobšinský)

O lekhado Pavol Dobšinský kidelas upre le manušengere paramisa, jekh lendar akana gend'an. Dičholas pes tumenge? Te tumen hin interesis te genel aver leskere paramisa, šaj ada keren andre gend'i Slovenské rozprávky (Slovačika paramisa).

Phučibena the keribena

1. Gen e paramisi u rode avri savore džviren, save ažutinenas le princoske te arakhel avri peskera pheña.
2. Andre paramisi pen leperen but džene. Gen lengere nava.
3. Save ajsipena sas le princos u save le balvajakere thagaris. Vaker pal lende.

uste bare kraki – husto veš
jekh pal aver – pašes pal peste
sid'ara – sig te kerel vareso
lačhisal'ila – ačhiła lačheske
čačeste – hin čačipen
te davkerel – beterval te del
pharipnaskero – smutny

marel pes pal o koľin – demavel pes andro koľin
bida – baro čoripen
ačhil'a sar kašt – na vakerelas
pherde burňikenca – hin vareso andro burňika
mind'ar – sig te kerel vareso
čorňakos – čoro manuš

A vskutku. Keď ráno dofičal veterný kráľ, mak už bol vyzbieraný do posledného zrníčka. „Dobre, bratku,“ vraví veterný kráľ, „keď si ty taký súci chlap, sestra je tvoja!“ A potom dodal: „Lenže musíš ju spoznať medzi dvanástimi paničkami.“

„Môjtybože,“ vraví si kráľovič, „čo by som to bol za brata, keby som si sestru nepoznal.“ A veselo kráča za veterným kráľom do veľkej komnaty, kde stojí dvanásť dievčín, jedna ako druhá, a všetky naňho veselo volajú:

„Vitaj, braček, vitaj!“ Vtedy sa už kráľovič neusmieva, vtedy sa mu priam mení pred očami, lebo každá z tých dievčín vyzerá ako jeho sestra. No v tom priletí včela, tá, ktorá mu prisľúbila pomoc, a šepne mu do ucha: „Nič sa neboj, kráľovič! Na ktorú si sadnem, to je tá pravá!“ A vzápätí zlietla na rameno jednej z dvanástich dievčín.

Kráľovič podišiel k tejto dievčine, objal ju a vraví: „Táto je moja sestra.“

„Tak je,“ s nevôľou prikývol kráľ vetrov. „Vezmi si ju a choďte zbohom!“

Nedali sa tí dvaja dlho vynukovať. Schytili sa za ruky a rozbehli sa k svojmu užialenému otcovi. Ej, či sa neborák potešil, keď videl, ako si brat so stratenou sestrou vykračujú ruka v ruke. A netešil sa im len on, nad tou krásou jasal celý šíri svet.

(Pavol Dobšinský)

Pavol Dobšinský bol zberateľom mnohých ľudových rozprávok, jednu z nich ste práve dočítali. Páčila sa vám? Ak máte záujem, ďalšie rozprávky si môžete prečítať v knihe Slovenské rozprávky od tohto spisovateľa.

Otázky a úlohy

1. Prečítaj si pozorne rozprávku a vyhladaj v nej zvieratká, ktoré pomáhali kráľovičovi pri vyslobodzovaní sestry.
2. V rozprávke vystupujú rôzne postavy. Prečítaj ich mená.
3. Porozprávaj, aké vlastnosti mal kráľovič a aké veterný kráľ.

húština – les, husto prerastený kríkmi

piad' po piadi – krok za krokom alebo malými krokmi

zhurta – prúdka, rázne

skrotol – upokojil sa

vskutku – naozaj

vynukovať – veľakrát ponúkať

užialený – uplakaný, smutný

búšil do prs – búchal do prs

psota – bieda, chudoba

zmeravel – ostal zarazený

priehrštami – plnými dlaňami

vzápätí – hneď

neborák – chudák, chudobný človek

O drotara la Drotarijatar

E Drotarija nane, sar bi pes pre angluno dikhiben zdelas, nav varesave paramisakere themeskero, varekhaj pal o ehta heđi the ehta bare paňa. Oda hin than pašal o foros Bytča, Žilina the jekh kotoreske forostar Kysuce, kaj anglo but berša jekh naprindžargutno čoro manuš dumind'a avri drotariko buti. No, dumind'a... sas leske pharo te čhivel avri pukimen čikuno khoro. Chudľa e drota u o khoro leha bondarda andre, drotinda. Ada kerđa the le pašutne manušenge u pro agor pes la drotenca kidľa avri pro rodipen andro pašutno gav.

Slovačiko lekhado o Vladimir Ferko uliľa andro gav Velké Rovné. Pre ada gav phenenas, hoj hino maškar la Drotarijake. O lekhado lekhađa: „U avka uliľa o drotaris“. Feder bi sas te phenel o drotara. Vajkeci berša pal oda, pen but šel murša talam andal o šelthešovadeš gava the fora pal e Slovačiko kidle avri andre luma. Arakhenas pengere familiji bokhatar.

(Ondrej Sliacky)

Drotuno čiriklo

Varekana čirla, phirkernas pal e luma o drotara, drotinenas o pira, bikenkernas drotune košara, drotune kherora perdal o čirikle. O drotaris Matuš phirkerlas pal o gava peskere čhaha le Ondrejaha. Jekhvar len dochudľa e rat direkt paš o romano taboris. O Roma len ile andre, dine len te pijel paňi the te chal maro. Pre aver đives lenge vašoda, hoj len ile andre, o drotaris Matuš prikerđa o kotli the o čare. Tel oda čiro, so o Matuš drotinelas o kotli the o čare, o cikno Ondrej pes prindžarda la čhaha, sava vičinenas Čirikloro. Šaj avel, hoj chudľa ada nav vašoda, bo sas cikňori, saňori the šaj avel vašoda, bo džanelas te giľavel sar čirikloro. Nekradeder giľavelas jileskeri giľi pal o čirikloro, savo sas cikno sar mirikloro:

Čirikloro, mirikloro,
lidža miro jiloro.
Lidža, lidža, kaj me phena,
mira piraňake andre žeba...

Pregele vajkeci đivesa u o drotaris Matuš pes diňa pale pro drom. „Džanes so Čirikloro?“ phenda o Ondrej la čhake sar pes odkidelas. „Te na bisteres pre mande, dava tuke drotune čiriklores.“

O čirikloro sas sar džido. Kajča na giľavelas the na urňaolas. O Čirikloro la čhaha phirkerlas pro ritos pal o taboris u joj leske odoj giľavelas. „Tu džanes, kaj hino miro parno amal,“ vakerlas ke leste u čhivkerlas les učes upre. „Lidža man ke leste.“ No o čirikloro sakovar perelas tele andre lakere burňika. Sas ča le drotendar kerdo. Maškaroda o drotaris

Drotári z Drotárie

Drotária nie je, akoby sa na prvý pohľad zdalo, názov nejakej rozprávkovej krajiny kdesi za siedmimi horami a za siedmimi morami. Je to kraj v okolí Bytče, Žiliny a časti Kysúc, kde pred mnohými rokmi nejaký neznámy bedár vymyslel drotárske remeslo. No vymyslel... ľúto mu bolo vyhodiť z domu puknutý hlinený džbán. Vzal drôt a džbán ním obkrútil, zdrôtoval. Urobil to aj susedom, ba s kotúčom drôtu sa vybral na zárobky i do susednej dediny.

Spisovateľ Vladimír Ferko, ktorý pochádzal z Veľkého Rovného, dediny považovanej za stred Drotárie, o tom napísal: „A tak sa narodil drotár.“ Priliehavejšie by možno bolo povedať drotári. Už o niekoľko rokov nato sa stovky mužov z takmer stošesťdesiatich dedín a mestečiek severozápadného Slovenska pobrali do sveta. Zachraňovali svoje rodiny pred hladom.

(Ondrej Sliacky)

Drôtený vtáčik

Kedysi dávno chodievali po svete drotári a drôtovali hrnce, predávali drôtené košíky, klietky na vtáčiky. Drotár Matúš chodil po dedinách so svojim malým synom Ondrejom. Raz ich zastihla noc rovno pri rómskej osade. Rómovia ich prichýlili a dali im vody aj chleba. Na druhý deň im za to drotár Matúš poopravoval kotlíky a misky. Zatiaľ sa malý Ondrej skamarátil s dievčatkom, ktoré volali Vtáčatko – Čirikloro. Možno dostalo také meno preto, lebo bolo drobučké a krehučké, možno preto, lebo vedelo spievať ako vtáčatko. Najradšej spievalo clivú pesničku o vtáčikovi maličkom ako korálik:

Vtáčatko, korálik,
odnes moje srdiečko.
Odnes, odnes, kam ti poviem,
mojej milej do vrečka...

Prešlo pár dní a drotár Matúš sa chystal na ďalšiu cestu. „Vieš čo, Čirikloro?“ povedal vtedy Ondrej dievčatku na rozlúčku. „Aby si na mňa nezabudla, dám ti drôteného vtáčika.“

Vtáčik bol ako z jemnej čipky. A skoro ako živý. Ibaže nespieval a nelietal. Čirikloro s ním chodievala na lúku za osadu a tam mu spievala. „Ty vieš, kde je môj biely kamarát,“ prihovárala sa mu a vyhadzovala ho do výšky. „Zaveď ma k nemu.“ No vtáčik jej vždy dopadol do roztvorených dlaní. Bol len z drôtikov. Medzitým drotár Matúš prešiel svet

Matuš pregeľa calo luma the pre romano taboris, kaj dživelas e čajori Čirikloro calkom bisterďa. No leskere čhaske o Čirikloro na džalas tele pal e goďi. Paťalas oleske, hoj jekhvar kerela ajse čiriklores, savo leske sikhavela o drom ke romaňi čajori.

Čirikloro bariľa avri. Imar na sas cikňori, sar čirikloro. Ačhiľa latar šukar the lačejileskeri čaj. Pre peskero čirlatuno amal na bisterďa. Buterval vakerelas le drotune čirikleha. „Soske mange nič na phenes? Soske na giľaves? Te choča urnisaľohas! Talam mange sikhadaľas o drom ko miro pirano.“

Jekh đives e čaj thoďa le čiriklores kijo vušta u čumidľa les. Akor o čirikloro phundraďa o jakha! E čaj šunďa, hoj le čirikloreske chudľa te marel leskero cikno drotuno jiloro! Phundraďa o phaka the giľaďa: „Av manca.“

„Dajori,“ denašel e čaj Čirikloro pal peskeri daj. „Dikh, miro drotuno čirikloro džidardľa pes opre. Mukh man pro drom, jov kamel man te ľidźal ko Ondrej.“ E daj chudľa te rovel. Paľis iľa la čhake andal o burňika le čiriklores, čidľa les učes opre. O čirikloro giľaďa, mardľa le phakenca.

„U akana dža pal leste,“ asandïľa e daj pre peskeri čaj. Pal e men thoďa tele lole mirikle u diňa len pre men la čhake Čirikloro. „Kaj te na našľos u te džanes, kaj hin tiro than,“ phendľa e daj la čhake, sar pen odkidenas. E čaj Čirikloro čumidľa la da u denašelas pal o drotuno čirikloro.

(Daniela Hivešová-Šilanová)

Daniela Hivešová-Šilanová sas prindźargutňi lekhaďi. Perďal o čhave lekhaďa o genďa: Zuzankine motjyle - Chlapec s čajkou, Vtáčatko – Koráľocka a Zvončekový mužiček

Phučibena the keribena

1. Phen, pal savi buťi e lekhaďi andro tekstos vakerel.
2. Rode avri the lekhav le vitejzengere nava andal e paramisi.
3. E čajori giľavelas giľi. Anglal la gen andre romaňi čhib u paľis andre slovačiko čhib. Te pes tuke dičholas, šaj la sikhľos te vakerel šerestar.
4. So diňas e dajori la čhake pro drom u soske? Gen o phendľa, save pal ada vakeren.
5. Gen andal o elšino tekstos o phende, andre save pes lekhavel pal oda, sar ačhiľa e drotariko buťi.
6. So hin e Drotarija? Achaľar avri peskere lavenca.

te lel paš peste – te del varekaske soviben the chaben
Čirikloro – romano čirikleskero nav
osada – gav, abo le gaveskero kotor, kaj dživen o manuša

a na rómsku osadu, v ktorej žilo dievčatko Čirikloro, celkom zabudol. Jeho synovi však Čirikloro neschádzala z mysle. Neustále sníval o tom, že sa mu raz podarí zmajstrovat takého vtáčika, ktorý by mu ukázal cestu k rómskemu dievčatku.

Čirikloro zatiaľ vyrástla. Už nebola maličká ako vtáčatko. Zostala však nežná a milá. Na svojho dávneho kamaráta Ondreja nezabudla. Často sa zhovárala so svojim drôteným vtáčikom: „Prečo mi nič nehovoriš? Prečo nespievaš? Keby si aspoň vzlietol! Určite by si mi ukázal cestu k môjmu milému.“

Jedného dňa si priložila vtáčika k perám a pobožkala ho. Vtedy vtáčik otvoril oči! Dievčina pocítila, že vtáčikovi začalo biť jeho malé drôtené srdiečko! Roztvoril krídelká a zaštebotal: „Poď so mnou.“

„Mamička,“ pribehla Čirikloro za svojou mamou. „Pozri sa, môj drôtený vtáčik ožil. Pusť ma, zaiste ma privedie k Ondrejovi.“ Mať sa rozplakala. Potom však vzala z dlaní svojej dcéry vtáčika a vyhodila ho do vzduchu. Vtáčik zaštebotal a zamával krídelkami.

„A teraz choď za ním,“ usmiala sa matka na dcéru. Sňala si z hrdla červené koráliky a ozdobila nimi Čirikloro. „Aby si nikdy nezablúdila a aby si vždy vedela, kde je tvoj domov,“ povedala jej na rozlúčku. Čirikloro pobožkala mať a rozbehla sa za vtáčikom.

(Daniela Hivešová-Šilanová)

Daniela Hivešová-Šilanová bola známa spisovateľka. Pre deti napísala knižky: Zuzankine motýle - Chlapec s čajkou, Vtáčatko – Koráločka a Zvončekový mužiček.

Otázky a úlohy

1. Povedz, o akom remesle rozpráva spisovateľka v texte.
2. Vyhladať a napísať mená hrdinov rozprávky.
3. Dievčatko spievalo pieseň. Najprv ju prečítaj v rómčine a potom v slovenčine. Ak sa ti páčila, môžeš sa ju naučiť naspamäť.
4. Čo podarovala mamička dcére na cestu a prečo? Prečítaj vety, ktoré o tom hovoria.
5. Prečítaj z prvého textu vety, v ktorých sa píše o tom, ako vzniklo drotárske remeslo.
6. Čo je to Drotária? Vysvetli vlastnými slovami.

prichýliť – dať niekomu nocľah a jedlo
Čirikloro – rómske meno vtáčika
osada – obec alebo časť obce, v ktorej žijú ľudia

7. Le džvirengero them

E goľa parňi – angluno čiriklo andro berš 2014

O goľi ke amende urnaľon andal e Afrika anglal le čhoneske aprilis. Prikeren penge o purane hñizdi u e džuvľori zľigenela o jandre. Duj, trin, aľe te la džuvľora hin so te chal, zľidžal the pandž, abo šov jandre. Varekana o parne goľi penge kerenas o hñizdi andro bare rukha andro veš. Ola jekh pal aver našľonas u o goľi penge rodenas feder thana pro hñizdi. Vaj anglo šelthependa berša kerenas penge o hñizdi paš o manuša. Andro berš 2000 (duj ezera) sas kerđi e gendĭ la parňa goľengera hñizdengero Atlasis. Andro Atlasis pen leperen savore le goľengere hñizdi pre Slovensko.

Nadur Bratislavatar, pre rakušaňiko sera paš e len Morava, pašes paš o forocis Marchegg, peske kerđa o hñizdi nekbareder europakeri parne goľengeri koloňija. Interesno hin, hoj penda dži o šovardeš goľengere pari bešen andro hñizdi pro rukha. Sako berš o goľi penge prikeren o hñizdi, keren len bareder avka, hoj jekhe hñizdos hin the šel kili. Te hin pro jekh rukh buter ajse phare hñizdi, o rukh na birinel avri u perel tele. O manuša šaj dikhen le goľen andal o učes thodo than, kaj hin the informačna tabuľi.

(Ondrej Sliacky)

Le dinosavrengere jekhetane sikhľuvne

Le marcostar dži o majos dživen andro ačhade tate paňa o džvira listonohi. Pre phuv pen sikhade andro čiro, kada dživenas the o dinosavri. Dži adaďives dičhon avri, sar čirľa. Le listonohen hin dĭndardĭ porĭ the trin jakha. Trito jakh hiňi pre teluno teštoskero kotor u namištes pes šunen pro vudud. Dživen duj čhona, sig baron the džanen te sovel pro dumo. Ala džviri hine darade avre džvirendar. The avka hin oda čudos, hoj mek dži adaďives dživen pre Phuv. Te dikhel, sar jon baron hin bares interesno. Šaj te cinel čirlatune akvarija u ode šaj te ľikerel ale džviren the khere.

(Ondrej Sliacky)

Phučibena the keribena

1. Andal o tekstos pal o parne goľi roden avri o phenda, andre save pes vakereľ, kaj o goľi bešen?
2. Sar dičhon avri o mufloni u keci len hin ciknore?
3. Pre save džviri maren o listonohi? Pregonen o phenda, andre save pes vakereľ pal oda, sar dičhon avri.

o atlasis – buter themengere mapi

Marchegg – rakušaňiko foros nadur la Bratislavatar

o muflonos – džviro, savo dičhol avri sar e bakri

o listonohi – džvira, save dičhon avri sar o dinosauri

o akvarijum – cakluno gratos, andro savo dživen o paňale džvira

7. Ríša zvierat

Bocian biely – vták roka 2014

Bociany k nám prilietajú z Afriky začiatkom apríla. Upravujú si staré hniezdo a samička znesie vajcia. Dve, tri, ale keď je dostatok potravy, aj päť či šesť. Voľakedy biele bociany hniezdili na veľkých stromoch v lužných lesoch. Tie sa však postupne strácali a bociany si hľadali lepšie miesta na hniezdenie. Približne pred 150 rokmi sa už usadzovali v blízkosti ľudí. V roku 2000 vznikol Atlas hniezd bociana bieleho. Sú v ňom zmapované takmer všetky hniezda bocianov na Slovensku.

Neďaleko Bratislavy na rakúskej strane rieky Moravy pri mestečku Marchegg hniezdi najväčšia európska kolónia bocianov bielych. Zaujímavá je tým, že 50 až 60 párov bocianov tu hniezdi na stromoch. Každý rok si bociany svoje hniezda opravujú, zväčšujú, takže nejedno má aj niekoľko sto kíl. Ak je hniezd na strome priveľa, strom ťažkú váhu nevydrží a zrúti sa. Návštevníci si bociany môžu prezrieť z drevenej vyvýšenej pozorovateľne, kde sú aj informačné tabule.

(Ondrej Sliacky)

Spolužiaci dinosaurov

Od marca do mája žijú v stojatých teplých vodách vzácne listonohy. Na zemi sa objavili v dobe, keď žili dinosaury. Odvtedy sa ich vzhľad nezmenil. Listonohy sú kôrovce s dlhým chvostom a tromi očami. Tretie oko je na spodnej časti tela a je veľmi citlivé na svetlo. Žijú dva mesiace, veľmi rýchlo rastú a vedú plávať na chrbte. Sú ohrozené. Aj tak je zázrak, že sa na Zemi udržali dodnes. Pozorovať ich vývoj je veľmi zaujímavé. Dostať kúpiť tzv. praveké akváriá a možno ich pestovať aj doma.

(Ondrej Sliacky)

Otázky a úlohy

1. V texte o bocianoch veľkých vyhľadaj vety, v ktorých sa hovorí o tom, kde bociany hniezdia.
2. Ako vyzerajú muflóny a koľko mláďat majú?
3. Akým živočíchom sa podobajú listonohy? Prečítaj vety, ktoré opisujú ich vzhľad.

---

atlas – súbor máp
Marchegg – rakúske mestečko nachádzajúce sa neďaleko Bratislavy
muflón – zvieratá podobné ovci
listonohy – živočíchy podobné dinosaurov
akvárium – nádoba zo skla, v ktorej žijú vodné živočíchy

Sar smakinel o ričh

Kamlom te džanel sar smakinel o ričh.
Gełom andro veš, somas cicho,
R....
Re....
Ričh!
Avka pre mande dikhelas,
sar te bi man te chal kamelas.
Na ačhiłom te bešel,
sig denašavas.
No, džanav sar smakinel o ričh:
denašdones, darangutnes, siđardones the vičindones.
Ča ajso: nič aver.
Na kampil lestar te chal.

(Daniel Hevier)

Devleskere džvira

Amare phure dada na denas pařiv ča le sokolenge, ałe the avre džvirenge. Phenas, pařiv denas the le bašneske, bo peskere giłavipnaha daravelas e phuj zor. O gołi the o lastovki arakhenas amaro bešiben le perumostar the la jagatar. Le ričh dikhenas, sar le zorales manušes andre ričhakeri cipa. Dži akana pen o manuša urde andre ričhakeri cipa sikhaven pro slavnosći angle Patrađi.

Dzivo bakri

O mufloni hine phure dada la kherutňa bakrake, savatar kherutňa kerde o manuša mek čirla. Le muflengere muršoren hin pro šero gułata čuče šinga. La muflonakera džuvłora nane šinga. Jarone lake ułol jekhbuter jekh ciknoro. Mindar pal o ułipen ačhel pro pindre u imar pal o duj ori džal pal e daj.

(Ondrej Sliacky)

Phučibena the keribena

1. Vaker, save džvirenge denas pařiv amare phure dada.
2. Pregon e giłutňi pal o ričh. Probařin e giłutňi te genel jilestar.
3. Andre giłutňi pregen o phenda, andre save pes vakerel pal oda, sar smakinel o ričh.
4. Tire jekhetane sikhłuvneha bavinen bavišagos: „pro ričh the darangutno čavoro“.

Ako chutí medveď

Chcel som vedieť, ako chutí medveď.
Šiel som v lese, po prstoch,
M....
Me....
Medveď!
Tak sa na mňa pozeral,
Akoby ma chcel zjesť.
Neostal som veru sedieť,
Utekal som ostošesť.
No viem, ako chutí medveď:
utekato, strachovato, ponáhľato a kričato.
Jednoducho: nič zvláštneho.
Neoplatí sa jesť z neho.

(Daniel Hevier)

Zvieratá zasvätené bohom

Naši predkovia mali v úcte nielen sokoly, ale aj iné zvieratá. Napríklad vážili si kohúta, lebo kikiríkaním odstrašoval zlé sily. Bociany a lastovičky zas chránili obydlie pred bleskom a požiarom. Medveďa považovali za silného človeka v medvedej koži. Dodnes sa takto objavuje na fašiangy.

Divá ovca

Muflóny sú predkovia domácej ovce, ktorú si ľudia skrotili v praveku. Muflónie samce majú zaguľatené duté rohy. Muflónica je bezrohá. Na jar sa jej rodí obyčajne jedno mláďa. Hneď po narodení sa stavia na nohy a už po dvoch hodinách nasleduje matku.

(Ondrej Sliacky)

Otázky a úlohy

1. Porozprávaj, ktoré zvieratá mali v úcte naši predkovia.
2. Prečítaj báseň o medveďovi. Pokús sa ju zarecitovať.
3. V básni prečítaj verše, ktoré opisujú, ako chutí medveď.
4. So spolužiakom sa zahrajte hru: „na medveďa a ustráchaného chlapca“.

Miro akhor Maco

Sar mange miri phuri daj phenda, hoj mire rikoneske le Macoske kempel te sovel andre pitvora, sas mange phares. Hijaba la bares mangavas, kaj te mukhel mire rikones manca te sovel andro hados. Na kamelas te domukhel. U avka thodom le Macos pro than andre pitvora u me mange pašliom andro hados. Aŕe o vudar andre pitvora mukhlom pale, kaj pre leste te dikhav. Imar na knuĉin, no o jakha leske ŕelenones sitinenas. Sikra daravas. So te oda hino varesavo pokerdo rikono?

„U hino tiro Macos ŕuŕardo avri le kirmendar? Phuĉla pre aver dives o Adam. Jov dŕanel talam savoro, na ĉa hino miro nekfeder amal, aŕe hin les rikono – kokrŕpanjela, duj skreĉki the jekh cviĉimen puŕum. Aŕe oda leske na paŕav. Ŗoha la mek niŕkaske na sikhada, ĉa pal late vakerel.

„No hino ŕuŕardo avri le kirmendar, ĉi nane?“ demel andre leste o Adam.

„S'oda hin ŕuŕardo avri le kirmendar?“

„Hoj nane andre leste niŕsave kirme!“

„Nane les“ phenav u mek paŕe dodav: „U mek mange duminav, hoj hino sikra pokerdo.“

„Pokerdo?“ ĉudaŕinel pes o Adam.

„Sar raŕi paŕlolas pre peskero than andre pitvora, o jakha leske sitinenas sar o baterki,“ phenav cichones.

„Savore rikonge raŕi sitinen o jakha. The avka pes oda viĉinel. Hoj vudud,“ phenel o Adam.

„Ta nane pokerdo?“ o Adam asalas mandar, sar te bi ulomas nekbareder dilino pre luma. Sar avlom khere, o Macos cicho paŕlolas andre pitvora u e phuri daj andre kuchna giŕavelas. Rado som, kana peske e phuri daj giŕavel. Te bi kerenas superstar perdal o phure daja, bizo, hoj joj bi kheldahas avri.

„Phuri dajori? Hino amaro Macos ŕuŕardo avri le kirmendar?“

„Ĉaĉeste hino.“

„U ola manuŕa, save les amenge bikende, niĉ na phenenas pal leste?“

„U so lenge kampŕa te phenel?“

„Ĉi oda nane varesavo bares udŕanlo rikono.“

„Bares udŕanlo? Oda hin ĉa ajso gavutno akhor.“

„Aŕe phuri dajori! O Macos nane niŕsavo akhor! Jov hino rikono!“

„Oda pes avka phenel. Rikonores, saves nane ŕuŕerateskere daj-dad viĉinen akhor.“

„Akor jov hino goreder le ŕuŕerateskere rikonendar?“

„Oda na. Ajso rikono aŕi sig na nasvalol. O akhora hine godaver rikone.“ Somas rado, hoj miro rikono avela godar u mindar the geŕom oda te probaŕinel avri.

„Maco dŕas!“ viĉindom pre leste u jov ĉaĉeste aĉaŕiŕa! Kezdinda te kerel la poraha u le pindrorenca marelas pal o vudar. „Na phendom tuke, hoj o akhora hine godaver rikone?“ asandiŕa e phuri daj. U avka thodom le Macoske pre men o sirimos u geŕam avri. Pre dvora sas o Adam le Filipoha. Somas nauŕardo, ĉi leskero rikono avela godaveder, sar miro Macos, te hino ŕuŕerateskero! Dikhava pre leste. Dŕikim dikhavas pre le Adamoskero Filipos, miro Macos geŕa pre ĉar u kerda duj ŕulki. Palis le palune pindrorenca hrabinelas. Uŕaravas, hoj ola duj ŕulki hrabinela andre, aŕe niĉ ajso pes na aĉiŕa.

Môj orech Maco

Keď mi babka povedala, že môj pes Maco musí spať v predsieni, zosmutnel som. Darmo som ju prosil, aby nechala Maca so mnou v posteli. Bola neoblomná. A tak som Maca uložil do pelecha a ľahol som si do postele sám. Ale dvere do predsieni som nechal otvorené, aby som naňho videl. Už nekňučal, no oči mu zeleno svietielkovali. Trochu som sa aj bál. Čo ak je to nejaký začarovaný pes?

„A je ten tvoj Maco odčervený?“ spýtal sa ma na druhý deň Adam. On sa vyzná skoro vo všetkom, lebo okrem toho, že je môj najlepší kamarát, má doma kokeršpaniela, dva škrečky a jednu cvičenú blchu. Ale toto mu neverím. Nikdy ju ešte nikomu neukázal, iba o nej hovorí.

„No je odčervený alebo nie?“ drgá do mňa Adam.

„Čo to znamená – odčervený?“

„Že nemá v sebe žiadne červíky!“

„Nemá,“ vravím a dodám, „a ešte si myslím, že je trochu začarovaný.“

„Začarovaný?“ čuduje sa Adam.

„Keď večer ležal v pelechu, oči mu svietili ako baterky,“ šepkám.

„Všetkým psom večer svietielkujú oči. Aj sa to tak volá. Že svetlá,“ povedal Adam.

„Takže nie začarovaný?“ Adam sa rozchichotal, ako keby som bol najväčší hlupák na svete. Keď som prišiel domov, Maco ticho ležal v predsieni a babka v kuchyni spievala. Mám rád, keď si babka spieva. Keby robili superstar pre babky, určite by vyhrala.

„Babka? Je náš Maco odčervený?“

„Pravdaže je.“

„A tí ľudia, ktorí nám ho predali, nehovorili o ňom nič?“

„A čo mali?“

„Či to nie je nejaký významný pes.“

„Významný? Je to obyčajný dedinský orech.“

„Ale babka! Maco nie je žiadny orech! Je to pes!“

„To sa tak hovorí. Psík, ktorý nemá čistokrvných rodičov, je orech.“

„On akože je horší ako čistokrvné psy?“

„To nie. Taký pes je dokonca odolnejší voči chorobám. Orechy sú bystré psíky.“ Bol som rád, že môj Maco bude bystrý a šiel som to hneď aj vyskúšať.

„Maco, ideme!“ zavelil som a on normálne rozumel! Začal šibať chvostom a labkami sa oprel o dvere. „Nehovorila som, že orechy sú bystré psíky?“ zasmiala sa babka. A tak som Macovi pripol vôdzku a výťahom sme zišli dolu. Na dvore bol Adam s Filipom. To som zvedavý, či bude bystrejší ako môj Maco, keď je čistokrvný! Budem ho pozorovať. Kým som pozoroval Adamovho Filipa, môj Maco sa prikrčil do trávy a urobil dva šúlky. Potom začal zadnými labkami hrabať. Čakal som, že tie dva šúlky zahrabe, ale nič také sa nestalo.

„Hin tut gonoro?“ phučła o Adam.

„Savo gonoro?“

„Sem pro le Macoskere khulora.“

„So?“

„Man hin mek jekh,“ phendła the sikhada, sar kempel o khuloro te thovel andro gonoro, hoj pes paše te na mełarel andre the hoj andre čar nič te na ačhel. Palis o gonoro phandła andre u čidła les andro kondiris, so ačhelas odoj perdal ajse gonore. Pro kondiris sas čitrardo rikono. Sar šaj pes oda ačhiła, hoj oda kondiris adaj šoha na dikhłom?

„U oda mange kempel mindig paš peste te phiravel ajso gonoro?“

„He. No, oda hin the pheras. Varekana the rači la baterkaha rodav le Filipengere šulki,“ asalas o Adam. „U soske rodes la baterkaha, te le rikoneske sitinen o jakha? Sem te jov sitinel, ta tu savoro dikhes?“ „Dičhol, kaj na džanes nič pal o rikone“, phenel o Adam, ałe me pre leste na rušavas. Sem našti džanel, hoj o akhora hine godaveder, sar o žužerateskere rikone. Šoha les akhor na sas.

(Marta Hlušíková)

Phučibena the keribena

1. Pal savo akhor pes andro tekstos lekhavel? Vaker pal oda.
2. Hin the tut khere džukloro? Sar bajines pal leste? Vaker pal oda le sikhłuvnenge andre klasa.
3. Ačařar avri o lava: „Oda hin chochaviben“.
4. So tuke gindines, te šunel o lava: žužerateskero rikono?
5. Andro tekstos rode avri o cikne lavora.

**peřechos – garudo than, kaj pašłol o rikono
žužardo avri le kirmendar – bijo kirme
kokršpanijel os – rikoneskeri sorta**

„Máš vrecúško?“ spýtal sa Adam.

„Aké vrecúško?“

„Na Macove hovienka predsa.“

„Čože?“

„Ešte jedno mám,“ povedal a ukázal mi, ako treba hovienko zobrať do vrecúška tak, aby som sa nezašpinil a aby v tráve nič nezostalo. Potom vrecúško zaviazal a hodil do koša, ktorý tu bol na také vrecúška pripravený. Na koši bol nakreslený pes. Ako je možné, že som si tento kôš nikdy nevšimol?

„A to stále musím mať pri sebe to vrecúško?“

„Jasné. Náhodou, to je haluz. Niekedy večer hľadám Filipove šúlky baterkou,“ smial sa Adam. „A prečo hľadáš baterkou, keď mu svietilkujú oči? Nestačí, že sa pozrie, a ty hneď všetko vidíš?“ „Vidno, že o psoch nič nevieš,“ povedal Adam, ale ja som sa na neho nehneval. Predsa nemôže vedieť, že orechy sú bystrejšie ako čistokrvné psy. Nikdy orecha nemal.

(Marta Hlušíková)

Otázky a úlohy

1. O akom orechovi sa píše v článku? Porozprávaj.
2. Máš doma psíka aj ty? Ako sa dokážeš oňho postarať? Porozprávaj o tom spolužiakom.
3. Vysvetli slovné spojenie: „Náhodou, to je haluz“.
4. Čo si predstavuješ pod pomenovaním: čistokrvný pes?
5. V texte vyhľadaj zdobneniny.

pelech – skrýša, miesto, kde leží pes
odčervení – bez červíkov
kokeršpaniel – druh psa

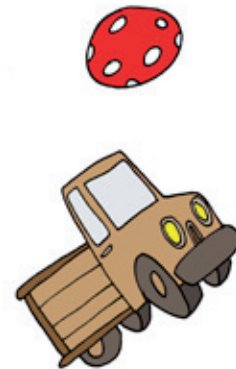

8. Manušengere lavengere keribena

Romane phurikane gil'a

Motoris, motoris

štare kerekenca,
jáj, kaj man te vožinav mire amalenca,
kaj man te vožinav mire amalenca.

Odi kali mačkica,

le foroha denašel.
Dža, dža, na ladža,
dža ko Feris ačhena amala.
Dža, dža na ladža,
dža ko Feris ačhena amala.

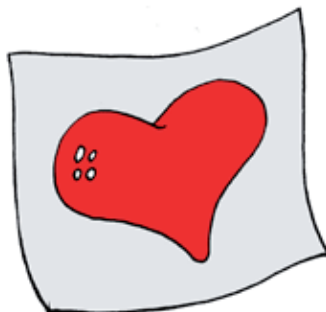
Romaňi čhajori,

jaj, ker mange jagori.
Na bari, na cikňi,
jaj, čarav tro vođori.

Paš o paňori, paš o paňori

bešel miri amali,
paš o paňori, paš o paňori,
bešel miri amali.
Kale balenca lole vuštorenca,
irinel mange, irinel mange,
hoj man rado dikhel.
Kale balenca lole vuštorenca,
irinel mange, irinel mange,
hoj man rado dikhel.

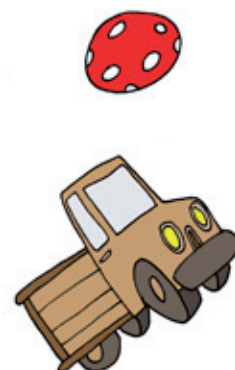
Romaňi gil'i džal avri jilestar the joj avel ko jilo.

8. Ľudová slovesnosť

Rómske ľudové piesne

Autíčko, autíčko

so štyrmi kolesami,
jáj, keby som sa tak mohol na ňom voziť s mojimi priateľmi,
keby som sa tak mohol na ňom voziť s mojimi priateľmi.

Tamto čierne mačiatko

mestom beží zakrátko.
Choď, choď, nehanbi sa,
ku Ferkovi, spriatelíš sa.
Choď, choď, nehanbi sa,
s Ferkom sa ty spriatelíš sa.

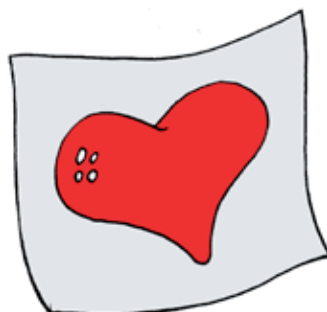
Rómske dievčatko,

jáj, urob mi ty ohniček.
Ani veľký, ani malý,
jáj, bozkávam tvoju dušičku.

Pri vodičke, pri vodičke

sedí moja kamarátka,
pri vodičke, pri vodičke,
sedí moja kamarátka.
Čiernovlasá červenými ústočkami,
píše mi, píše mi,
že ma rada vidí.
Čiernovlasá červenými ústočkami,
píše mi, píše mi,
že ma rada vidí.

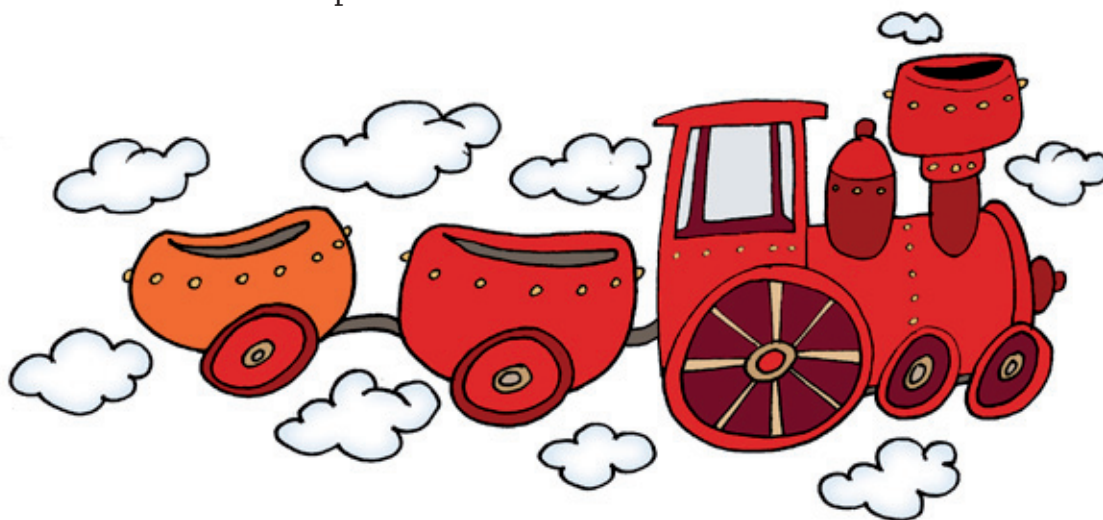
Rómska pieseň vychádza zo srdca a prichádza k srdcu.

Tosara

Romale, čhavale, imar hin tosara.
Romale, čhavale, imar hin tosara.

Tosara, tosara, tosara,
e mašina imar tosara džal pal o svetos.
Roma džan,
tosara, tosara džan,
e mašina imar tosara džal pal o svetos.

Phurikani gil'i hiñi kerđi le lavendar the la melodijatar. Andro phurikane gil'a o manuša phenenas avri pengere gondolišagi, šuñibena, kedvi. Gil'avenas len paš o khel'iben, paš e buti... Dži adađives pes dol'ikerde andre vakerđi tradicja (phure manuša gil'avenas pengere čhavenge, le čhavengere čhavenge). O manuša kidle opre but gil'a, lekhade len u avka pen dol'ikerde dži adađives.

Phučibena the keribena

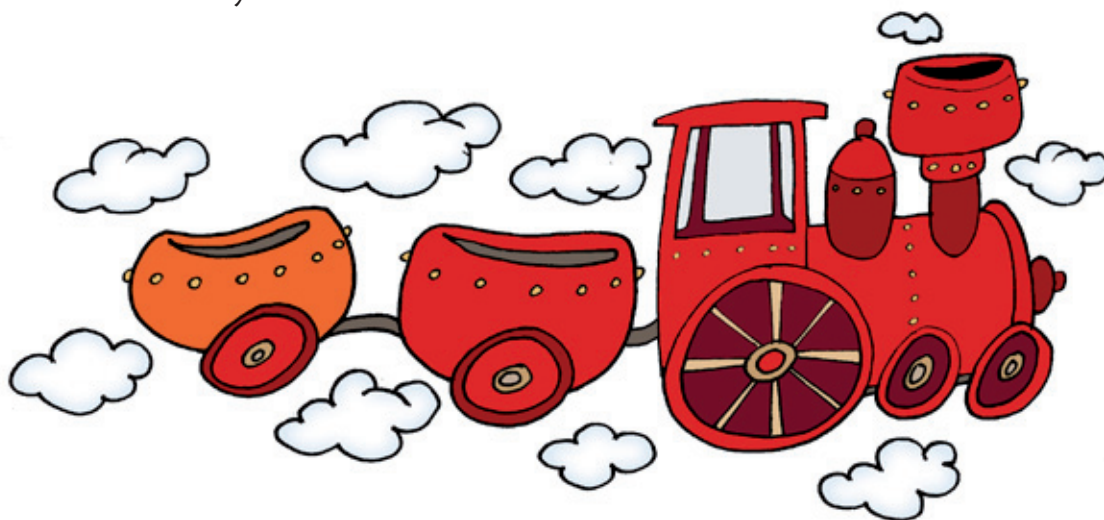
1. Achařar avri adi god'aver phend'i: *La gil'aha řaj tu phenes sa.*
2. Thov peske andre god'i řa jekh gil'i the sikh'uv la te gil'avel.

Ráno

Rómske deti už je ráno.
Rómske deti už je ráno.

Ráno, ráno, ráno,
vlak už ráno ide celým svetom.
Rómovia idú,
ráno, ráno ide,
vlak už ráno ide celým svetom.

Ľudová pieseň je zložená zo slov a melódie. V ľudových piesňach vyjadrovali ľudia svoje myšlienky, pocity, nálady. Spievali ich pri rôznych príležitostiach, napríklad pri tanci, pri práci... Dodnes sa zachovali v ústnej tradícii (starší ľudia spievali svojim deťom, vnúčatám). Zberatelia množstvo piesní zozbierali, zapísali, a tak sa zachovali až dodnes.

Otázky a úlohy

1. Vysvetli túto múdru vetu: *Piesňou môžeš povedať všetko.*
2. Zapamätaj si aspoň jednu pieseň a nauč sa ju spievať.

God'aver lava

O čačipen phirel prosto, o chochaviben band'ol

Andro mariben o čačipen naš'ol

Te sal čalo, ma odčhiv o maro

O bokhe'la pen prechan, ča o maro ñigda

Lačho lav hin sar o maro

Te naš'ti des maro, de choča lačho lav

Savo manuš, ajsi čhib

God'aver lav hin buter sar o love

E čhib hin lačhes khere te mukhel u o kana avri

Na sako pes šaj lidžal barikanes, ča žužes te phirel ha

(Anita Botošová)

Phučibena the keribena

1. Acha'ar avri peskere lavenca o god'aver lava. (Te tu len na džanes korkoro te acha'al avri mang pal o ažutipen la raña sikh'ar'da, vaj la da the dades.)

Múdre slová

Pravda chodí rovno, lož kríva

V bitke sa pravda stratí

Keď si sýty, neodhadzuj chlieb

Koláče sa prejedia, ale chlieb nikdy

Dobré slovo je ako chlieb

Keď nemôžeš dať chlieb, daj aspoň milé slovo

Aký človek, taká reč

Múdre slovo je viac ako peniaze

Jazyk je dobre doma nechať a uši vonku

Nie každý sa môže hrdo nosiť, ale čisto chodiť áno

(Anita Botošová)

Otázky a úlohy

1. Vysvetli vlastnými slovami múdre slová. (Ak ich nevieš vysvetliť sám/sama, požiadaj o pomoc pani učiteľku alebo rodičov.)

Garud'ipena

Sivav the thovkerav jemna thava,
the avka man na kamen andro kher.
(So oda hin?)

(onuvaht)

(*Zlata Dônčová*)

Bare hangoreha kvakinel,
šukar chuťkerel.

(So oda hin?)

(abmaž)

Kas hin pherdo danda,
u the avka nič na chal?

(So oda hin?)

(iľgnak)

(*Jozef paulovič*)

Avľas ke amende bibachtaľi,
dikhl'as amenge andre dvora,
pre sako kaštororo,
mukhl'as čepororo.

(So oda hin?)

(vij)

(*phurikani slovačikari*)

Furt pes asal, furt pes sikhavel,
danda hin les sar ruvune džviros
the predanderľa igen baro kašt.

(So da hin?)

(alip)

(*Mária Haštová*)

Nabuťakero, kerel čudosa.

Andro jevend, andro ňilaj pletinel dorengera
andro kutos the andre povala.

Ňikos les pal odova na ašarel.

(So oda hin?)

(onuvaht)

(*Ján Uličiansky*)

Kožuchos les hin u nane šošoj,

tel e phuv peske ačhavel palacos.

(So oda hin?)

(orosotrk)

(*Pavol Štefánik*)

Pro šmeciskos hrabinel,
rodel dživoro, makos, ...

Kana jandroro anel,

phenel kotkodák!

(So oda hin?)

(iňhcak)

(*Jaroslav Hrebík*)

Nane raňi aňi raj,

ča gada hin furt pre leste.

(So oda hin?)

(sokaišev)

(*Viktor Hujík*)

Phučibena the keribena

1. Džan avri o garud'ipena sigeder sar tu len pregenes andro phand'ipen.
2. Probal'in o garud'ipena te achal'ar avri peskere lavenca.

Giľutňorengere temi hine nekbuter pal o paňa-veša, phenas: te vičinel avri le khamores, o brišind the pal o džvira, saven kamen o čhave, phenas: tavelas e mišušori grisocis... Pal ajsi giľutňori lekhada the o lekhado Jozef Paulovič. Pregenen la.

Hádanky

Tkám a snujem jemné nite,
a predsa ma nechcú v byte.
(Čo je to?)

(kúvap)

(Zlata Dôňčová)

Hlasne kváče,
krásne skáče.
(Čo je to?)

(abaž)

Kto má mnoho zubov,
ale aj tak nič neje?
(Čo je to?)

(ňeberh)

(Jozef paulovič)

Prišla k nám potvora,
nazrela nám do dvora,
na každom kolíčku
nechala trošičku.
(Čo je to?)

(hens)

(Slovenská ľudová)

Vždy sa smeje, vždy sa cerí,
zuby má jak dravé zvery
a prehryzie velikánske poleno.
(Čo je to?)

(alíp)

(Mária Haštová)

Nelenivý, robí divy.
V zime, v lete pletie siete
do kútov i do povaly.
Nik ho za to nepochváli.
(Čo je to?)

(kúvap)

(Ján Uličiansky)

Kožuch má a nie je zajac,
pod zemou si stavia palác.
(Čo je to?)

(oktrk)

(Pavol Štefánik)

Na smetisku hrabe,
hľadá žitko, mak...
Keď vajíčko znesie,
povie kotkodák!
(Čo je to?)

(akpeils)

(Jaroslav Hrebík)

Nie je dámou ani pánom,
no šaty sú stále na ňom.
(Čo je to?)

(kaišev)

(Viktor Hujík)

Otázky a úlohy

1. Uhádni hádanky skôr, ako si ich prečítaš v zátvorke.
2. Pokús sa hádanky vysvetliť vlastnými slovami.

Témy riekaniiek sa čiastočne viažu k prírodným javom, napríklad vyvolávanie slnka, nabádanie dažďa, a k zvieratám, ktoré majú deti rady, napríklad varila myšička kašičku... O takejto riekanke napísal aj spisovateľ Jozef Paulovič. Prečítajte si ju.

Tavelas e miškica

E mačkica nasvaliła. Chalas la o keradipen. Imar trito dıves pašlol andro hados sar lazaris. E miškica, beštlı andre miškakeri chev tel o hados, hiñi lačhejleskeri. Phendā peske, hoj vareso lačo tavela u avka ažutinela la mačkicake te sastol avri. No na arakhła añi thud, añi grisos, añi piri.

„Oda nič, sem te tavel pes del the pro šuko,“ phendā peske e miškica u chuñiła la bizorakera mačkicake pro per. Iła peske andro vasta la mačkakeri labica, tañi sar plotñica, u chudła pre lakeri burñik le angušstoreha, sar te bi la vareškaha te mišinel. Paš oda vakerelas:

„Tavelas e miškica o grisocis andre mañimen kučorori. Aleske diña pre miškica, pardon, namištes phendom, kamlom te phenel pro čaroro, aleske diña pro papiricis, pardon, pale namištes phendom, kamlom te phenel pro tañiricis, aleske diña andre sarnori, pardon, pardon, andre kučori, aleske diña pro pindroro, pardon, pardon, šel var pardon, me kamlom te phenel pre rojori u aleske na diña nič vašoda, bo pre leste rušel, bo na andā kašta.“

Bares sas e miškica milo, sar paš o taviben namištes vakerelas u e mačkica olestar bares asalas. The e miškica dikhła, sar oleha lačhes kerel la nasvalā mačkicake, kezdiñdā pale u pale te tavel o grisocis andre mañimen kučorori u narokom mek buter namištes vakerelas.

Lošando asaviben hin nekfeder medicina pre luma. E mačkica añi na džanelas kana, sastıiła avri. Andro per zašundā bari bokh ajsi, sar kana sas sastı. Ko bi pes pal ajsi la miškakere miñišagi čudalinelas, hoj the e mačkica peske miñinda o grisos la miškicaha. Kerđā ham u e miškica sas odøj.

Dičhol pes tumenge ada bares phuj? Alē, sem oda nane ajsjo phuj chaben, te e mačkica chal la miškica vašoda, bo e mačkica bares rado chal le miškicen. U šaj avel, hoj ala miškica e mačkica na chała...

(Jozef Paulovič)

Phučibena the keribena

1. Andro tekstos arakh avri e giłutñori, pañis la lačhes gen.
2. Prindžares mek aver giłutñora? Phen len le sikhľuvnenge andre klasa.

pardon – lav andal e francuziko čhib u andre romañi čhib les prethovas sar – jertisar/jertisaren

Varila myšička

Mačička ochorela. Morila ju horúčka. Už tretí deň leží na posteli ako lazár. Myš bývajúca v myšej diere pod posteľou má dobré srdiečko, prišlo jej maróda ľúto. Povedala si, že jej niečo dobré uvarí, to určite prispeje k jej vyzdraveniu. Nenašla však mlieko ani krupicu, ani hrniec.

„Nič to, veď variť sa dá aj na sucho,“ povedala si myš a vyskočila bezvládnej mačke na brucho. Vzala do rúk mačkinu labku horúcu ako platnička a začala na jej dlani prstekom ani varechou miešať. Pritom vravela:

„Varila myšička kašičku v maľovanom hrnčičku. Tomuto dala na myšičku, pardon, pomýlila som sa, chcela som povedať na mištičku, tomuto dala na papierik, pardon, zasa som sa pomýlila, chcela som rieť na tanierik, tomuto dala do srnčeka, pardon, pardon, do hrnčeka, tomuto dala na nožičku, pardon, pardon, stokrát pardon, chcela som rieť na lyžičku a tomuto nedala nič, pretože sa naňho hnevá, lebo nedoniesol dreva.“

Strašne bola tá myška milá, ako sa pri varení mýlila a mýlila, a mačička sa tomu smiala a smiala. Keď myšička videla, ako to nemocnej robí dobre, znovu a znovu varila kašičku v maľovanom hrnčičku a schválne sa mýlila ešte viac.

Veselý smiech je najlepší liek na svete. Mačička sa ani nenazdala a bola zdravá, v brušku zacítila zdravý hlad. Kto by sa však po toľkom myšom mýlení čudoval, že sa aj mačka pomýlila. Pomýlila si kašičku s myšičkou. Urobila ham a myš bola tam.

Zdá sa vám to hrozné? Ale veď to nie je až také zlé jedlo, keď spapá mačička myšičku, pretože mačka myšky veľmi, veľmi ľúbi. A možno, že tú myšičku mačka nezjedla...

(Jozef Paulovič)

Otázky a úlohy

1. V texte nájdi riekanku, potom ju prečítaj. Pokús sa ju predniesť.
2. Poznáš ešte iné riekanky? Prednes ich spolužiakom.

pardon – slovo pochádza z francúzštiny a znamená prepáč

9. Savorestar čeporo

Dičhuvav avri sar ričh

Harangozindā pre pauza u calo klasa geļa andre športiko hala. Muršikaņi šatņa sas pre balogno sera u le čhajengeri šatņa sas pre čačo sera. Ipen akana andre avļa e Anna. Bijo radišagos šuchinelas le pindrenca u bešļa peske pre lavka. Andal o batohocis cirdļa avri e ceplaka the o tričkos. Na kamelas te cvičinel. Imar la jekhto klasatar pes lake pro cvičišagos lačhes na lidžalas. Na džanelas te prečučel e kaštuņi koza aņi te cirdel pes upre pre šparga. Ciknovarestar la sas buter kili. Nič peske olestar na kerelas dži akor, niž na geļa andre sikhadi. Oda, so joj gindinelas hoj hino lačo the normalno, avre čhavorenge oda marlas andro jakha.

„Thuļi Anča le rančostar!“ vičinenas pal late andre klasa. E Anna buterval garuvelas o apsa. Kamelas mištes te sikhľol, ale aņi pre oda o sikhľuvne na dikhenas. Čhide la pestar sigeder, sar la šaj prindžarde. The akana pre late na dikhenas.

Adađives sas pro planos o denašiben. O sikhľardo le pindreha čitrarda e čara u pro parančos chudle te denašel. Kampļa lenge te denašel duvar kerekate. E Anna denašelas polokes. Tel o charno čiro sas paluņi. Imar na birinelas u mek la užarelas jekh kereka. O muršora imar ačhavenas penge u o čhajora jekh pal aver thovenas pen ke lende. Ačhiļa imar ča joj korkori.

„Čalav la buļaha! Te na birines te denašel, ta gulin tut! Odi thuļi bomba!“ vičinenas pal late. E Anna utolšoņa zoraha dodenašļa andro cijelos u dikhļa pro sikhľardo.

„Ma ker tuke nič olestar,“ asandīļa the piskinda pro sikhľuvne, kaj te oddžan.

„Sar sas andre sikhadi?“ phučļa e daj, kana e Anna avļa khere.

„Mištes“ phendā pale u geļa andre peskeri soba. O dikhiben lake peļa pro gendalos. Razindā laha. Pašliļa peske pro hađos u but čiro zaľikerde apsa pes lake rozčhide pal o čhama. Laha sas ča o moroskero baľičhoro.

„Sar tuke hin lačhes,“ vakerelas leha. „Ņiko tutar na asal, hoj sas thulo.“ O baľičhoro pre late ča avka dikhelas. Asandīļa the hladkindā les. Khosļa peske o apsa u geļa andre kuchņa. Pro skamind sas kisitimen o dilos.

„Sar chava, džava andro utulkos,“ phendā pal o charno čiro e Anna.

„Mištes, le tuke e bicigļa u denaš,“ diņa lake o čačipen e daj. Pal jepaš ora imar phundravelas o baro vudar andro peskero svetos. O rikone bašonas the bonđarenas le porenca. Jekhvareste pes maškar lende sikhadā cikno rikonoro. Sas calo kalo, ča pro peroro the pro labici les sas parne dzara. Dičholas avri sar te bi leske vareko urđahas parne papučki. Žalostne jakhenca dikhļa pre Anna.

9. Z každého rožku trošku

Vyzerám ako medveď

Zazvonilo na prestávku a celá trieda sa pobrala smerom k telocvični. Chlapčenská šatňa bola naľavo, dievčenská napravo. Práve do tej vošla Anna. Neochotne šúchala nohami a sadla si na lavičku. Z batôžka začala vyťahovať tepláky a tričko. Nemala rada telesnú výchovu. Už od prvého ročníka sa jej nedarilo. Nevedela preskočiť kozu či vyšplhať sa po lane. Od malička mala pár kíl navyše. Nič si z toho nerobila, až kým nenastúpila do školy. To, čo ona pokladala za normálne, ostatným deťom bilo do očí.

„Tučná Anča z ranča!“ pokrikovali po triede. Anna často zakrývala slzy. Snažila sa dobre učiť, ale ani to na spolužiačky nezapôsobilo. Odsúdili ju skôr, ako ju stihli spoznať. Ani teraz si ju nevšímali.

Dnes bol na pláne beh. Učiteľ nakreslil nohou čiaru a na povel vyštartovali. Mali odbehnúť dve kolá. Anna bežala pomaly. O chvíľu bola posledná. Nevládala a pred sebou mala ešte celé kolo. Chlapci už oddychovali a dievčatá sa k nim postupne pridávali. Ostala už iba ona.

„Pohni zadkom! Keď nevládzeš behať, tak sa odgúľaj! Ty tučibomba!“ pokrikovali. Anna z posledných síl dobehla do cieľa a pozrela na učiteľa.

„Nič si z toho nerob,“ usmial sa a zapískal na odchod. Jeho slová ju nepovzbudili.

„Ako bolo v škole?“ spýtala sa mama, keď Anna prišla domov.

„Dobre,“ odvetila a zašla do izby. Pohľad jej padol na zrkadlo. Striaslo ju. Lahla si na posteľ a dlho zadržované slzy sa jej rozkotúľali po lícach. Spoločnosť jej robilo iba morské prasiatko.

„Ako ti je dobre,“ rozprávala sa s ním. „Nikto sa ti nesmeje, že si tučné.“ Morča na ňu nechápavo pozeralo. Usmiala sa a pohladkala ho. Utrela si slzy a vošla do kuchyne. Na stole bol pripravený obed.

„Keď sa najem, pôjdem do útulku,“ povedala po chvíľke Anna.

„Dobre, zober si bicykel a utekaj,“ prisvedčila mama. O pol hodiny už otvárala bránu do svojho sveta. Psy štekali a vrteli chvostíkmi. Odrazu sa medzi nimi objavilo malé guľaté šteniatko. Celé bolo čierne, iba bruško a labky mu lemovala biela srst'. Vyzeralo, akoby mu niekto nasadil biele papučky. Smutnými očami sa pozrelo na Annu.

„Ko sal tu? Tut adaj mek na dikhľom,“ vakerelas le leste.

„Oda hin e Elza,“ phendā e raņi, savi bajinelas pal o rikone. „Arakhľam les andro foros.“

E Anna lake ĉhidās piškota. Savore rikone pen pal late rozdenašle. Pal lende denašelas cikņi kaľi gulķica. Preĉhivkerlas le pindorenca u kamelas len te dochudel. La Annake sas phares vaš leske. Dikhelas andre leste pes korkora. Dikhelas, sar dodenašľa ko rikone u lašandones zabašila. O rikone pen pre leste ĉhide the odtradle les pestar. E Elza ĉa kņučinda u geľa andro kutos. E Anna avľa ke late u hladkindā la.

„Tu sal ajsi sar me“, phendā lake andro kanoro. „Aņi man ņiko na kamel ĉa vašoda, bo som thuli the polokori, avaha baratkiņi?“ phuĉľa u o rikonoro lake ĉaľarlas avri o nakh. „Aleske achaľuvav, sar he!“ asandilas.

(Petra Švajdovā)

Phuĉibena the keribena

1. Sar pes viĉinel e viteziska andre paramisi? Lekhav lakero nav: _____
2. Phen, soha sas e ĉhaj aver, sar o sikhľuvne andre lakeri klasa. Lekhav lakere laĉhe ajsipena.
3. Hin andre tiri klasa ajse sikhľuvne, save hine varesoha aver? Sar tu pes ke lende ľikeres?
4. Džanehas te ažutinel la Annake the sar?
5. Rode andro tekstos cikne lavore u lekhav len: _____

Pal o trubki so kamenas te koncertinel

Pre jekh cicho uca aĉhelas e špitaľa. Sasťarenas pen odoj o nasvale ĉhave. Pre la špitaľakero aver agor sas loĉhibnaskeri soba, kaj o dajora anenas pro svetos ciknore ĉhavoren. Pal e cicho uca tradenas o motora, o busi, no varesar cicheder, hoj te na bantinen le doktoren the le nasvale manušen. Lenge kempel pašo sasťariben angutnes smiripen. The o cikne ĉhavore, so akana ĉa ulile kamenas te avel pro cicho than. Sem savo oda sas pharipen te ulol la dajorenge... Kempel peske te posovel u palis la kedvaha te pijel thud the palis peske pale te posovel.

Sar oda, hoj savore motora the busi tradenas pal odi uca avka cichones? Sar oda, hoj sle ajse goďaver? Bizo aņi o ĉhavore, save pen odoj bicigľinenas, aņi jekhvar na chasňarde peskere kamadune brinkici. Sar oda?

Oda hin ĉa avka. Anglal la ucake the pro agor la ucake, kaj aĉhelas e špitaľa, sas prichudle dromeskere znaĉki zapheņiben le hangostar arakhutne sikhavibena. Sako mindar džanelas, hoj adaj našti te brinkinel, aņi te trubinel.

Savoro bi sas laĉhes. O znaĉki figinenas pre peskero than, o šoferas the o cikne bicigľisti len šunenas... U ĉa vareso na sas laĉhes... O trubki ĉitrarde pro znaĉki, ĉhinde loľa ľinajaha, sle pharipnaste.

„A ty si kto? Teba som tu ešte nevidela,“ prihovorila sa mu.

„To je Elza,“ povedala ošetrovateľka. „Našli sme ju v meste.“

Anna jej hodila piškótu. Všetky psy sa však za ňou rozbehli. Za nimi sa pomaly hnala malá čierna guľka. Netrpezlivo prepletala nožičkami a snažila sa ich dobehnúť. Anne psíka prišlo ľúto. Pripomínal jej seba. Sledovala, ako pribehol k ostatným a veselo zaštekal. Psy sa naň vrhli a s vrčaním ho odohnali. Elza zakňučala a pobrala sa do kúta. Anna prišla k nej a pohladkala ju.

„Si taká ako ja,“ pošepkala jej. „Ani mňa nikto nemá rád len preto, že som tučná a pomalá, budeme kamarátky?“ opýtala sa a psíča jej oblízalo nos. „To beriem ako áno!“ zasmiala sa.

(Petra Švajdová)

Otázky a úlohy

1. Ako sa volá hlavná hrdinka príbehu? Napíš jej meno: _____
2. Porozprávaj, čím sa odlišovalo dievča od ostatných spolužiakov. Napíš jej dobré vlastnosti.
3. Máš v triede spolužiakov/spolužiačky, ktorí sa navzájom odlišujú? Ako sa k nim správaš?
4. Vedel/a by si pomôcť Anne a ako?
5. Nájdi v texte zdrobneniny a vypíš ich: _____

O trúbkach, čo chceli koncertovať

V jednej tichej ulici stála nemocnica. Liečili sa v nej choré deti. V druhej časti nemocnice bola pôrodnica, kde mamičky privádzali na svet maličké bábätká. Po tichej ulici jazdili autá, autobusy, no akosi tichšie, aby nerušili lekárov i pacientov. Tí potrebovali pri uzdravovaní predovšetkým pokoj. Aj malé práve narodené bábätká túžili po tichom prostredí. Veď čo dalo roboty narodiť sa mamičkám... Treba si pospať, potom sa s chuťou napiť mliečka a zase si pospať.

Ako to, že všetky autá aj autobusy jazdili po tej ulici tak ticho? Ako to, že boli také múdre? Ba ani deti, čo sa tam bicyklovali, ani raz nepoužili svoje obľúbené zvončeky. Ako to?

Je to jednoduché. Na začiatku a na konci ulice, v ktorej stála nemocnica, boli pripevnené dopravné značky zákaz zvukových výstražných znamení. Každý hneď vedel, že sa tu nesmie ani zvonieť, ani trúbiť.

Všetko by bolo v poriadku. Značky viseli na svojom mieste, vodiči aj malí cyklisti ich počúvali... A predsa čosi nebolo v poriadku... Trúbky nakreslené na značkách, preškrtnuté červeným pruhom, boli veľmi smutné.

Ča tumenge gindinen: trubka, savi mek šoha andro dživipen na bašavelas vašoda, bo na sas lake domukhlo. Oda hin varesavo dživipen? O trubki penge na jekhvar rați runde u jekh avrake dudrinenas pre uca, save hine bibachtale.

„Te šaj choča jekhvar andro dživipen bašađomas!“ phend’a andro kan jekh.

„Te choča jekhvar man korkori šund’omas, oda bi sas šukar,“ phend’a dujto.

Sas kaľi rat. E uca sas čučo u avka o trubki kidle pen avri andro foros te rodel varekas, kaske bi šaj bašadehas. No pro tosara visalile pale pharipnaste, hoj paľis lenge kamel calo đives te na domukhel pre uca te trubinel.

Avka džalas vajkeci đivesa. O trubki sle buter the buter pharipnaste. No jekhvar rați avle avri andal e špitaľa duj manuša. Na. Oda sas trin džene. O dad, e daj the cikno čavoro, saves lidžanas andro parno batohocis. Uľila andre ločhibnaskeri soba ča načirla.

Dromeskere znački šunenas, sar ala trin džene, či na, bo duj džene vakerenas. O dad phend’a: „Hin man perdal tute khere jekh naužard’ipen..“

Ola duj džene či čačeste trin džene džanas khere u o phučerke trubki andal le dromeskere znački džanas pal lende. Dikhenas andre blaka, sar o dad la dake sikhavelas nevo gramofonos, hoj e daj te lošand’ol u paľis andro gramafonos vareso škripind’a. Mosaľila u imar na bašavelas.

„Akana avľa amaro idejos!“ phende peske trubki tel e blaka.

Bašade bares šukar trubkengeri serenada. O dad the e daj gele pre blaka, šunenas u lošandones asanas. Lošand’onas le šukar koncertostar dži akor, niž na šunde le bokhale čhavoreskero roviben.

„Imar amenge kampil te avel cicho,“ phende o trubki le jileha pro than, hoj penge avka šukares bašade u gele pale pro peskero than. Anglal the pro agor la ucake, kaj ačhelas e špitaľa.

(Peter Stoličný)

Phučibena the keribena

1. Vaker, soske sas trubki pharipnaste. Ko lenge na domukhľa te bašavel?
2. Džanehas te phenel o nava le dromeskere značkenge, save ačhen andro tiro kherskero pašalipen?
3. Phen avri le dromeskere znački, save tu prindžares the phen lengero džanľipen. Čitrar len andre geňibenaskeri irka.
4. Gen andro textos o phend’a, andre save pes vakerel, sar o trubki koncertinenas, kana avľas lengero idejos.

Barikaňardo

Pre aver planeta bešelas jekh barikaňardo. – Ach, ach! Avľa man te dikhel o manuš, savo man ašarela – vičind’a, ča so andro duripen dikhľa le Cikne princos. Vašoda, bo o barikaňarde dikhen andro aver manuša pengere manušen, save len ašaren.

– Lačo đives,- phend’a o Cikno princos. – Hin tumen čudno stađi.

– Oda man hin vašoda, kaj te paľikerav, – phend’a leske pale o barikaňardo.- Kaj te paľikerav, sar mange paľikerena. Ča hoj adarig ņiko, ņikana na džal.

Len si predstavte: trúbka. Ktorá ešte nikdy v živote nehrala, pretože to mala zakázané. To je nejaký život? Trúbky si neraz v noci poplakali, sťažovali sa šepotom cez ulicu jedna druhej, aké sú nešťastné.

„Keby som si mohla aspoň raz za život zakonzertovať!“ pošepla jedna.

„Keby som len raz sama seba počula, to by bolo krásne,“ pošepla druhá.

Bola čierna noc. Ulica bola prázdna, a tak sa trúbky vybrali do mesta hľadať niekoho, komu by mohli zakonzertovať. No nad ránom sa vrátili smutné späť, aby zasa celý deň všetkým na ulici zakazovali trúbiť.

Tak to išlo niekoľko dní. Trúbky boli stále smutnejšie. Až raz večer vyšli z nemocnice dvaja ľudia. Nie. Vlastne boli traja. Otec, mama a celkom malé bábätko, ktoré niesli v bielom batôžku. Narodilo sa v pôrodnici iba nedávno.

Dopravné značky počúvali, ako sa tí traja, či vlastne dvaja, rozprávajú. Otec povedal: „Mám pre teba doma prekvapenie...“

Tí dvaja, či vlastne traja, išli domov a zvedavé trúbky z dopravných značiek išli za nimi. Pozerali sa do večerného okna, ako otec ukazoval mame novučičký gramofón, ako sa mama tešila a ako to potom v gramofóne zaškrípalo. Pokazil sa a vôbec nehral.

„Teraz prišiel náš čas!“ povedali si trúbky pod oknom.

Spustili spolu krásnu trúbkovú serenádu. Otec a mama sa vyklonili z okna, počúvali a šťastne sa usmievali. Tešili sa z pekného koncertu, kým serenádu neprerušil plač hladného bábätka.

„Už musíme byť ticho,“ povedali si trúbky spokojné, že si tak krásne zakonzertovali, vrátili sa na svoje miesto. Na začiatok a na koniec ulice, kde stála nemocnica.

(Peter Stoličný)

Otázky a úlohy

1. Porozprávaj, prečo boli trúbky smutné. Kto im zakázal koncertovať?
2. Vedel/a by si vymenovať dopravné značky, ktoré sa nachádzajú v okolí tvojho domova?
3. Vymenuj dopravné značky, ktoré poznáš, a povedz ich význam. Nakresli si ich do čitateľského zošita.
4. Prečítaj v texte vety, ktoré opisujú, ako trúbky koncertovali, keď prišiel ich čas.

Márnivec

Na druhej planéte býval márnivec. – Ach, ach! Prišiel ma navštíviť obdivovateľ! – vykrikol, len čo v diaľke zazrel Malého princa. Pretože márnivci vidia v ostatných ľuďoch svojich obdivovateľov.

– Dobrý deň, – povedal Malý princ. – Máte čudný klobúk.

– Mám ho preto, aby som mohol pozdravovať, – odpovedal mu márnivec. – Aby som mohol pozdravovať, keď ma s jasotom vítajú. Bohužiaľ, tadiaľto nikdy nikto nejde.

– Ach, čačeste? – phenda o Cikno princos, savo leske na achaliŕa.

– Mar andro vasta, – del leske godi o barikaŕardo.

O Cikno princos marđa andro vasta. O barikaŕardo hazdŕna upre e stadi u lačhores palikerđa.

„Ada hin prerasutneder, sar te džal ko thagar“ phenel ke peste o Cikno princos. The pale marđa andro vasta. O barikaŕardo pale hazdŕna upre e stadi u palikerđa.

Ada bavišagos le Cikne princos pal o pandž perci domarđa avri.

– So kampel te kerel, kaj e stadi te perel tele?- phučŕa pes.

Aŕe o barikaŕardo les na šunđa. O barikaŕarde šunen ča o ašariben.

– Čačeste man bares ašaren? – phučel le Cikne princostar.

– S´oda hin te ašarel?

– Te ašarel, oda hin te udžanel, hoj som nekšukareder, nekbarvaleder, nekinteligender manuš pre planeta.

– Aŕe sem pre peskeri planeta sal korkoro!

– Ker mange loš. The avka man ašar!

– Ašarav tut, – phenda o Cikno princos the sikra kerđa le phikenca, – no, sar šaj tut ada interesinel?

The o Cikno princos geŕa lestar.

„Bararde avri manuša hine bares čudna,“ phenel ke peste pal o drom.

(Antoine De Saint-Exupéry z knižky Malý princ)

Phučibena the keribena

1. Džanehas te phenel peskere lavenca, savo hino o barikaŕardo?

2. Lekhav varesave leskere ajsipena: _____

3. Keci vitejza pen leperen andro vakeriben? Phen lengere nava.

4. Phen pre savo vitejzis andal o vakeriben kamehas pes te zdel u soske.

Bare paŕeskere paramisa

Bare paŕeskero sap o Rado hino pre oda avka, sar o mačo Biba. But šukariben pre peste na chudŕa, ča pro agor la porake les sas jekh vudud, savo leske ftorkone mosaliŕa. Le sapes mordinel e bokh. Andro muj les hin but šukar, saste danda, aŕe bijo vudud, nič našti kerel, ča te bludzinel raŕaha bare paŕeha the te marel čučas le dandena.

„Soske mange ajse danda!“ jajkinel, kana dikhel, sar leske o mačo Biba peskere lampašiciha džal rovno andro muj u ginel leske o danda. Jekh, duj, trin... deš, dešujekh... bišutrin... trandathetrin...

„Bijo vudud ŕisave mačhes na chava! Andro per mange avka bašavel, hoj savoro džido pro šel metri mandar tradava. Som bares bokhalo the bibachtalo!“

„No, imar ajci najajkin, feder avela, te mange pheneha, so kames te kerel,“ prevakerel ke leste o mačo Biba ča vašoda, hoj o sap te vakerel pal varesoste aver, na ča pal e bokh. Korkori sas ajsi bokhaŕi, hoj čalaahas the paŕaŕi ogurka, sava vičinen the „khuloro“ vašoda, hoj hiŕi bares džungali.

– Ach, naozaj? – povedal Malý princ, ktorý mu neporozumel.
 – Zatlieskaj, – poradil mu teda márnivec.
 Malý princ zatlieskal. Márnivec nadvihol klobúk a skromne pozdravil.
 „Toto je zábavnejšie ako návšteva u kráľa“ vravel si v duchu Malý princ. A opäť zatlieskal. Márnivec znova dvíhal klobúk z hlavy a pozdravoval.
 Jednotvárnosť takejto hry Malého princa po piatich minútach unavila.
 – Čo treba urobiť, aby klobúk spadol? – spýtal sa.
 Ale márnivec ho nepočul. Márnivci počujú iba chválu.
 – Naozaj ma veľmi obdivuješ? – spýtal sa Malého princa.
 – Čo znamená obdivovať?
 – Obdivovať znamená uznať, že som najkrajší, najlepšie oblečený, najbohatší a najinteligentnejší človek na planéte.
 – Ale veď si na svojej planéte sám!
 – Urob mi tú radosť. Aj tak ma obdivuj!
 – Obdivujem ťa, – povedal Malý princ, pokrčiac trochu plecami, – no ako ťa to len môže zaujímať?
 A Malý princ odišiel.
 „Dospeli sú rozhodne veľmi čudní,“ vravel si v duchu počas cesty.

(Antoine De Saint-Exupéry z knihy Malý princ)

Otázky a úlohy

1. Vedel/a by si vlastnými slovami vysvetliť, aký človek je márnivec?
2. Napíš niektoré jeho vlastnosti: _____
3. Koľko hrdinov v príbehu vystupuje? Pomenuj ich.
4. Porozprávaj, ktorému z hrdinov príbehu by si sa chcel/a podobať ty a prečo.

Hlbokomorské rozprávky

Hlbokomorský had Rado je na tom podobne ako ryba Biba. Krásy veľa nepobral, len na konci chvosta má jedno svetlo, ktoré sa v utorok pokazilo. Hada trápi hlad. Má síce plnú papuľu krásnych zdravých zubov, ale bez svetla mu neostáva nič iné, len blúdiť potme hĺbočinou a cvakať zubami naprázdno.

„Načo sú mi také zuby!“ narieka, keď vidí, ako mu ryba Biba mieri svojím lampášikom do papuľky a závistlivo zúbky preratúva. Jeden, dva, tri... desať, jedenásť... dvadsaťtri... tridsaťtri...

„Bez svetielka ja žiadnu krevetku neprilákam! V bruchu mi už tak škvírka, že všetko živé na sto metrov odplaším. Som hladný a nešťastný!“

„No už nenariekaj, povedz mi radšej, čo tu robíš,“ osloví ho Biba len preto, aby had hovoril o niečom inom ako o hlade. Sama je tak preukrutne hladná, že by zjedla aj morskú uhorku, nazývanú pre svoj nevábny vzhľad aj morské hovienko.

„Me na džanav, kaj som, našli'om,“ rovkerel o sap. „Sem imar ajci na rovker u dikh pre mande,“ phenel e Biba, bo kamel leske te kerel sikra loš.

„Dikh, sar dičhuvav avri. Goreder, sar le bare paňeskero beng. O chobotnici mandar asan u peskere chudkeribenca čhivkeren mange andro cheva maškar o danda. O šlimaka pen pal mande cirden. Baro pheras!“ cirdel pharo vođi o mačo Biba the bares phundravel o muj, sar e kapura pre garaža.

„Aľe choča o lampašicis tuke šukares sitinel. Dikhav... hin tut the bodovo the duribnaskero... so kames buter?“ chuťel lake andro vakeriben o sap. O mačo Biba visarel o vudud andro kaľipen u sitinel pro vajkeci krabi, save zoraľes denašenas lestar. Paľis kerďa o duripnaskero vudud u darandil'a avri la bara loľa čercheňa the but cikne mačhoren.

„Vudud man hin, aľe o danda man hin nalačhe. Le vududestar na čaľuvava!“ phenel prek o mačo. „Tuke pes phenel ajse bare dandenca!“

„U so le dandenca, te...“

„Užar Rado!“ chuťel leske andro vakeriben o mačo Biba.

„Tut hi danda u man hin vudud! Oda džanľarel, hoj sam kompletno bare paňeskero džviroš!“ vičind'a o mačo Biba the bara lošatar kezdind'a te bondarel peha the te mukhel avri o bulki.

„Oda džanľarel...“ o sap Rado mek sa ňisoske na achaľol.

„Sar me sitinava, ta tu chudkereha, avka šaj avel the lačhes čaľuvaha. Achaľil'al?“

„Achaľil'om!“

„Priačhes pre ada?“

„Ta sar te na, priačhav!“ „U ulaveha tut manca?“

„Punt pro jepaš!“ vičinel o sap u kezdinel avka te bondarel peha, hoj zadžal dži andre poši. O mačo Biba the o sap Rado džanas jekhetane te rodel vareso tel o dand (varesavo chaben).

(Monika Kompaníková)

Phučibena the keribena

1. Gen andro tekstos savore phučle phend'a. Paľis rode the gen savore vičinde phend'a.
2. Phen, soha hine o phende aver?
3. Achaľar avri o lava: „na dikhel dureder le nakheštar“ the „te rodel vareso tel o dand.“

bare paňeskero – dživel tele andro baro paňi
e krevetka – cikno džviroš, savo dživel andro baro paňi
o nahožijabri – le paňale džvirengere lange „buke“
e vivrtka- inštrumentos, saveha pes cirdel avri o dugos andal o cakli
bodova the uprone (vududa) – e lekhađi len thovel kijo reflaktora pro motora

„Ja neviem, kde som, stratil som sa,“ fňuká had. „Veď už toľko nefňukaj a pozri sa na mňa,“ povie Biba, lebo ho chce trochu utešiť.

„Pozri, ako vyzerám. Horšie ako morský čert. Chobotnice sa mi smejú a strkajú mi chápadlá do dier medzi zubami. Nahožiabre slimáky mi po nich lezú ako po preliezačkách. Náramná zábava!“ vzdychne ryba Biba a otvorí papuľu dokorán ako vráta na garáži.

„Ale aspoň ten lampášik ti pekne svieti. Pozerám... máš aj bodové, aj diaľkové...čo viac by si chcela?“ skočí jej do reči had. Biba zamieri svetielko do temnoty a bodovým svetlom osvieti niekoľko utekajúcich krabov. Potom prepne na diaľkové svetlo a vystraší ním veľkú červenú hviezdicu a krdeľ drobných rybičiek.

„Svetlo mám, ale zuby mi nefungujú. Zo svetla sa nenajem!“ protestuje ryba. „Tebe sa vraví s takými tesákmi!“

„A čo so zubami, keď...“

„Počkaj, Rado!“ skočí mu do reči Biba.

„Ty máš zuby, ja mám svetlo! To znamená, že sme kompletným hlbokomorským živočíchom!“ zvolá ryba Biba a od samej radosti sa začne krútiť a nafukovať a vypúšťať medzierkami medzi zubami bubliny.

„To znamená ...“ had Rado ešte stále ničomu nerozumie.

„Keď ja budem svietiť a ty chytať, tak sa možno konečne poriadne napapkáme. Pochopil si?“

„Pochopil!“

„Súhlasíš?“

„Pravdaže súhlasím!“ „A rozdelíš sa?“

„Presne na polovicu!“ volá had a tak sa začne krútiť, že sa ako vývrтка zavrta do piesku. A tak sa ryba Biba s hadom Radom vybrali hľadať niečo pod zub.

(Monika Kompaníková)

Otázky a úlohy

1. Prečítaj v texte všetky opytovacie vety. Potom vyhladaj a prečítaj všetky rozkazovacie vety.
2. Povedz, čím sa navzájom odlišujú.
3. Vysvetli slovné spojenia: „nevidí si ďalej od nosa“ a „hľadať niečo pod zub“.

hlbokomorský – nachádzajúci sa hlboko v mori
krevetka – malý morský živočích
nahožiabre – nahé „plúca“ vodných živočíchov
vývrтка – nástroj na vyťahovanie zátok z fliaš
bodové a diaľkové (svetlá) – spisovateľka prirovnáva k svetlám na aute

Pal o slavikos

Sas jekhavar jekh dadoro,
saves sas khere somnakaj.
U oda somnakaj sa e daj,
amara da prindžarenas oleha,
hoj šoha na vičinel.
AĽe o hangos la hin sar le slavikos.
„TRALA, TRALA,“ – giĽavel mindig.
Sar pes oda ačhiĽa? AĽe ačhiĽa pes oda avka:
Sar sas amari daj mek cikĽori,
mindig lake sas phudrado o muj.
Vakerelas the te sovelas,
vakerelas the te na vakerelas.
U sar lake sas o muj mindig pale,
jekh đives urnisaĽila ke late o slavikos u giĽađa:
„TRALA, TRALA, oda hin aĽe šukar hñizdos!
„TRALA, TRALA, odoj čačeste pes cirdava!“
U avka akana amari daj
džanen soha la pal dojekh sera prindžaren?
Oleha, hoj šoha na vičinel,
aĽe o hangos la hin sar le slavikos.
Na vičinel, ča šukares giĽavel,
u te lakero giĽavipen, dodžal
le čhajenge andro kana,
sako lendar la da šunel.
Ča o dad na šunel,
la dakero šukar giĽavipen.
Dade, dade, zacato!
Nane tut kan pro bašaviben.

(Tomáš Janovic)

Phučibena the keribena

1. Rode andre giĽutĽi o rimi u paĽis len šukares phen.
2. Vaker pal oda, so sas perdal e daj charakterikano.
3. Savi hiĽi tiri daj? Šunes la pro lav? Vaker pal lakere savore ajsipena.
4. E giĽutĽi šaj sikhĽos te vakerel šerestar u šaj la phenes la dake, sar la avela inepos.

O slávikovi

Bol raz jeden tato,
čo mal doma zlato.
A to zlato bola mama,
naša mama dobre známa
tým, že vôbec nekričí,
ale hlas má slávičí.
„TRALA, TRALA,“ – spieva stále.
Ako sa to stalo? Ale stalo
sa to, prosím, takto:
Keď bola naša mama
ešte celkom malá,
ustavične mala otvorené ústa.
Hovorila, keď spala,
a hovorila, aj keď nehovorila.
A keď mala ustavične
otvorené ústa,
jedného dňa priletel
k nej slávik a zaspieval:
„TRALA, TRALA, to je ale
krásne hniezdo!“
„TRALA, TRALA, tam sa veru nastahujem!“
A tak teraz naša mama
viete, čím je všade známa?
Tým, že vôbec nekričí,
ale hlas má slávičí.
Nekričí, len krásne nôti,
a keď potom tieto noty
vletia dcéram do ucha,
každá mamu poslúcha.
Iba tatu neomámi
slávik v hrdle našej mamy.
Tato, tato zaťatý!
Hudobný sluch chýba ti?

(Tomáš Janovic)

Otázky a úlohy

1. Vyhladať v básni rýmy a potom ich zarecituj.
2. Porozprávaj, čo bolo pre mamu charakteristické.
3. Aká je tvoja mama? Poslúchaš ju na slovo? Vymenuj všetky jej dobré vlastnosti.
4. Báseň sa môžeš naučiť naspamäť a zarecitovať ju mamičke, keď bude mať sviatok.

Lače keribena

E phuri daj e Jolana varekana zasovlas andro fotelis u palis phučelas: „Keci ori?“

„Pandž,“ phenel e daj.

„Pandž? No, pandž orendar ke amende mindig džalas e mašina,“ zaduminel pes e phuri daj.

E phuri dajori varekana bešelas paš o šini. U varekana phirenas o mašini punt, hoj pal lende ačhavelas e ora. Akana merkinel pre Dorotka, pro Jurkos abo pro Vecankos u hockana zasovel la gendaha pro koha.

„The džalas tuke vareso sune?“ phučel la phura datar o Vecankos.

„Ale kaj! Sem me na sovavas. Mange šoha na džal sune. The rači man ča prečhivkerav, prečhivkerav andro hados, palis man modlinav, na džanav imar mištes te sovel.“

„Ale e daj phenelas, hoj sune pes džal tosara.“

„Mange na, vodori. Sar pes džal sune, me som imar upre,“ phenel e phuri dajori. „U ma ker phuj ole rikoneske! Save keribena tuke kempel te kerel?“

„Kempel mange te duminel, save lače keribena kerdom.“ U o Vecanko jekhvareste na u na te leperel peske. Le čirikloreng e o chaben čida e daj, na šunavas la, maravas man la Dorotkaha, thovavas o anguš andro nakh, pal o drom andre sikhadi chučeravas andre čik u meardom o kamašli. Añi o Jurkos na kerda nisavo lačo keriben. Andre sikhadi pes marel, sar the me, na šunel, sar the me. Imar džanav! Lošaha demel peske andro čekat o Vecankos:

„Na maravas le rikones!“

Ale e phuri daj pale zasufa u bizo hiñi khere, andro kheroro paš o šini. Pst, šaj avel akana džal e mašina u joj prikerel e ora.

(Veronika Šikulová)

Phučibena the keribena

1. Gen o tekstos u thov peskero dikhiben pro phende: vičinde, phuče.
2. Andro tekstos rode avri, kaj o Vecankos vakerel pal o nalače keribena.
3. Savi phendi vakerel pal le Vecankoskero lačo keriben? E phendi lekhav: _____
4. Vaker peskere lavenca, savi sas e phuri daj e Jolanka.

Parne grajora

„Ajci pre kajciste!“ phenda o buřakero andre sikhadi. „Deš čhon pre ada užarav.“ Čida tele o gerekos, urda pes andro šukar gada. Pro sakos peske thođa lolo karafijatos. E Katarina, čhajori le varkočenca utolšones khosla tele e sikhadakeri tabuľa.

„Imar phirav andre trito klasa?“ phučla pes e Katarina.

O sikhľuvne andal dujto A klasa pre utolšoñi sikhľuvibnaskeri ora čitrarenas parne grajores. O čitro avľa avri ča la Katarinake. Avre grajoren sas dindarde pindre sar la žirafa, abo charne, sar le mišocis. Jakheske le čitrarde grajorendar chibaľinenas o kana.

Dobré skutky

Babka Jolanka si hocikedy zdriemne v kresle a potom sa pýta: „Koľko je hodín?“

„Päť,“ povie mama.

„Päť? No, o piatej vždy u nás išiel vlak,“ zamyslí sa babička.

Babička kedysi bývala v domčeku pri koľajniciach. A voľakedy chodili vlaky tak presne, že si podľa nich nastavovala hodinky. Teraz varuje Dorotku, Jurka alebo Vecanka a hocikedy zaspí s knižkou na kolenách.

„Aj sa ti niečo snívalo?“ pýta sa babičky Vecanko.

„Ale čoby! Veď ja som nespala. Mne sa nikdy nesníva. Aj večer, prehadzujem sa, prehadzujem, potom sa modlím, nespávam už dobre.“

„Ale mama hovorila, že sen sa sníva ráno.“

„Mne nie dušinka. Keď sa sníva, ja už som hore,“ povie babička. „A nerob zle tomu psovi! Čo máš na úlohu?“

„Mám popremýšľať, aké dobré skutky som urobil.“ A Vecanko odrazu nie a nie si spomenúť. Vtáčikom do krmidla nasypala mama, neposlúchal som ju, bombičkoval som Dorotku, špáral som si v nose, cestou do školy som prebehol všetky bariny a zablatil som si topánky. Ani Jurko však neurobil žiadny dobrý skutok. Bije sa v škole ako ja, neposlúcha ako ja. Už to mám! Radostne si ťukol Vecanko do čela:

„Nebil som psa!“

Ale babička už opäť zadriemala a určite je doma, v domčeku pri železničnej trati. Pst, možno práve ide vlak a napráva si hodinky.

(Veronika Šikulová)

Otázky a úlohy

1. Prečítaj text s dôrazom na vety: rozkazovacie, opytovacie, zvolacie.
2. V texte vyhladať a potom prečítať odsek, kde Vecanko vymenúva svoje zlé skutky.
3. Ktorá veta hovorí o Vecankovom dobrom skutku? Vetu napíš: _____
4. Pokús sa opísať vlastnými slovami babičku Jolanku.

Biele poníky

„Konečne!“ povedal pán školník. „Desať mesiacov na to čakám.“ Vyzliekol si pracovný plášť, objavil sa v sviatočných šatách. Na saku mal zastoknutý červený karafiát. Katarínka, dievčatko s vrkočmi, poslednýkrát utrela školskú tabuľu.

„Už som tretiačka?“ spýtala sa Katarínka.

Žiaci druhej A na poslednej vyučovacej hodine kreslili bieleho poníka. Výkres sa vydaril iba Katarínke. Ostatné poníky mali nohy dlhé ako žirafa alebo krátke ako myška. Jednému z nakreslených poníkov chýbali uši.

E raŋi sikhľardi figiŋďa pre fala nekfeder ĉitro. Andro radijo ŝuŋďolas e sikhadakeri himna, oda sas jekh le melodijendar so lekhaďa o Ludwig van Beethoven.

„Soske hin pro ĉitro duj grajora?“ phuĉel pes e raŋi sikhľardi.

„Jekhes bi na sas phraloro,“ phenďa e Katarina.

„He, he, uľahas leske phares!“ viĉinde o sikhľuvne.

„Lidža tuke o ĉitro khere, na mukhaha les andre ĉuĉo klasa,“ phenďa e raŋi sikhľardi.

„Deŝ berŝ pre ada uŝarav u akana mange dŝal andro roviben,“ phenďa o buťakero andre sikhadi.

E Katarina peske o ĉitro le grajorenca figiŋďa pre fala upral o haďos. Raťi, sar peske paŝľila andro haďos, e perňica lake saginelas pal e vanilka. La Katarinake phandľonas o jakha. Anglal pes lake zdelas, hoj ŝunel baŝaviben. Aľe o grajoro pro ĉitro zaerdŝinďas kerďa le kopitoha. Chuťila andal o ĉitro.

„Naŝti leske avel phares, sem hine duj dŝene,“ dumindďa ke peste e Katarina. Maj pal leste chuťila andal o ĉitro the o dujto grajoro. O ŝero thoďa pro phraloro.

Soduj dŝene pes rozdenaŝle, chuťile avri prekal e blaka andre rat. Tosara, sar e Katarina uŝľila upre, dikhel pro ĉitro u odoj sle duj parne grajora.

(Ján Milĉák)

Ňilaj

Genenas o ľil?

Pal jekh kurko hin o prazďňini.

Savore ĉhave pes kiden pro prazďňini.

Andro tabora, ke phuri daj,

dúj ĉhon voľno amen hin.

Landuvas, bavinass pen,

pro viletu phiras.

O khamoro asal,

o paňori amen taťarel.

U amen loŝanduvass,

calo đives landuvas.

Phuĉibena the keribena

1. O tekstos Parne grajora the e giľutňi Ňilaj hin len vareso jekhtane. Dŝanehas pal ada te vakerel?
2. Rode andro tekstos o cikne lavora.
3. Phen, keci strofi hin andre giľutňori pal o Ňilaj.
4. Kaj dŝaha pro prazďňini? Vaker pal!

Pani učiteľka zavesila na nástenku najvydarenejší výkres. V rozhlase zaznela školská hymna, bola to jedna z melódií Ludwiga van Beethovena.

„Prečo sú na výkrese dva poníky?“ spýtala sa pani učiteľka.

„Jeden by nemal bračeka,“ povedala Katarínka.

„Áno, áno, bolo by mu smutno!“ zvolali žiaci.

„Odnes si výkres, nenecháme ho v prázdnej triede,“ povedala pani učiteľka.

„Desať mesiacov na to čakám a teraz mi je do plaču,“ povedal pán školník.

Katarínka si výkres s poníkmi zavesila nad posteľ. Večer, keď si ľahla do postele, vankúš voňal vanilkou. Katarínke sa privierali oči. Spočiatku sa jej zdalo, že počuje hrať rubebu. Ale poník na obrázku zaerdžal, hrabal kopýtkom. Zoskočil z obrázka.

„Nemôže mu byť smutno, sú dvaja,“ pomyslela si Katarínka. Onedlho zoskočil z obrázka aj druhý poník. Hlavu položil na hrivu bračeka.

Obaja sa rozbehli, vyskočili do noci otvoreným oknom. Ráno, keď sa Katarínka prebudila, pozrela na výkres nad posteľou. Pásli sa na ňom dva biele poníky.

(Ján Milčák)

Leto

Čítali ste noviny?
O týždeň sú prázdniny.
Všetky deti, celá chasa
na prázdniny poberá sa.
Do táborov, k starej mame,
dva mesiace voľna máme.
Kúpeme sa, šantíme,
na výlety chodíme.
Slniečko sa usmieva,
vodičku nám zohrieva.
A my celí natešení,
kúpeme sa aj deň celý.

Otázky a úlohy

1. Text Biele poníky aj báseň Leto majú niečo spoločné, vedel/a by si to pomenovať?
2. Vyhľadaj v texte zdobneniny.
3. Povedz, z koľkých strof sa skladá básnička o lete.
4. Kde budeš tráviť prázdniny ty? Porozprávaj!

10. Tijatros the o čhave

Popkakero teatros hin than, kaj pen bavinen **popkakere bavišagi**. **Popka** hin figurka, savi hiñi kerđi le pochtanestar u čalavel laha **popkakero hercos** pre scena andro popkakero teatros. O **Popkaris** hin manuš, savo kerel o popki.

Pal e Lo'i čapkica, abo pal o trin balore

1. (elšini) scena: anglal o kheroro

E dajori: Katuško, tu miri Lo'i čapkica, džaha adađives andal e sikhadı ke phuri daj ko purano kheroro andro veš. Ma bister te lel peha o mobilos.

E Lo'i čapkica: He, dajori, džava charneder dromeħa prekal o veš.

E dajori: Ča merkin pre peste, andro veš dživen všelijake džviri. Ta imar siđar, te na aves nasig andre sikhadı. Ahoj!

E Lo'i čapkica: Ahoj dajori!

O ruv: (Šunđa avri calo vakeriben, garudo pal o rukh)

Jojoj, savo som bokhalo. Imar akana lošanduvav pro smačno dilos. Elšines chava la phura da, paľis la čhajora.

2. (dujto) scena: E Lo'i čapkica la baratkiħaha

E baratkiħa: Šun, Kati, andre sklepa pal o roħos hin len super CD – čkos. Džas odoj te dikhal?

E Lo'i čapkica: Na, našti džav, kampil mange te džal ke phuri daj.

E baratkiħa: Ta vičin lake pro mobilos, hoj aveħa tajsa.

E Lo'i čapkica: Vičinav lake – bondarel avri o telefonoskero gindo.

Ahoj phuri daj, adađives našti avav ke tute, bo hin man mek but kherutne buťa andal e sikhadı. Avava ke tute tajsa.

E phuri daj: Mištes, Katuško, ča tu lačhes sikhľuv, kaj te avel tutar vareso. Ta ľiker tut, ahoj!

E Lo'i čapkica: Ahoj phuri daj, dikhaha pen tajsa!

E baratkiħa la Lo'a čapkicaħa: Super! Džal pes andre sklepa le CD-čkenca.

3. (trito) scena: O ruv the e phuri daj

O ruv: (vakerel avre hangoha) Phuri dajori, phuri dajori, oda som me e Katuška, e Lo'i čapkica, avľom tut te dikhel.

E phuri daj: (dikhľa prekal e blaka) Ej, tu, bengeja, me tuke sikhavava te kerel pestar Katuška! (lel e šerpeħa the e vareħa u phundravel o vudar)

Tu, alatona, pušumalo, so tu adaj kames? Te chočavel le phure manušen, oda bi pes tuke pačisaľolas.

10. Divadlo a deti

Bábkové divadlo je miesto, kde sa hrajú **bábkové hry**. **Bábka** je figúrka (zhotovená z textilu), ktorou pohybuje **bábkoherec** na scéne bábkového divadla. **Bábkar** je človek, ktorý zhotovuje bábkky.

O Červenej čiapočke alebo o troch prasiatkach

1. scéna: pred domčekom

Mamička: Katuška, ty moja Červená čiapočka, pôjdeš dnes zo školy ku starej mame ku starej horárni. Nezabudni si zobrať mobil.

Červená čiapočka.: Áno, mami, pôjdem skratkou cez les.

Mamička: Len si dávaj pozor, v lese žijú rôzne potvory. Tak, už sa ponáhľaj, aby si neprišla neskoro do školy. Ahoj!

Červená čiapočka: Ahoj, mami!

Vlk: (Vypočul si celý rozhovor skrytý za stromom).

Jojojój, aký som len hladný. Už teraz sa teším na chutnučký obed. Najskôr zjem starú mamu a potom aj dievčatko.

2. scéna: Červená čiapočka s kamarátkou

Kámoška: Počúvaj, Kati, v obchode za rohom majú super CD-čko. Ideme sa tam pozrieť?

Červená čiapočka: Nie, nemôžem, musím ísť k starej mame.

Kámoška: Tak zavolaj starej mame, že prídeš zajtra.

Červená čiapočka: Zavolám jej – vytáča telefónne číslo.

Ahoj, babi, dnes nemôžem prísť, lebo máme strašne veľa domácich úloh, prídem k tebe zajtra.

Stará mama: Samozrejme, Katuška, len sa ty poriadne uč, aby z teba niečo bolo.

Tak sa maj, ahoj!

Červená čiapočka: Ahoj, babi, tak zajtra!

Kámoška s Červenou čiapočka: Supér! Ide sa do obchodu s CD-čkami.

3. scéna: Vlk a stará mama

Vlk: (hovorí zmeneným hlasom) Stará mama, stará mama, to som ja, tvoja Katuška, Červená čiapočka, prišla som ťa navštíviť.

Stará mama: /nakukne cez okno/ Ej, ty potvora, ja tebe dám hrať sa na Katušku. Ja ti ukážem! /berie panvicu a varechu a otvára dvere/

Ty obluda blchatá, čo ty tu chceš? Klamať starých ľudí, to by sa ti páčilo.

Dikh, sar tut masirinava avri! (denašelas pal o ruv, o ruv la dukhatar rovelas u denašelas andro veš).

E phuri daj: (dudrišagoha džal andro kheroro).

O ruv: Rovel u rovel: Joj, miro dumo, andal e guba mange kerđa avri o prachos u na kampelas lake paše aňi o Vaniš, calo som žužo u mek paše som bares bokhalo.

4. (šarto) scena: Trin balore pre dvora

Trin balore pen jekhetane bavinen pre dvora.

O Kroch: Phralorale, kampil pes amenge te kidel avri andre luma.

O Kvik: U soske, sem adaj amenge nič na chibaľinel, e dajori pal amende mištes bajinela.

O Kroch: Na kames te džanel, so pes garuvel pal amari kheroreskeri bar?

O Čuňo: Kamav, kamav te džanel, aľe so te našľuvaha?

O Kroch: Soske bi našľuvahas, džaha ča pal o dromoro.

O Kvik: Kampelas bi amenge ada te phenel la dajorake, kaj pal amende te na daral.

Savore trin balore: Dajori, dajori amari, kamas te džal andre luma.

E dajori: Imar hin oda adaj. Alestar bares daravas, hoj te barona avri, džana mandar andre luma. No, kampil tumenge jekhetane te ažutinel peske u na te vesekedinel pes the anglunes kampil tumenge te merkinel pro ruv, bo jov tumen šaj chal.

O balore: He dajori, merkinaha pre pende.

O balore pen odkiden la datar the džan andro veš.

E gil'i: Te o khamoro zadžal u avri šišitňisaľol,

phari kedva hin, amen cirdel o duripen.

Jekhetane pen džanas te dovakerel,

sam phrala o Čuňo, o Kroch the o Kvik.

Gil'avas, džas andre luma, džas andre luma.

(Džan – hukinel e sova, bares predaran).

O Kvik: S'oda hin? Šund'an, nane oda o ruv?

O Čuňo: Oda hin ča e sova.

O Kroch: Ma razin peha, la sovatar na kampil tuke te daral.

O Kvik: Na dičhol pes tumenge, hoj ada veš hino daravuno?

U na bešel adaj the o ruv?

O ruv: rovel andro duripen

O balore: Jaj, jaj, jaj, šund'an, oda hin o ruv.

O Kvik: Phuj hin pralorale, phuj hin. Denašas...

O Kroch: Užaren, našťi pes rozdžas, o ruv amen šunela avri te pen rozdžaha pal o veš.

Likeras pen jekhetane.

O ruv rovel.

O Čuňo: Phralore, richtinas pen pro mariben. Dikhen, adaj hine the o šošoja.

O balore: Šošoja, aven amenge te ažutinel, sig kidas upre o šťutki. Garuvas pen.

O ruv: Me som alatos daravutno, so le vešeha džal,

u oda, ko man prindžarel, džanel ko avel.

Som dandvalo, zoralo the darado,

som dandvalo, zoraľi man hin dumukh.

Andro per mange la bokhatar bondarel,

la bokhatar kamav varekas te chal.

Tu máš, spravím ti ja poriadnu masáž! (naháňa vlka a vlk od bolesti zavíja a uteká do lesa).

Stará mama: (šomrúc vchádza do domčeka).

Vlk: Jojká a zavíja: Jój, môj chrbát, celý kožuch mi vyprášila a nepotrebovala pritom ani Vaniš a celý som čistý a navyše strašidelne hladný.

4. scéna: Tri prasiatka na dvore

Tri prasiatka na dvore, krochajúce, spolu sa hrajú.

Kroch: Bračekovci, treba sa nám do sveta pobrať.

Kvik: A načo, veď tu nám nič nechýba, mamička sa o nás postará.

Kroch: Vôbec ťa neláka vedieť, čo sa skrýva za plotom nášho domčeka?

Čuňo: Ale láka, láka, ale čo ak sa stratíme?

Kroch: Prečo by sme sa mali stratiť, pôjdeme len po cestičke.

Kvik: Mali by sme to však povedať aj mamičke, aby sa o nás nebála.

Všetky tri prasiatka: Mamička, mamička, chceme ísť do sveta.

Mamička: Už je to tu. Toho som sa strašne bála, že keď vyrastiete, odídete odo mňa do sveta. Musíte si však navzájom pomáhať a nie sa hádať a hlavne dávajte si pozor na vlka, pretože by vás mohol zožrať.

Prasiatka: Áno, mamička, dáme si pozor.

Prasiatka sa lúčia s mamičkou a idú do lesa.

Pieseň: Keď slniečko zapadá a vonku sa zmráka,
smutná je nálada, nás diaľava láka.
Spolu vieme sa dohodnúť,
sme bratia Čuňo, Kroch a Kvik.
Spievame: Ide sa do sveta, ide sa do sveta.

(Kráčajú – v diaľke zahúka sova, veľmi sa preľaknú).

Kvik: Čo je to? Počuli ste, nie je to vlk?

Čuňo: To je len sova.

Kroch: Netras sa, sovy sa nemusíš báť.

Kvik: Nezdá sa vám, že tento les je strašidelný?
A nebýva tu aj vlk?

Vlk: zavíja v diaľke

Prasiatka: Jaj, jaj, jáj, počuli ste, to je vlk.

Kvik: Zle je bračekovia, zle je. Utekajme...

Kroch: Počkajte, nemôžeme sa rozdeliť, vlk ťa vyňuchá, ak sa rozprchneme po lese.
Držme sa pohromade.
Vlk zavíja.

Čuňo: Bračekovci, pripravme sa na boj. Pozrite, sú tu aj zajkovia.

Prasiatka: Zajkovia, poďte nám pomôcť, rýchlo nazbierajme šišky. Schovajme sa.

Vlk: Som príšera hrozná, čo sa lesom plíži,
a ten, kto ma pozná, už vie, kto sa blíži.
Som zubatý, silný a hrozný,
som zubatý, mám silnú päšť.
V bruchu mi od hladu skučí,
od hladu chcem niekoho zjesť.

Som le vešengero darado, te dav čikh, hrminel o perumos.

Som dandvalo, zoralo the darado.

O ruv sungavel: Šunav chaben, no imar sas idejos, kamlom te chal la phura da the la Loľa čapkica. La phura datar ačhiľa bari bengiňi, aľe akana šunav, šunav andro kokala, hoj lačhes chava. U avela oda balano mas, mňam, mňam, mňam.

Zde tut balo, av avri bijo mariben.

O Kroch: Na avava avri, phralorale, chuden o šťutki u čhivkeren (čhivkeren le šošojenca o šťutki pro ruv). O ruv denašel the zorales rovel: Auuuuuuuuu, oda hin chudľipen... mek pen arakhaha, sem me tumen dochudava.

O Kvik: Hura, jov imar adaj na avela pale.

O Kroch: Jov pes ča avka na zdela, jov mek avela pale. Kampil amenge te ačhavel kheroro. Džan dromeha u dikhen phusa.

O Kvik: Joj. Kroch, Kroch, me imar na birinav. Dikh, so adaj hin?

Sem oda hin o phusa, ačhavaha lendar o kheroro u bešaha odoj.

O Čuňo: Ma kide andal e goďi Kvik, phusuno kheroro, oda amen na arakhela aňi le brišindestar, na mek le ruvestar.

O Kvik: Aľe arakhela, ačhava les mange korkoro the ačhava te bešel andre leste.

O Kroch: Ta ker tuke, so kames, amen džas dureder.

O Kvik: Ča tumenge džan, dava peske rada korkoro.

O Kroch the o Čuňo džan dureder.

O Čuňo: Joj, ada phiripen, ada hin phari buti. Me imar na birinav. Soske na ačhiľam le Kvikoha. Dikh, phraloreja, adaj hin but kašta, ačhavaha penge lendar kheroro.

O Kroch: Me andre ajso kaštuno kher na bešava. Le kheroreske kampil te avel zoralo.

O Čuňo: Kaštune kherora hine lačhe u the o manuša penge ačhaven kaštune khera.

O Kroch: Kaštuno kher nič na birinela avri, de tuke te phenel.

O Čuňo: Ta tuke džá, kaj kames, me man adarig aňi na čalavava. So tuke dumines, hoj sal nekgoďaveder. Mi džal peske, me mange ačhavava kheroro le kaštendar.

O Kroch: Avka amaro drom andre luma na dikhavas. Aha, so odoj hin ajso lolo. Dičhon avri sar cehli. Sem oda hine cehli, joj, oda avela aľe kheroro. Cehlendar kerdo muros, zoralo hino, ňiko les na rozmarela.

O ruv: Hapči, hapči, imar jekh kurko rodav ole džungalen balen, kaj lenge savoro te visarav the le urokenca. Hapči, hapči, imar jekh kurko chav ča kirme u miri alergija ačhel mek sa goreder. Aľe s'oda, šunav balano mas, avľa o idejos pro visariben the pro dilos. U ada hin so, ča na kheroro? Oda hin but phusa u talam odoj pes garuďa o baloro. Av avri baloro, av avri, kamav tuke vareso te phenel!

O Kvik: Na džava avri, phen mange odarig, kaj sal.

O ruv: Našti, oda hin paťado.

O Kvik: Me le ruvenge na paťav, ačhava pro than andro miro kheroro.

O ruv: Ha, ha, pro than. Adi phusengeri kopa tut arakhela?

No dikhes, phenavas tuke, av avri, hin man alergija pro phusa.

O Kvik: Denašel pal o phral Čuňos. Ažutipen, denašel pal mande o ruv.

O Čuňo: S'oda, sar te šundomas le phralores le Kvikos.

O Kvik: Ažutipen, arakhas pen phraloreja.

O Čuňo: S'oda vakeres, sem oda ča vareko demaďa čhik.

Som postrachom lesov, keď kýchnem, zahrní aj hrom.

Som zubatý, silný a hrozný.

Vlk čuchá: Cítim jedlo, no už je najvyšší čas, chcel som zožrať starú mamu, aj Červenú čiapočku. Zo starej mamy sa stala hrozná čertica, ale teraz cítim, cítim to v kostiach, že sa poriadne najem. Á, bude to bravčovinka, mňam, mňam, mňam.

Vzdaj sa, prasa, vylez von bez boja.

Kroch: Nevyleziem, bračekovia, pripravte si šišky a hádžte (obhadzujú aj so zajkami vlka). Vlk uteká a strašne zavíja: Aúúúúúúúúúúú, to je pasca... ešte sa stretneme, však ja vás dostanem.

Kvik: Hurá, už sa sem nevráti.

Kroch: On sa len tak nevzdá, určite sa vráti. Musíme si postaviť domček. Idú cestou a zbadajú slamu.

Kvik: Joj. Kroch, kroch, ja už nevládzem. Aha, čo je to tu?

Veď je to slama, postavíme si z nej domček a budeme tu bývať.

Čuňo: Nevymýšľaj Kvik, slamený domček, ten ťa neochráni ani pred dažďom, nieto pred vlkom.

Kvik: Ale ochráni, postavím si ho teda sám a zostanem bývať v ňom.

Kroch: Tak si rob, čo chceš, ale my ideme ďalej.

Kvik: Len si choďte, poradím si aj sám.

Kroch a Čuňo kráčajú ďalej.

Čuňo: Jój, toto putovanie, to je poriadna drina. Ja už nevládzem. Prečo som len nezostal s Kvikom...

Pozri braček, je tu kopa dreva, postavíme si z neho domček.

Kroch: Ja v takej haluzine bývať nebudem. Domček musí byť pevný.

Čuňo: Náhodou, drevené domčeky sú in, dokonca aj ľudia si stavajú domy z dreva.

Kroch: Drevený dom nič nevydrží, daj si povedať.

Čuňo: Tak si choď, kde chceš, ja sa z tadiaľto ani nepohnem. Čo si o sebe myslíš, že je najmúdrejší. Nech si ide, ja si postavím domček z dreva.

Kroch: Takto som si cestu do sveta nepredstavoval. Aha, čo je tam také červené? Vyzerá to ako tehly. Veď to sú tehly, jój, to bude domček.

Tehlový múr pevný je, nikto ho nerozbije.

Vlk: Hapčí, hapčí, už týždeň hľadám tie hnusné prasiatá, aby som im to vrátil aj s úrokmi.

Hapčí, hapčí, už skoro týždeň jem iba chrobáky a navyše sa mi zhoršuje alergia.

Ale, čo to, cítim bravčovinku. Nadišiel čas pomsty, ale aj obeda.

A toto je zas čo, vari nie domček? To je len kopa slamy a tuším sa v nej prasiatko aj ukrylo. Vylez prasiatko, vylez von, chcem ti len niečo povedať!

Kvik: A nevyleziem, povedz mi to odtiaľ, kde si.

Vlk: Nemôžem, je to dôverné.

Kvik: Ja vlkom neverím, zostanem v bezpečí môjho domčka.

Vlk: Ha, ha, že v bezpečí. Tá kopa slamy ťa má ochrániť?

No vidíš, hovoril som ti, no vylez, mám alergiu na slamu.

Kvik: Uteká za bratom Čuňom. Pomoc, naháňa ma vlk.

Čuňo: Čo to, ako by som počul bračeka Kvika.

Kvik: Pomoc, zachráňme sa, braček.

Čuňo: Čo to trepeš, Kvik, veď to iba niekto kýcha.

O Kvik: Oda hin o ruv, hin les zoraľi alergija.

O ruv: Pale kheroro? Adaj bešel talam o dujto baloro.
Aven balore, aven avri, kaj tumen te chav.

O Čuňo: Na chaha, bo o kheroro hino le kaštestar.

O ruv: Sar demava čhik, perla tele the o kaštuno kher.
Hapčiiiiii, ha- hapčiiiiii (o kher perel tele). Kaj san, kaj tumen garuďan? Jekh mindar chava u oda tujto mange paľis kerava pal o činsko receptos.
Auuuuuuu, demaďom mange e šťamba andre jakh.

O Kvik, o Čuňo: Ažutin, phraloreja, zaarakh amen!

O Kroch: Aven sig andre, miro kheroro amen arakhela. Phanden sig o vudar, the o blaki. Imar avel.

O Kvik: Imar hin amenca vigos...

O ruv: Aha, aver kher (sungavel) ode hine, šunav len the la alergijaha. Duminen, hoj len ada kheroro arakhela, ha-ha-ha.
Balore, zden tumen, aven avri.

O balore: Na džaha avri.

O ruv: Akor mištes. Hapčiiii, ejha, o kheroro ačhel, sar angle oda.
Hapčiiiiiiii, sar oda šaj avel, mek aňi na razindďa peha.
Hapčiiiiiii, o kheroro ačhel, so akana kerava?
Duminel, duminel... The te leskero dad vakerelas: Ma dumin. Me de tuha avri te thovel!
Hm... o blaki hine phandle, o vudar hino phandlo pre kleja, musaj varesavo drom te jel.

O balore: Varesar hin cicho, bizo les hin varesavo planos.
Prekal e blaka na predžala, aňi prekal o vudar. Phralorale, kominos, šaj avel, hoj kamel pes te dochudel andre le kominoha. Sig keras jag.

O ruv: Džava andre le kominoha... Och, oda hin učiben u savo kaľipen adaj hin. Auuuu, bares tato adaj hin the vareso khandel, vareso, sar labarďi cipa. Jaaaj, sem oda me labuvav. Na birinav avri, te labuvav. (o ruv denašel ke leňori u bešel peske andre).
Balore, ada tumenge na mukhava, sem me mek tumenge sikhavava.

O Kvik: Dikhen, o ruv avel pale.

O ruv: Balore, akana man čačeste bares choľardan. Ginav dži o trin (ginel the lokes džal palal, paľis pes zorales rozdenašel le šereha kijo vudar u perel tele).

O Čuňo: Džas te dikhel avri, o jilo andre mande šunel, hoj hino mulo.

O Kroch: Nane, dichinel, čalaďa pes the phundraďa o jakha, dikhel pre amende.

O Kvik: Jaj, denašas.

O Kroch: Užar.

O ruv: Lačho đives!

O Čuňo: Jov paľikerďa.

O ruv: Sar san?

O Balore: Amen mišteš u tumen?

O ruv: Na džanav, savoro man dukhal. So adaj kerav u ko som? Phenen mange, mangav tumen šukares, ko som, na džanav peske te leperel.

Kroch: Tu sal e buzňi, šukar...

O ruv: Me som buzňi, sar šaj bisterďom. U odmukhen mange, sar kerel e buzňi?

O Čuňo: Meeeee, meeee, avka kerel e buzňi.

Kvik: Je to vlk a má silnú alergiu.

Vlk: Zase domček? Tu býva asi druhé prasiatko.

Podťte prasiatka, podťte von, nech vás zoťeriem.

Čuňo: A nezotťerieš, lebo domček je drevený.

Vlk: Keď si kýchnem, zbúram aj drevený dom.

Hápčiiiii, ha-hapčiiiii (dom spadne). Kde ste, kde ste sa schovali? Jedno zjem hneď a to druhé si pripravím neskôr na čínsky spôsob.

Aúúúúúúú, pichol som si triesku do oka.

Kvik, Čuňo: Pomóc, braček, zachráň nás!

Kroch: Podťte rýchlo dnu, môj domček nás ochráni. Zavrite rýchlo dvere aj okenice. Už sa blížii.

Kvik: To je náš koniec...

Vlk: Aha, ďalší dom (čuchá), sú tu, cítim ich aj s alergiou. Myslia si, že ich tá chalúпка ochráni, ha-ha-ha.

Prasiatka, vzdajte sa, vylezte von.

Prasiatka: Nevylezieme.

Vlk: Dobre teda. Hápčiiiii, ejha, domček stojí ako predtým.

Hápčiiiii, ako je to možné, ani sa nezatriasol.

Hápčiiiii, domček stojí, čo teraz urobím?

Mysli, mysli... Hoci, otec mal iné heslo: Nemysli, nedaj sa! Hm... okenice sú zatvorené, dvere zamknuté, musí byť nejaká cesta.

Prasiatka: Nejako je ticho, určite má nejaký plán. Oknom neprejde, dverami tiež nie. Bračekovia, komín, možno chce vojsť komínom. Rýchlo rozložme oheň.

Vlk: Vleziem dnu cez komín... Oh, to je výška, aká je tu tma. Aúúúú, je tu horúco a niečo tu smrdí, niečo ako spálená srst'. Jááá, veď to ja horím. Neznášam, keď horím. (vlk uteká ku potoku a sadne si doň).

Prasiatka, toto vám nedarujem, veď ja vám ukážem.

Kvik: Pozrite sa, vlk sa vracia.

Vlk: Prasiatka, teraz ste ma vážne nahnevali. Rátam do troch (ráta a cúva, rozbehne sa hlavou ku dverám a padne).

Čuňo: Podťme sa pozrieť von, tuším je mŕtvy.

Kroch: Nie je, dýcha, pohl sa a otvoril oči, pozerá na nás.

Kvik: Jáj, utekajme.

Kroch: Počkaj.

Vlk: Dobrý deň!

Čuňo: On sa pozdravil.

Vlk: Ako sa máte?

Prasiatka: My dobre a vy?

Vlk: Nevieam, všetko ma bolí. Čo tu robím a kto vlastne som? Povedzte mi, prosím, kto som, nemôžem si spomenúť.

Kroch: Ty si koza, krásna...

Vlk: Takže koza, ako som to mohla zabudnúť. A prepáčte, ako robí koza?

Čuňo: Mééééé, mééééé, takto robí koza.

O ruv: Me, me, me, no šukares oda šundol. Na avava tumenge andro drom te uštava upre? Jooooj, savoro man dukhal, savi som ča bokhaŕi. Na džanen mange te phenel, soha man džid'arav?

O balore: Čaraha...

O ruv: U tumen, ko san?

O balore: Amen sam o ruva u chas le buznen.

O ruv: Meeee, meeee, ča oda na. Jaj, odmukhen, kampil mange te odkidel pes, imar mange leperav u leperav mange, hoj kampil mange te sid'arel...

(Henrieta Kuviková)

Phučibena the keribena

1. Ulaven tumen andro tijatralne roli the genen e paramisi. Prindžaren e čirlatuŕi klasikaŕi paramisi pal e Lol'i čapkica?
2. Phenen, pal soste pes vakerel andre paramisi? Andre soste hin aver modernones lekhađi paramisi, savi pregendaŕan?
3. Savi paramisi pes tumenge buter pačisa'olas u soske? Acha'aren avri pengere lavenca.
4. Probalinen e paramisi tijatralnones te bavinel andre klasa.
5. Andre sikhad'i keren le papiristar, abo le patavorendaŕ popki, save pen andre paramisi leperen.
6. Probalinen te kerel popkakero tijatros le kerde popkenca.

Vlk: Mé, mé, mé, no celkom pekne to znie. Nebude vám prekážať, keď vstanem? Jóóój, všetko ma bolí, aká som len hladná. Neviete mi povedať, čím sa živím?

Prasiatka: Trávou...

Vlk: A vy ste kto?

Prasiatka: My sme vlci a živíme sa kozami.

Vlk: Méééé, méééé, to snáď nie. Jáj, prepáčte, musím sa s vami rozlúčiť, začínam si spomínať a spomínam si, že sa musím ponáhľať...

(Henrieta Kuviková)

Otázky a úlohy

1. Rozdeľte sa do jednotlivých úloh a prečítajte text. Poznáte klasickú rozprávku O Červenej čiapočke?
2. Porozprávajte jej dej. Ako sa odlišuje od moderného spracovania, ktoré ste si práve prečítali?
3. Ktorá rozprávka sa vám viac páči a prečo? Vysvetlite vlastnými slovami.
4. Pokúste sa rozprávku zahrať v triede pred tabuľou.
5. Na hodine pracovného vyučovania si zhotovte z papiera alebo handričiek jednoduché bábk, ktoré budú predstavovať postavičky z rozprávky.
6. Pokúste sa zahrať bábkové divadlo prostredníctvom zhotovených bábok.

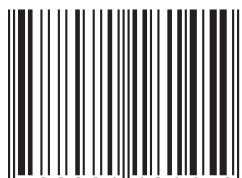
Bibliografia: Němcová, B.: Babička, Mladé letá, Bratislava, 1986, ISBN 66-032-86, Dobšinský, P.: Slovenské rozprávky, Mladé letá, Bratislava, 1966, ISBN 66-044-66, Bendová, K.: Nezábudky, Mladé Letá, Bratislava, 1988, ISBN 066-049-88, Janovic, T.: O slávikovi, Mladé letá, Bratislava, 1979, ISBN 66-031-79, Hevier, D.: Námesačná rozprávka, Mladé letá, Bratislava, 2005, ISBN 80-10-0028-1, Šikulová, V.: Dobré skutky, Slovart, Bratislava, 2006, ISBN 80-8085-214-6, Stoličný, P.: Rozprávky o dopravných značkách, Materské centrum Bublínka, 1985, ISBN 978-80970325-6-2, Pochanič, J.: Adamkompas zdravia, BURDA TOYS, 2004, ISBN 80-89209-01-7, Botošová, A.: Rómske piesne a múdre slová, Komprint, Bratislava, 2006, ISBN 80-968631-5-0, Kompaníková, M.: Hlbokomorské rozprávky, Artforum, Bratislava, 2013, ISBN 978-80-8150-027-5, Čapek, J.: O psíčkovi a mačičke, Mladé letá, 1977, ISBN 66-160-77, De Saint-Exupéry, A.: Malý princ, SPN – Mladé Letá, 2003, ISBN 80-10-00206-2, Rojček, F.: Keď sa lieta na veľrybe, PRIMA ART, Nám. SNP 17, Bratislava, 2003, ISBN 80-968839-2-5, Bendová, K.: O prváckom mačiatku, Mladé letá, Bratislava, 1999, ISBN 80-06-00882-5, Haštová, M.: Zvončeky, Mladé letá, Bratislava, 1974, ISBN 66-070-74, Milčák, J.: Trinásta komnata, Modrý Peter, Francisciho 30, Levoča, 2011, 978-80-85515-99-2, Rúfus, M.: Modlitbičky, SPN – Mladé letá, Bratislava, 2005, ISBN 80-10-00702-1

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ISBN 978-80-8118-145-0

9 788081 181450